

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS  
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS  
KRIMINALISTIKOS IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KATEDRA**

**VAIDA LIUBKEVIČIŪTĖ**

**SEKSUALINIO PRIEVARTAVIMO TYRIMO  
METODIKOS YPATUMAI**

**Magistro baigiamasis darbas**

**Vadovė  
doc. dr. J. Juškevičiūtė**

**KAUNAS, 2012**

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS  
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS  
KRIMINALISTIKOS IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KATEDRA**

**SEKSUALINIO PRIEVARTAVIMO TYRIMO  
METODIKOS YPATUMAI**

**Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas  
Studijų programa 62401S113**

**Vadovė  
doc. dr. J. Juškevičiūtė**

**Recenzentas**

**Atliko  
PVmis0-01 gr. stud.  
V. Liubkevičūtė**

**KAUNAS, 2012**

# TURINYS

Paveikslai ir lentelės.....	4
Darbe naudojamų santrumpų ir terminų sąrašas .....	5
ĮVADAS.....	6
1. SEKSUALINIO PRIEVARTAVIMO TYRIMO SPECIFIKA IR POBŪDIS .....	9
1.1. Seksualinio prievartavimo teisinė charakteristika .....	9
1.2. Seksualinio prievartavimo kriminalistinė charakteristika.....	16
1.3. IT organizavimas .....	22
1.4. Atskirų IT veiksmų atlikimo ypatumai .....	25
1.4.1. Apklaustos .....	26
1.4.2. Apžiūros.....	35
2. TYRIMO METODAI.....	40
3. SEKSUALINIO PRIEVARTAVIMO TYRIMO YPATUMŲ PRAKTINĖ ANALIZĖ.....	44
3.1. Bylų tyrimas.....	45
3.2. Prokurorų ir tyrėjų apklausa.....	54
3.3. Teismo medicinos gydytojų ir specialistų apklausa.....	61
4. SEKSUALINIO PRIEVARTAVIMO BYLŲ TYRIMĄ SUNKINANTYS VEIKSNIAI .....	64
IŠVADOS IR SIŪLYMAI .....	66
LITERATŪRA.....	69
ANOTACIJA .....	84
ANOTATION .....	85
SANTRAUKA .....	86
SUMMARY .....	87
PRIEDAI .....	88

## Paveikslai ir lentelės

Lentelė Nr.1 Asmenys, įtariamai įvykdę nusikalstamas veikas (dviejų metų palyginimas).....	10
1 pav. Žymės ant aukos kaklo .....	14
2 pav. Durys išteptos krauju .....	38
3 pav. Vietos, kur buvo įvykdyti seksualiniai prievartavimai.....	47
4 pav. Atlikti seksualinio prievartavimo veiksmai.....	49
5 pav. Vienos veikos trukmė .....	50
6 pav. Tęstinių seksualinių prievartavimų trukmė .....	51
7 pav. Asmenų, įvykdžiusių seksualinį prievartavimą, skaičius .....	52
8 pav. Nukentėjusiųjų nuo seksualinio prievartavimo skaičius .....	52
9 pav. Ikiteisminio tyrimo veiksmai, atlikti seksualinių prievartavimų bylose .....	54
10 pav. Tyrėjų darbo vietų pasiskirstymas pagal apskritis.....	54
11 pav. IT pareigūnų darbo pobūdis.....	55
Lentelė Nr.2. Balų suteikimas.....	56
12 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) nuomonė apie veiksnius, įtakojančius teisingą teismo nutartį (santykinais vienetais) .....	56
13 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) nuomonė apie atitinkamai tyrėjų ir prokurorų dalyvavimo tyrime kokybę.....	58
14 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) nuomone kokio pobūdžio mokymai yra tikslingi.....	59
15 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) dažniausiai atliekami kiti IT veiksmai .....	60
16 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) nuomonė apie specialistų dalyvavimą ikiteisminiame tyrime.....	60
17 pav. Sužalojimų atliktų kietu buku riboto paviršiaus daiktu (konkrečiai šluotos kotu) vaizdas .....	61
18 pav. Specialistų veiksmai, ieškoti pėdsakai ir paimtini objektai, atliekant įvykio vietos tyrimus ....	62

## Darbe naudojamų santrumpų ir terminų sąrašas

BB Nr. – baudžiamosios bylos numeris;

LR – Lietuvos Respublika;

BK – baudžiamasis kodeksas;

BPK – baudžiamojo proceso kodeksas;

str. – straipsnis;

AVPK- apskrities vyriausiasis policijos komisariatas

PK – policijos komisariatas;

IT – ikiteisminis tyrimas;

LTEC- Lietuvos teismo ekspertizės centras;

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas;

Nukentėjusysis – baudžiamojo proceso dalyvis;

Auka – asmuo, nukentėjęs nuo neteisėtų veiksmų, tačiau tiesiogiai nesusijęs su konkrečiu ikiteisminiu tyrimu;

Tyrėjas – policijos pareigūnas, atliekantis ikiteisminį tyrimą;

IT pareigūnai – tyrėjai ir prokurorai;

Specialistas – policijos pareigūnas, atliekantis įvykio vietos ar objektų tyrimus;

Įvykio vietos apžiūra – procesinis veiksmas, atliekamas tyrėjų;

Įvykio vietos tyrimas – procesinis veiksmas, atliekamas specialistų;

Teismo medicinos ekspertas – teismo med. gydytojo licenziją turintis ir į ekspertų sąrašą įtrauktas asmuo, atliekantis gyvų žmonių ar lavonų tyrimus.

Prievarta – jėgos vartojimas, vertimas ką nors daryti, o smurtas – tai šiurkšti prievarta.

Seksualinis smurtas – tai pirmiausia kėsinimasis į seksualinio apsisprendimo laisvę<sup>1</sup>. Kartu su seksualiniu smurtu pasitaiko ir fizinio bei psichologinio smurto bruožų. Seksualinis smurtas šeimoje išryškėja tokiomis formomis kaip vertimas nusirengti, santykiuoti prieš partnerės valią, ypač žiaurus lytinis santykiavimas prieš partnerės valią, vertimas stebėti ir kartoti pornografinius veiksmus.

Seksualinė prievarta – tai suaugusio žmogaus veiksmai dažniausiai vaiko atžvilgiu, tikslu patirti seksualinį pasitenkinimą.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Būk stipri. Internėtinė paramos moterims svetainė. <http://www.bukstipri.lt/lt/smurtas-pries-moteris> (žiūrėta 2011-09-15)

<sup>2</sup> Vaikystė be smurto. Internėtinė paramos vaikams svetainė. <http://www.vaikystebesmurto.lt/lt/kas-yra-smurtas2/seksualin-prievarta> (žiūrėta 2011-09-15)

## IVADAS

Smurtas dabartinėje visuomenėje yra viena svarbiausių skubiai sprendinų problemų. Svarbu yra tai, kad kiekvienas smurtautojas sulauktų pelnyto atpildo ir dar svarbiau, kad būtų pasiekti baudžiamojo įstatymo tikslai bei įvykdytas teisingumas. Siekiant to, visų pirma, turi išsigalėti visuomenėje tikslus ir neiškraipytas „smurto“ suvokimas. Taip pat turi būti išsamiai ir apibrėžtai atsakyta į tokius klausimus: kas yra smurtas, kuo jis gali pasireikšti, kokie požymiai parodo atskirų rūšių smurtą, kokiais būdais jis gali būti įrodytas, kokie pėdsakai, paliekami įvykio vietose, gali padėti atskleisti smurtautojo asmenybę, smurto pobūdį ir kitas bylos aplinkybes.

Smurtas visuomenėje suvokiamas ir vertinamas labai skirtingai. Daugelio Lietuvos piliečių sąmonėje iki šiol, pavyzdžiui, vaiko „lupimas“ yra suvokiamas kaip savaime suprantamas veiksmas, būtinas norint išauklėti dorą visuomenės pilietį. Taip pat suvokiamas emocinio smurto arba psichinės prievartos „nekenksmingumas“, nors fizinis smurtas iš esmės vertinamas neigiamai. Žmonių požiūrį į tam tikrus smurto atvejus dažnai formuojančios visuomenės informavimo priemonės ne visuomet kompetentingai traktuoja smurtą ir dėl to pateikiamuose pavyzdžiuose netinkamai vertina asmenų veiksmus, todėl tokiu būdu formuojamas visuomenės požiūris neatitinka įstatymuose numatyto griežto pasipriešinimo bet kokioms smurto apraiškoms. Policijos pareigūnai, siekdami užkirsti kelią smurto plitimui, turi imtis neatidėliotinių priemonių, kad jų siekiai būtų įgyvendinti. Todėl būtina nustatyti, kokiais atvejais turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas, kokia veika ir ją įvykdęs asmuo yra pavojingi, bei kokiais teisėtais pareigūnų veiksmais turi būti užtikrintas smurtinių nusikaltimų efektyvus ištyrimas, jų užkardymas ir prevencija bei, svarbiausia, tai turi būti išsamiai ir konkrečiai išaiškinta patiems pareigūnams.

Viena iš smurto formų yra seksualinis smurtas, kuris turi savų ypatybių. Pirmoji ypatybė – specifinis poveikis aukai: psichinis poveikis sutrikdo natūralų gyvenimo ritmą daugeliui metų, visiškai nepriklausomai nuo to, ar smurtą patyrė suaugęs asmuo ar mažas vaikas – aukai būna labai sunku atgauti pasitikėjimą. Antra – kaltininko požiūris: dažniausiai pasitaiko du ribiniai variantai – arba kaltininkas mano, kad tokiu būdu labiausiai nuskriaus auką, arba jo akimis žiūrint – jis nepadarė nieko ypatingo, nes lytiniai santykiai yra neatskiriama žmonių gyvenimo dalis.

Seksualinis smurtas priklauso nuo įvairių veiksnių, visuomenėje yra vertinamas skirtingai. Iki šiol visuomenės požiūris į vyro ir žmonos tarpusavio santykius yra labai konservatyvus. Tuo tarpu baudžiamosios teisės prasme aukos ir smurtautojo tarpusavio ryšys nėra atsakomybę šalinanti aplinkybė. Tai patvirtina nuo 2011-12-15 įsigaliojęs „Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje“ įstatymas, kurį priėmus ir paskelbus nebeliko esminių skirtumų tarp smurtą patyrusių asmenų, t.y. ar jie su smurtautoju kartu gyvena, ar yra nepažįstami.

Vertinant seksualinio smurto ir smurtautojo pavojingumą valstybės t.y. įstatymų požiūriu yra svarbūs šie aspektai:

- įvykdytos veikos pobūdis (įvykdytas išžaginimas, seksualinis prievartavimas ar lytinės aistros tenkinimas);
- aukos amžius (pilnametis, nepilnametis ar mažametis);
- smurtautojų skaičius (veikė vienas ar bendrininkų grupėje).

Tuo tarpu visuomenės kriterijai paprastai būna kitokie: vertinamos aukos ir smurtautojų asmenybės, jų tarpusavio santykiai, kitos aplinkybės. Tačiau, neretai visuomenėje vienas iš pagrindinių vertinimo kriterijų yra įvykdytos veikos žiaurumas. Jei nukentėjusiojo kūnas yra sužalotas, tam numatyta papildoma atsakomybė pagal LR BK XVIII skyriaus nuostatas. Kyla klausimas, ar iš tiesų tokio požiūrio pakanka? Ar teismas, vertindamas veikos ir smurtautojo pavojingumą teisingai aplikuoja LR BK nuostatas? Norint rasti atsakymą automatiškai formuluojamas dar vienas klausimas: ar išsami baudžiamoji byla pasiekia teismą, ar yra apklausti visi liudytojai, ar ištirti visi įrodymai, ar pakankamai nuosekliai ir išsamiai išdėstyta (nustatyta) smurtautojo veiksmų seka, iš kurios galima būtų teisingai spręsti apie jo pavojingumą.

Seksualinis prievartavimas baudžiamosios teisės prasme priklausomai nuo valstybės ir laikmečio yra suvokiamas skirtingai. Iki 2000 –ųjų metų Lietuvoje seksualinis smurtas buvo apibrėžtas LR BK 118 str., o lytiniai santykiai tarp vyrų išskirti į atskirą LR BK 122 str. Kitose valstybėse tik nuo XX amžiaus imta nagrinėti baudžiamąsias bylas, kuriose po seksualinio smurto lieka nepažeista mergystės plėvė<sup>3</sup>, kitaip tiriant seksualinio prievartavimo bylas.

Seksualinio prievartavimo pagrindinės ypatybės yra tos, kad auka gali tapti tiek vyriškos, tiek moteriškos lyties atstovai; neatsiranda specifinių pasekmių tokių kaip nėštumas; kai kuriose bylose sunkiau nei , pvz. išžaginimo atvejais, nustatyti prievartos ir lytinio akto faktą. Dėl šių ypatybių įrodyti tokio pobūdžio nusikaltimus kartais būna itin sudėtinga. Visapusiškam ištyrimui tenka pasitelkti ne tik tyrėjų išmonę apklausiant įtariamuosius, bet ir teismo medicinos gydytojų bei kriminalistikos specialistų kvalifikaciją. LR BK 150 str. numatyta atsakomybė už sunkų ir labai sunkų nusikaltimą, todėl ikiteisminio tyrimo veiksmus, tokius kaip nukentėjusiojo apklausa ar įvykio vietos apžiūra negalima atlikti atmestinais. Tik greita ir efektyvi ikiteisminio tyrimo pradžia sąlygoja teisingą ikiteisminio tyrimo pabaigą.

**Temos aktualumas ir mokslinis naujumas:** Ikiteisminio tyrimo pareigūnai iki šiol neturi konkrečių patarimų, į kokius pagrindinius aspektus reiktų sutelkti dėmesį tiriant tokio pobūdžio nusikalstamas veikas. Kriminalistinėje literatūroje<sup>4</sup> yra pateikti tik bendro pobūdžio pasiūlymai pvz. apklausti nukentėjusįjį tos pačios lyties apklausėjui (ikiteisminio tyrimo tyrėjui); apžiūrėti įvykio vietą

<sup>3</sup> **Raginytė I.** Nusikaltimai seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui pagal LR BK ir kitų valstybių įstatymus (Lyginamasis tyrimas): magistro baigiamasis darbas: 01 S – Teisė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007. – 72 p.

<sup>4</sup> Įvykio vietos tyrimo atmintinė. red. Drobnyš V. Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centras. Vilnius. 2006. – 120 p.

ieškoti biologinių pėdsakų ir t.t. Akivaizdu, kad trūksta patarimų tyrėjui, t.y. kokią informaciją būtina pateikti teismo medicinos gydytojui, kad jiems būtų pakankamai duomenų pateikti išsamias išvadas ar ekspertizes, arba kokių pėdsakų galima ieškoti įvykio vietoje pasitelkus policijos kinologus su tarnybiniais šunimis. Tiriamuosiuose darbuose<sup>5</sup> pateikiama informacija yra ribota, nes kalbama arba tik apie specialųjį nukentėjusįjį – moterį, arba daromos išvados tik iš vienoje apskrityje išnagrinėtų vos 32 bylų. Kita vertus, kasdien tobulėjant kriminalistinei technikai, nuolat atsiranda naujų būdų ir priemonių rasti, užfiksuoti, nukopijuoti ir ištirti pėdsakus.

**Tyrimo objektas.** Seksualinio prievartavimo medžiagų ikiteisminis tyrimas, ikiteisminio tyrimo veiksmų eiliškumas, pagrindiniai pranašumai ir trūkumai.

**Darbo tikslas.** Išanalizuoti seksualinio prievartavimo bylų ikiteisminio tyrimo etapą, atsižvelgiant į atliktų ikiteisminio tyrimo veiksmų efektyvumą nagrinėjant bylą teisme.

**Tyrimo uždaviniai:**

- apžvelgti literatūrą apie ikiteisminį seksualinio prievartavimo medžiagų tyrimą;
- apžvelgti ikiteisminių tyrimų medžiagą ir palyginti ją su informacija, kuri pateikiama nuasmenintuose įvairių LR teismų nuosprendžiuose;
- išanalizuoti seksualinio prievartavimo baudžiamųjų bylų nuosprendžius įvairiuose Lietuvos teismuose;
- anonimiškai apklausti ikiteisminio tyrimo tyrėjus ir prokurorus;
- anonimiškai apklausti teismo medicinos gydytojus ir kriminalistinių tyrimų specialistus, dirbančius įvykio vietoje;
- įvertinti seksualinio prievartavimo bylų tyrimo ypatumus įvairių Lietuvos miestų teismų praktikoje ir išanalizuoti išskylančias pagrindines problemas.

**Tyrimo šaltiniai ir metodai.** Tyrimas atliktas remiantis LR įstatymais, kriminalistikos, baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso metodine literatūra, moksliniais straipsniais ir monografijomis. Pagrindiniai analitinės dalies šaltiniai yra ikiteisminio tyrimo medžiagos, nuasmeninti nuosprendžiai baudžiamosiose bylose ir anoniminės tyrėjų, prokurorų, specialistų ir teismo medicinos gydytojų apklausos. Darbe pasirinkti teisinis lyginamasis, loginis, analitinis ir sisteminės analizės metodai.

**Darbo struktūra.** Darbas susideda iš keturių dalių: teorinės dalies, metodologinės, analitinės ir pagrindinių problemų iškėlimo dalies. Darbo gale pateikiamos išvados ir siūlymai, literatūros sąrašas bei priedai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

---

<sup>5</sup> Jasevičiūtė D. Moterų, nukentėjusių nuo seksualinio smurto, apklausos ir ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė, Konsultantas prof. habil.dr. P. Ancelis – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2010 – 88 p ir Rimko J. Išžaginimo ir seksualinio prievartavimo tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos: magistro baigiamasis darbas/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt.dr. A.Gorbatkov – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2008. – 66 p



## 1. SEKSUALINIO PRIEVARTAVIMO TYRIMO SPECIFIKA IR POBŪDIS

Apžvelgiant teorinį nusikalstamos veikos „seksualinis prievartavimas“ aspektą būtina išanalizuoti tokius pagrindinius klausimus: visų pirma – teisinę nusikalstamos veikos charakteristiką, atribojant šį nusikaltimą nuo kitų panašių nusikaltimų, kuriais kėsiniama į seksualinio apsisprendimo laisvę, žmogaus kūno vientisumą ir neliečiamumą ar asmens laisvę.

Kitas svarbus klausimas yra kriminalistinė charakteristika, kurią sudaro keturi elementai: duomenys apie aplinką, apie nukentėjusįjį, apie veikos būdą ir apie kaltinamąjį. Būtina aptarti kokią įtaką daro nusikaltimo tyrimui ikiteisminio tyrimo organizavimas, lyginant ikiteisminio tyrimo atlikimo specifiką iki 2003 metų ir dabar. Kitas svarbus klausimas tiriant šio pobūdžio nusikaltimus yra konkrečių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo taktika. Reikia nustatyti, kokie seksualinio prievartavimo bylose atliekami ikiteisminio tyrimo veiksmai yra efektyvūs, bei kokie yra konkrečių procesinių veiksmų privalumai ir trūkumai ikiteisminio tyrimo etape.

### 1.1. Seksualinio prievartavimo teisinė charakteristika

Šio darbo pagrindinis tikslas yra nustatyti, kokie pagrindiniai ir bendri daugeliui bylų IT pareigūnų veiksmai trukdo efektyviam ir teisingam seksualinio prievartavimo bylų ištyrimui ir išnagrinėjimui teisme. Visų pirma būtina nustatyti, kaip šis nusikaltimas skiriasi nuo kitų nusikaltimų, kokie pagrindiniai pėdsakai gali būti rasti įvykio vietoje, kas gali apsunkinti šio nusikaltimo tinkamą kvalifikavimą. Todėl, vadovaujantis LAT apžvalga nusikaltimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose, bus aptariama, kaip šiame darbe išanalizuotose bylose interpretuojamas įstatymas.

Iki 2000 metų LR BK bet koks neteisėtas lytinės aistros tenkinimas buvo apibrėžtas 118 str., tačiau dabar yra išskirti du nusikaltimai: „Išžaginimas“ ir „Seksualinis prievartavimas“. Be to atsirado naujų seksualinio prievartavimo sudėties požymių (pvz. kitaip atimant galimybę priešintis), bei pasikeitė kvalifikuojantys požymiai (pvz. nebėra aktualu ar kaltinamasis prieš tai buvo teistas už analogišką veiką). Palyginimui reikėtų atkreipti dėmesį į kitų valstybių praktiką, kur neretai kvalifikuojantis požymis yra sunkios pasekmės (pvz. Suomijos Respublikos BK 20 skyriaus 2 dalyje<sup>6</sup> įtvirtinta savarankiška nusikaltimo sudėtis „sunkus išžaginimas“, kur atsakomybę užtraukia veiksmai, pasižymintys ne tik grupiškumu, bet ir „ypač sunkiai“. Esant sukeltoms sunkioms pasekmėms, kurios nevisuomet atsiskleidžia įvykio metu, pvz. nėštumo nutrūkimas, po kurio moteris nebegali pastoti net

<sup>6</sup> Jasevičiūtė D. Moterų, nukentėjusių nuo seksualinio smurto, apklausos ir ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė, Konsultantas prof. habil.dr. P. Ancelis – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2010 – 88 p.

ir jei kaltinamasis tokias pasekmes sukėlė netiesiogine tyčia, būtina skirti ypatingą dėmesį tokių bylų tyrimui ir tinkamai vertinti kaltininko pavojingumą.

2000 metų LR BK pasikeitė nukentėjusiojo požymių formuluotės – vietoj termino „nukentėjusioji“ įstatyme vartojamas terminas „nukentėjusysis asmuo“<sup>7</sup>. Suprantama, kad nuo seksualinio prievartavimo nukentėti gali tiek moteris, vyras, mažametis ir nepilnametis. Kita vertus, žiūrint aukos ir nusikaltėlio inversine prasme, pagal lentelę Nr.1. matyti, kad negalima atmesti galimybės jog ir moteris įvykdo šio pobūdžio nusikalstamas veikas. Remiantis Statistikos departamento informacija, matyti, kad Lietuvoje per metus nustatomi keli atvejai kai tokio pobūdžio nusikaltimus įvykdo moteris. Iš teismo nuosprendžio<sup>8</sup> matyti, kad tokia situacija iš tikrųjų galima ir nėra taip sudėtingai suvokiama. Iš bylos fabulos matyti, kad nusikaltimą atliko grupė asmenų, kurių vienas buvo vyras, kuris kišo varpą nukentėjusiajai į burną, o moteris tuo metu laikė jos galvą ir tenkino savo lytinę aistrą kitokio sąlyčio būdu, bei sudavė nukentėjusiajai smūgius. Suprantama, kad jei nemažai tokio pobūdžio nusikaltimų padaroma apsvaigus nuo alkoholio, tai situacijų, iš kurių susiklostytų panaši fabula, gali pasitaikyti.

	moteris women	vyras men	moteris women	vyras men
<b>Iš viso</b>	<b>2462</b>	<b>20155</b>	<b>2693</b>	<b>20423</b>
<b>Nusikaltimai</b>	<b>2056</b>	<b>18402</b>	<b>2247</b>	<b>18657</b>
Nužudymai <sup>1</sup>	22	284	29	281
Sunkūs sveikatos sutrikdymai	40	339	42	314
Išžaginimai ir pasikėsinimai	2	120	-	106
Nusikaltimai vaikams ir šeimai	15	371	16	286
Vagystės	441	6051	512	6309
Plėšimai	80	2013	64	1903
Viešosios tvarkos pažeidimai	113	2341	134	2282
Nusikaltimai, susiję su disponavimu narkotinėmis medžiagomis	126	642	169	718

Lentelė Nr.1 **Asmenys, įtariamai įvykdę nusikalstamas veikas (dviejų metų palyginimas)**<sup>9</sup>

LR BK 150 str. išskiriami trys veikos atlikimo būdai:

- ✓ oralinis būdas – įvedant vyro varpą nukentėjusiajam asmeniui į burną,
- ✓ analinis būdas – įvedant vyro varpą nukentėjusiajam asmeniui į išeinamąją angą,

<sup>7</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 2004 m. gruodžio 30 d. Vilnius.

URL:[http://www.lat.lt/3\\_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527](http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527)

<sup>8</sup> BB Nr. N1-32-455/2010 Utenos rajono apylinkės teismas

<sup>9</sup> Moteris ir vyras Lietuvoje 2008. Statistikos departamentas, 2009, Vilnius. ISSN 1648-052X. (žiūrėta 2011-09-15)

✓ kitokio fizinio sąlyčio būdas – masturbuojant vyro ar moters lytinius organus, liečiant lytiniu organu kito žmogaus kūną ir pan.

Pagal LR BK 150 str. kvalifikuotos ir tokios kaltininko veikos, kai asmuo tenkina lytinę aistrą kišdamas pirštus ar kitokius daiktus į kito asmens lytinius organus, išeinamąją angą ar burną<sup>10</sup>. Tikėtina, kad nusikaltimo įvykdymo metu smurtautojas atliks ir kitus veiksmus, leidžiančius teismui išvelgti lytinės aistros tenkinimą, tačiau įstatymas nenurodo, ar yra požymių, kurie leistų vienareikšmiškai nustatyti ar smurtautojas tenkino lytinę aistrą, ar ne.

Kadangi pirminiai duomenys dažnai yra svarbiausi bylos kertiniai akmenys – būtina nustatyti skirtumus tarp konkrečių veikų požymių įvykio vietoje ir nukentėjusiojo parodymuose, t.y. pirminėje apklausoje būtina išsamiai apklausti nukentėjusįjį apie visas nusikaltimo detales, visus atliktus veiksmus ir remiantis šia informacija nedelsiant imtis įvykio vietos apžiūros, atitinkamai ieškant tokių pėdsakų, kurie galėjo būti palikti priklausomai nuo veikos būdo. Šis klausimas ypatingai aktualus jei į įvairias nukentėjusiojo kūno vietas buvo kišami įvairūs daiktai. Kad būtų galima specialistams tiksliai nurodyti kokio pobūdžio biologinių pėdsakų reikia ieškoti, būtina žinoti, kokie konkretūs daiktai buvo naudojami ir į kurias konkretūs kūno vietas buvo kišami.

Lytinės aistros tenkinimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę tik tais atvejais, kai tai daroma prieš nukentėjusiojo asmens valią. Kaltininkas turi suprasti nukentėjusiojo nenorą. Paprastai tai būna išreikšta suprantamai (šaukiant pagalbos, bandant išsilaisvinti ir pan.). Pasitaiko atvejų, kai nukentėjusysis dėl tam tikrų priežasčių išoriškai neišreiškia nesutikimo. Esant tokioms aplinkybėms dažnai iškyla pagrįsta abejonė dėl smurto artimoje aplinkoje atvejų. Pavyzdžiui, jei žmona žino, kad jos sutuoktinis išgėręs alkoholio dažniausiai pasidaro agresyvesnis, pvz. daužo indus, grasina fiziniu smurtu, tai ar jos nesutikimo aiškus demonstravimas nesukels sunkesnių fizinių padarinių jos atžvilgiu? Ikiteisminio tyrimo metu toks jos nesipriešinimas gali būti interpretuojamas kaip sutikimas tenkinti sutuoktinio lytinę aistrą. Suprantama, kad tokia situacija atitiktų LR BK 151 straipsnio dispoziciją, tačiau reikia įvertinti ir tai, ar nukentėjusiojo išgyvenimai ir smurtautojo pavojingumas skiriasi nuo LR BK 150 straipsnyje numatytos veikos.

Neretai seksualinio pobūdžio nusikaltimai įvykdomi asmenų, kurie tokiu būdu demonstruoja savo viršenybę prieš nukentėjusįjį ir jiems nėra aktualu, kokiais veiksmais jie gali pažeminti kitą asmenį<sup>11</sup>. Todėl kai kuriais atvejais tikslinga smurtautojui skirti teismo psichiatrinę ekspertizę, siekiant nustatyti, koks buvo įtariamojo tikslas atliekant tam tikrus nusikalstamus veiksmus. Dažnai tokia ekspertizė skiriama ir tais atvejais, kai veika atliekama abipusiu sutikimu, tačiau abu asmenys yra 14 metų amžiaus. Šiuo atveju būtina teismo psichiatro išvada. Iš tiesų įstatymo leidėjai numato tam tikrą

<sup>10</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 2004 m. gruodžio 30 d. Vilnius.  
URL: [http://www.lai.lt/3\\_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527](http://www.lai.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527)

<sup>11</sup> BB Nr. N1-32-455/2010 Utenos rajono apylinkės teismas.

galimybę teisėtai atlikti lytinius santykius su tam tikro amžiaus nesulaukusiais asmenimis, tačiau iš praktikos matyti, kad visais atvejais, kai po tokių santykių, nukentėjęs asmuo ar kiti asmenys apie įvykusį faktą informuodavo policiją ir atlikus ikiteisminį tyrimą, teismas asmenį pripažindavo kaltu, t.y. iš analizuotų bylų ir nuosprendžių matyti, kad teismai nepriima išteisinamojo nuosprendžio tokių nusikaltimų atvejais.

Tiesa, iš Generalinio prokuro rekomendacijų<sup>12</sup> ir baudžiamųjų bylų praktikos nustatyta, kad bet kokie veiksmai su nukentėjusiuoju yra neteiktini t.y. tiek nepilnamečių, tiek ir smurtą patyrusį asmenį patariama apklausinėti kaip galima mažiau, vieną – du kartus, todėl nukentėjusiojo siuntimas teismo psichiatrinei ekspertizei paprastai būna kompliktuotas. Šis veiksmas praktikoje naudojamas iš esmės tik tais atvejais, kai nukentėjusysis iki nusikalstamos veikos patyrimo pats gydėsi psichikos sutrikimus arba kai dėl veikos psichika buvo sutrikdyta tiek, kad nukentėjusysis buvo hospitalizuotas. Dažnai ši ekspertizė skiriama nepilnamečiams, ypač mažamečiams asmenims, kai siekiama nustatyti ar teisingai vaikas suvokia aplinką ir ar gali vertinti su juo atliktus veiksmus.

Seksualinis prievartavimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal LR BK 150 straipsnį tik tada, jei tai padaroma:

- a) panaudojant fizinį smurtą,
- b) grasinant tuoj pat jį panaudoti,
- c) kitaip atimant galimybę priešintis ar
- d) pasinaudojant bejėgiška nukentėjusiojo asmens būkle<sup>13</sup>.

Šie požymiai yra alternatyvūs, tai reiškia, kad nusikaltimo sudėčiai pakanka vieno bet kurio iš jų. LAT nuomone, būtent šios aplinkybės yra pagrindinis įrodinėjimo dalykas. Neretai kaltinamųjų versija yra ta, kad santykiai vyko tarpusavio sutarimu. Labai dažnai tais atvejais, kai buvo tik grasinama, iškyla nemažai problemų įrodant asmens žodžiu išsakytus grasinimus arba jų nebuvimą. Kaltinamieji pateikia versiją, kad nukentėjusioji yra prostitutė, o jie negalėję sumokėti už suteiktas paslaugas, todėl nukentėjusioji juos apkalba.<sup>14</sup> Sprendžiant iš analizuotų bylų ir nuosprendžių, teismai neįrodinėja priešasčių, dėl kurių nukentėjusioji sutiko santykiauti. Pagrindinis klausimas yra, ar ji sutiko savo noru, ar verčiama grasinimų ir smurto. Paprastai tokiais atvejais teismas vertina, ar nukentėjusioji tuojau po nusikaltimo kam nors pasipasakojo apie patirtą prievartą, ir manau, kad netinkamai neigiamai traktuoja atvejus, kai tuoj po nusikaltimo auka kalbėjo su artimu žmogumi (mama, drauge) ir nepasakė apie patirtą prievartą arba pasakė apie santykius, bet neakcentavo, kad buvo panaudota

<sup>12</sup> Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1-126 įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausos patvirtinimo“

<sup>13</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 2004 m. gruodžio 30 d. Vilnius.

URL: [http://www.lat.lt/3\\_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527](http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527)

<sup>14</sup> BB Nr. 1-207/2009 Vilniaus apygardos teismas.

prievarta.<sup>15</sup> Remiantis šiais parodymais teismai tam tikrose bylose, kuriose nėra fizinių nusikaltimo požymių, priima išteisinamąjį nuosprendį, tačiau nereikėtų vertinti kritiškai žmogaus, paveikto sunkios psichinės traumos, veiksmų.

Lytinės aistros tenkinimas panaudojant fizinį smurtą yra vienintelis būdas, kuris teisme įrodomas objektais arba faktais, o ne tik liudijimu. Lytinės aistros tenkinimas panaudojant fizinį smurtą yra tada, kai nukentėjusiojo asmens esamam ar galimam pasipriešinimui įveikti kaltininkas panaudoja veiksmus, kuriais pažeidžiamas nukentėjusiojo asmens kūno neliečiamumas, žmogaus kūno audinių ar organų anatomicinis vientisumas arba jų funkcijos<sup>16</sup>. Tai gali būti:

- ✓ nukentėjusiojo mušimas,
- ✓ rankų užlaužimas,
- ✓ nukentėjusiojo užgulimas,
- ✓ prispaudimas,
- ✓ smauginimas.

Kiekvieną iš šių būdų teisme galima įrodyti pasitelkiant įvykio vietoje ar nuo nukentėjusiojo kūno ir drabužių surenkant visus objektus ir pėdsakus.

Nukentėjusiojo mušimo atveju įvykio vietoje randama daktai, kuriais (ar į kuriuos) buvo mušama – ant kūno randama kraujosruvų, nubrozdinimų.

Rankų užlaužimo atveju ant nukentėjusiojo rankų randama kraujosruvų, nubrozdinimų, patinimų, paraudimų.

Užgulimo atveju ant nukentėjusiojo drabužių ieškoma mikroplaušelių, atsiradusių nuo kaltininko drabužių.

Prispaudimo atveju ant nukentėjusiojo drabužių ieškoma mikroplaušelių, atsiradusių nuo kaltininko drabužių, be to ieškoma mikrodalelių nuo objekto prie kurio buvo spaudžiama ir kraujosruvų, nubrozdinimų, patinimų, paraudimų, atsiradusių prispaudus prie nelygių paviršių.

Smaugimo atveju ieškoma specifinių žymių ant nukentėjusiojo kaklo<sup>17</sup>, bei virvės, diržo ar kito objekto, kuriuo buvo smauginama. Ant šių objektų dažniausiai išlieka pakankamas kiekis odos ląstelių DNR tyrimui. Jei smaugta rankomis būna sudėtinga įrodyti, kad konkrečiai nustatytas įtariamasis atliko tokio pobūdžio veiksmus, tačiau dažnai pasitaiko, kad nukentėjusysis besipriešindamas nagais apdrasko užpuoliką, arba net įkanda jam į ranką. Deja, tokios žymės gali būti nustatomos ir tinkamai vertinamos tik praėjus ne daugiau nei kelioms valandoms po nusikaltimo. Vėliau, net ir nustačius įdrėskimus, užpuolikas gali teigti, kad įdrėskė neatsargiai dirbdamas buityje, arba ranką susižnybo

<sup>15</sup> BB Nr. N1-69-284/2009 Pakruojo rajono apylinkės teismas.

<sup>16</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 2004 m. gruodžio 30 d. Vilnius.  
URL: [http://www.lat.lt/3\\_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527](http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527)

<sup>17</sup> BB Nr. 1-57-504/2010 Rokiškio rajono apylinkės teismas.

replėmis. Tačiau pagrindinis dalykas – žymės ant aukos kaklo paprastai būna akivaizdžiai pastebimos ir neabejotinai likusios po panaudoto smurto.



1 pav. Žymės ant aukos kaklo

Bylų ir nuosprendžių analizė parodė, kad retai pasitaiko priverstinių nugirdymų alkoholiu atvejų. Dažniau tai atliekama ne panaudojant fizinę jėgą, o apgaule, t.y. nukentėjusiajam duodama gerti gėrimo, į kurį būna įmaišyta stipresnių priemaišų. Pavyzdžiui, tokiais atvejais, kai nukentėjusysis sako, kad išgėrė vos vieną bokalą alaus ir po to prarado sugebėjimą objektyviai vertinti aplinką, būtina nedelsiant atlikti kraujo tyrimą, o įvykio vietoje rastus bokalus paimti ir siųsti į laboratoriją alkoholio, narkotinių ir psichotropinių medžiagų tyrimui, užduotyje išsamiai nurodant, kad cheminių priemaišų gali būti labai nedidelis kiekis arba alus yra stipresnis nei nurodyta etiketėje.

Jei prieš nukentėjusįjį fizinis smurtas panaudojamas ne pasipriešinimui įveikti, o kitiems tikslams (pvz. atkeršyti) arba fizinis smurtas panaudojamas po lytinių santykių ar lytinės aistros tenkinimo, fizinio smurto panaudojimas priklausomai nuo kilusių padarinių kvalifikuojamas kaip atskiras nusikaltimas pagal LR BK 135, 138 ar 140 str<sup>18</sup>. O dėl nusikaltimo metu panaudoto smurto, jei nukentėjusiajam padaromas nesunkus ar nežymus sveikatos sutrikdymas, padaryta veika papildomai pagal kitus straipsnius nekvalifikuojama, tačiau teismas tam tikrais atvejais skirdamas bausmę į tai atsižvelgia. Pavyzdžiui, nuosprendyje<sup>19</sup>, kuriame serijinis prievartautojas, žagintojas kaltinamas vienuolikos mergaičių ir moterų nuo aštuonerių iki dvidešimties metų amžiaus prievartavimais bei kitokia nusikalstama veika, tenkinant neturtinius civilinius ieškinius buvo atsižvelgta ne tik į nukentėjusiosios amžių, bet ir į sužalojimų pobūdį, nors atskirai straipsnis nebuvo inkriminuotas. Nukentėjusiajai, kuriai nusikalstamos veikos metu buvo sulaužyta nosis, buvo priteista didesnė pinigų

<sup>18</sup>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 2004 m. gruodžio 30 d. Vilnius.  
URL: [http://www.lat.lt/3\\_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527](http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527)

<sup>19</sup> BB Nr. 1-207-149-2008 Vilniaus apygardos teismas.

suma, tačiau jei dėl nusikaltimo metu panaudoto fizinio smurto nukentėjusiajam atsiranda sunkesnių pasekmių, nei numatyta LR BK 138 str., tai kvalifikuojama kaip idealioji nusikaltimų sutaptis.

Lytinės aistros tenkinimas grasinant tuoj pat panaudoti fizinį smurtą yra sunkiausiai faktiniais duomenimis įrodomas atvejis, tačiau iš analizuotų bylų ir nuosprendžių matyti, kad dažniausiai psichinį smurtą lydi fizinis smurtas.

Tam tikrose bylose būna sudėtinga nustatyti, ar iš viso už tokio pobūdžio veiksmus iškyla baudžiamoji atsakomybė. Vilniaus apylinkės teisme buvo išnagrinėta baudžiamoji byla<sup>20</sup>, kurios esmė ta, kad kaltinamasis keletą metų su savo žmona turėjo specifinio pobūdžio lytinius santykius: aistra buvo tenkinama „žaidžiant“ įvairaus pobūdžio vadovavimo žaidimus. Pradžioje žaidimų pagrindas buvo nepagarbus elgesys su žmona, savo dominavimą išreiškiant žodžiu. Vėliau, žmonai sutinkant, jai buvo suduodami smūgiai į įvairias kūno vietas. Dar po kurio laiko (apytiksliai po metų), žmonai buvo liepta nuogai nusirengti vonioje ir ant jos buvo šlapinamasi. Iš bylos aplinkybių matyti, kad šie veiksmai buvo atliekami abiejų sutikimu. Tačiau po kurio laiko sutuoktinis panaudojo fizinį smurtą ir žmonos išreikštą nenorą suprato kaip tam tikro pobūdžio vaidybą. Po kelių dienų jis liepė žmonai nusirengti, o jei ji nepaklusianti – grasino ją sumušti kaip anksčiau ir liepė jai valgyti jo išmatas. Vėliau jis sudavęs kelis smūgius savo motinai santykiavo su ja natūraliu ir analiniu būdu, tuo pat metu liepdamas žmonai pirštu ir liežuviu dirginti jo išangę. Tai, kad kaltinamojo veiksmai, kuriuos jis atliko su motina užtraukia baužiamąją atsakomybę- teismui buvo suprantama. Tuo tarpu veiksmai, kuriuos jis atliko su suvo žmona, buvo vertinami kaip nusikaltimas tik tie, kurie buvo atlikti ta pačią dieną. Tuo tarpu fizinis smurtas, panaudotas prieš kelias dienas buvo vertinamas kitaip t.y. teismas nusprendė, kad nepriklausomai nuo to, kad nukentėjusioji prašė jos nemušti, kaltinamasis negalėjo suvokti, ar šie jos prašymai yra vaidybą ar realūs, todėl tie jo veiksmai nebuvo vertinami kaip nusikaltimas.

Lytinės aistros tenkinimas kitaip atimant galimybę priešintis yra įstatymo leidėjo suteikta galimybė teismui turėti tam tikrą laisvę vertinant kaltininko veiksmus. Šis atvejis yra tada, kai nukentėjusiojo asmens pasipriešinimui įveikti kaltininkas panaudoja kitus būdus, o ne fizinį smurtą ar grasinimus ar pasinaudojimą bejėgiška nukentėjusiojo būkle, tačiau jais palaužiama nukentėjusiojo asmens valia priešintis ir pažeidžiama jo seksualinė laisvė<sup>21</sup>, dėl to lytinės aistros tenkinimas įvyksta prieš nukentėjusiojo valią. Tai gali būti nukentėjusiojo surišimas, migdomųjų ar kitokių valią veikiančių vaistų, narkotinių arba psichotropinių medžiagų sugirdymas nukentėjusiajam be jo žinios ar apgaule arba netrikdančių sveikatos dujų papurškimas, melagingas kokios nors reikšmingos nukentėjusiojo apsisprendimui žinios pranešimas, uždarymas į izoliuotą patalpą atimant laisvę. Čia

<sup>20</sup> BB Nr. 1A-1149/2006 Vilniaus apygardos teismas.

<sup>21</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 2004 m. gruodžio 30 d. Vilnius.  
URL: [http://www.lai.lt/3\\_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527](http://www.lai.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527)

reiktų atkreipti dėmesį į tai kad laisvės atėmimas negali būti traktuojama kaip LR BK 150 str. ir 146 str. nusikaltimų idealioji sutaptis.

Taigi visa tai yra pagrindiniai teisiniai seksualinio prievartavimo charakteristikos aspektai, kuriuos reikia įrodinėti. Norint sužinoti kaip tai gali būti įrodoma, reiktų panagrinėti kriminalistinę minėto nusikaltimo charakteristiką.

## 1.2. Seksualinio prievartavimo kriminalistinė charakteristika

Kriminalistikos teoretikai tarpusavyje nesutaria dėl kriminalistinės charakteristikos apibrėžties ir kokie elementai turėtų apibūdinti šią charakteristiką, tačiau kriminalistikos charakteristiką iš esmės ir plačiausiai išnagrinėjo S.Kuklianskis ir S.Matulienė, o konkrečios nusikaltamos veikos charakteristiką išanalizavo J. Rimko savo magistro baigiamajame darbe. Taigi remiantis šiais darbais toliau bus nagrinėjama seksualinio prievartavimo kriminalistinė charakteristika.

Kriminalistinė charakteristika yra tam tikras būdas nagrinėti nusikaltimą. Šis būdas baudžiamosios teisės prasme yra analogiškas nusikaltimo sudėčiai. Nusikaltimo sudėtį sudaro keturi elementai:

1. Nusikaltimo subjektas;
2. Subjektyvioji pusė;
3. Nusikaltimo objektas;
4. Nusikaltimo objektyvioji pusė.

Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos elementai yra šie:

1. Asmuo, padaręs nusikaltimą;
2. Nusikaltimo situacija;
3. Nukentėjusysis, arba nusikaltimo pasikėsinimo dalykas;
4. Nusikaltimo būdas.

Toliau bus aptariami visi kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos elementai.

**Asmuo, padaręs nusikaltimą.** Nusikaltimo sudėties subjektas kriminalistine prasme transformuojamas į asmenį, padariusį nusikalstamą veiką. Nusikaltimo subjektas yra siauresnė sąvoka nei asmuo, padaręs nusikalstamą veiką. Asmeniui, nusikaltimo kriminalistinės charakteristikos elementui, baudžiamosios teisės apribojimais, taikomi nusikaltimo subjektui, negalioja<sup>22</sup>. Kriminalistiniu požiūriu nusikaltimo ištyrimui svarbu, kas tas asmuo, padaręs nusikalstamą veiką. Nusikaltimo išaiškinimo etape visai nesvarbu, ar tas asmuo yra pakaltinamas ir ar sulaukė įstatymo nustatyto amžiaus, nuo kurio žmogus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, kadangi tiesiog svarbu yra nustatyti asmenį. Vėliau nusikaltimo tyrimo metu sprendžiamos ir baudžiamajai teisei būtinos

<sup>22</sup> Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); p.62



asmens, padariusio nusikalstamas veikas, ypatybės – pakaltinamumas, asmens amžius, teistumas. Iš tiesų visais atvejais pradant ikiteisminį tyrimą nėra sprendžiamas klausimas dėl IT pradėjimo, net ir tais atvejais, kai žinoma, kad veiką įvykdė tam tikro amžiaus nesulaukęs asmuo. IT pradamas siekiant nustatyti visas aplinkybes, o tik nustačius ir įrodžius, kad kaltininkas veikė vienas ir, pavyzdžiui, jo amžius yra mažesnis, nei tas nuo kurio iškyla baudžiamoji atsakomybė, IT nutraukiamas.

Kriminalistikai, nagrinėjančiai įtariamojo asmenybę, svarbu atsižvelgiant į jo fizines, dvasines ir kitas savybes atskleisti žmogaus sugebėjimą padaryti nusikaltimą<sup>23</sup>. Visos žmogaus savybės vienaip ar kitaip (tiesiogiai arba netiesiogiai) yra susijusios su jo daromu nusikaltimu, todėl svarbu išskirti pagrindines t.y. fizinę žmogaus jėgą (ar visais atvejais vyras pajėgus įveikti nukentėjusįjį), seksualinę patirtį (kiek partnerių turėjo), emocinę, psichinę būklę. Įtariamojo amžius turi reikšmės atskirų nusikaltimų padarymui. Remiantis kitų autorių išanalizuotomis bylomis nustatyta, kad J. Rimko magistriniame darbe, kuriame analizavo Vilniaus apygardos teismo baudžiamąsias bylas ir LAT nutartis teigia, kad įtariamųjų amžiaus vidurkis yra 28 metai<sup>24</sup>, o D. Jasevičiūtė magistriniame darbe, kuriame išanalizavo įvairiuose Lietuvos miestų apylinkių ir apygardų teismuose buvusias baudžiamąsias bylas teigia, kad kad įtariamųjų amžiaus vidurkis 30,2 metų.<sup>25</sup> Atlikus bylų ir nuosprendžių analizę nustatyta, kad tas pats pasakytina ir apie nusikaltėlio lytį, nes kaltinamieji būna ne tik vyrai, bet ir moterys, tačiau daug rečiau ir išskirtiniais atvejais.

Nagrinėjant žmogaus sugebėjimą daryti nusikaltimus labai svarbu atsižvelgti į žmogaus psichiką, kuri reguliuoja jo elgesį, taigi ir nusikalstamą elgesį<sup>26</sup>. Taigi todėl, kad būtų tenkinami kriminalistikos poreikiai, būtina visapusiškai ištirti žmogaus savybes, apibūdinančias jo sugebėjimus daryti nusikaltimą, sudaryti jų sąrašą bei jį pagrįsti.

Svarstant koreliacinius, vidinius asmenų, padariusių nusikalstamą veiką ir kitų mūsų išskirtų kriminalistinės charakteristikos elementų ryšius, pastebėtas nemenkas tarpusavio priklausomumo dėsningumas.<sup>27</sup> Žinomas glaudus tarpusavio ryšys tarp amžiaus (net jo tarpsnių) ir nusikaltimo pobūdžio – pasikėsینimo objekto vertės (dydžio, svarbumo), nusikaltimo būdo (veiksmų, skirtų pasirengti, padaryti ir nuslėpti nusikaltimą, kompleksu), pobūdžio ir sudėtingumo.

Smurtiniai nusikaltimai glaudžiai siejami su fizine nusikaltėlio jėga, tačiau tai nereiškia, kad kiekvienas stambaus kūno sudėjimo vyras atlikdamas šio pobūdžio nusikaltimą naudos fizinę jėgą

<sup>23</sup> Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); p.62

<sup>24</sup> Rimko J. Išžaginimo ir seksualinio privartavimo tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos: magistro baigiamasis darbas/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt.dr. A.Gorbatkov – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2008. – 66 p.

<sup>25</sup> Jasevičiūtė D. Moterų, nukentėjusių nuo seksualinio smurto, apklausos ir ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė, Konsultantas prof. habil.dr. P.Ancelis – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2010 –p. 88

<sup>26</sup> Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); p.62

<sup>27</sup> Ten pat.

siekdamas tokiu būdu sužaloti auką, nes tai dažniau susiję su nusikaltėlio savęs suvokimu. Smulkaus kūno sudėjimo vyras jaučiasi nepilnavertis, todėl tikėtina, kad jis gali naudoti jėgą prieš auką. Iš to seka išvada, kad savimi pasitikintys vyrai dažnai tik grasina panaudoti fizinę jėgą.

**Nusikaltimo situacija**- tai kitas kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos elementas, kuris pasireiškia iš nusikaltimo sudėties subjektyviosios pusės<sup>28</sup>. Nagrinėjant šį kriminalistinės charakteristikos elementą susiduriama su papildomu uždaviniu – paaiškinti situacijos ir kartu nusikaltimo situacijos sąvoką.

Situacija<sup>29</sup> dažniausiai suprantama kaip aplinkybių visuma ir kaip padėtis, todėl norint suprasti nusikaltimo situacijos sąvoką, svarbu nustatyti, ką reiškia žodis „aplinkybės“. Aplinkybės – tai įvairūs reiškiniai, santykiai. Pritaikius žodžio „situacija“ reikšmę nusikaltimo situacijai apibūdinti galima būtų teigti, kad nusikaltimo situacijai apibūdinti labiau tinka santykio aspektas, kuris tiesiogiai išreikštas iš nusikaltimo subjektyviosios pusės sąvokos kaip vidinis žmogaus psichikos ir jo veiksmų padarinių santykis. Kriminalistinei charakteristikai yra svarbus klausimas atskleisti kokie buvo nusikaltėlio ir aukos santykiai prieš nusikaltimą. Iš J. Rimko magistriniame darbe atliktos analizės matyti, kad Vilniaus apskrityje 6,7 % įtariamųjų prieš nusikaltimo padarymą buvo nepažįstami su aukomis<sup>30</sup>, o tuo tarpu D. Jasevičiūtės magistriniame darbe atlikta bylų analizė parodė, kad Lietuvos mastu šis procentas yra daug didesnis t.y. 33 %<sup>31</sup>.

Nusikaltimo situacijos sąsaja su kitais nusikaltimo charakteristikos elementais yra labai plati ir reikšminga<sup>32</sup>. Nusikaltimo motyvas lemia ne tik veiklą, bet ir nusikaltimo pasikėsimo objektą, dalyką. Motyvų pobūdis yra nevienodas įvairių nusikaltimo rūšių atžvilgiu. Seksualinio prievartavimo atvejais priklausomai nuo veikos būdo yra siekiama tenkinti lytinę aistrą arba pažeminti auką. Motyvai gali būti arbu, arba po vieną, todėl kyla klausimas: kaip atpažinti nusikaltimo atvejais susidariusi situacijos pobūdį. Situaciją apibūdina nusikaltimo būklė (padėtis), aplinka, jos išdėstymas. Dažnai apie situaciją galima spręsti iš veiksmų, kurių buvo imtasi nusikaltimui padaryti, pobūdžio.

Nusikaltimo įvykis, jo parengimas ir pėdsakų slėpimas iš karto po padaryto nusikaltimo vyksta konkrečiomis vietos – daiktinės aplinkos, laiko, apšvietimo ir pan. – sąlygomis<sup>33</sup>. Nurodytos sąlygos skirtingai pasireiškia ir veikia nusikaltimą, jos susidaro arba jo dalyvių valia, arba nepriklausomai nuo jos ir dažniausiai apibūdina tam tikrą išorinę aplinką bei kai kuriuos kitus objektyvios tikrovės veiksnius. Tam tikros aplinkos elementai ir kiti veiksniai palieka išorėje įvairaus pobūdžio pėdsakus,

<sup>28</sup> Ten pat.

<sup>29</sup> Ten pat.

<sup>30</sup> Rimko J. Išžagavimo ir seksualinio prievartavimo tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos: magistro baigiamasis darbas/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt.dr. A.Gorbatkov – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2008. – p.66,

<sup>31</sup> Jasevičiūtė D. Moterų, nukentėjusių nuo seksualinio smurto, apklausos ir ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė, Konsultantas prof. habil.dr. P.Ancelis – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2010 –p. 88

<sup>32</sup> Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); p.62

<sup>33</sup> Ten pat.

kurie gali būti atskleisti atliekant tyrimą, kriminalistinę nusikaltimo analizę. Tokios informacijos tyrimas padeda surinkti esminę kriminalistinę informaciją apie kriminalistinę situaciją, kuri susidarė prieš įvykį, įvykio metu ir po jo. Susiklosčius tam tikrai nusikaltimo situacijai galima nustatyti, kas įvyko prieš nusikaltimą, koks buvo jo turinys ir vėlesnių pakeitimų pobūdis. Labai dažnai galima pasakyti, kas tiriamo įvykio situacijoje buvo specialiai paruošta nusikaltėlio, o kas nuo jo nepriklausė, kaip apskritai susiklosčiusi padėtis buvo panaudota nusikaltimo tikslams: kas šioje situacijoje padėjo arba trukdė rengti ir vykdyti nusikaltimą bei slėpti pėdsakus. IT tyrėjas turi atsakyti ir į tokius klausimus: kokie netipiniai, neįprasti veiksniai pasireiškė susiklosčiusioje situacijoje ir kokią įtaką jie turėjo nusikaltimui, kas galėjo sukurti arba panaudoti objektyviai susiklosčiusią situaciją nusikaltimui padaryti ir kt.

Nusikaltimų tyrimo praktikoje žinomos „meilės situacijos“<sup>34</sup>. Iš tokios situacijos galima spręsti apie nusikaltėlio ir jo aukos santykius nusikaltimo metu ir po jo (kartais ir prieš nusikaltimą). Nusikaltimų tyrimo praktikoje žinomos ir „buitinės situacijos“, leidžiančios spręsti apie į minėtus nusikaltimus įtrauktų asmenų buitinius santykius. „Meilės situacijos“ pastebimos bylose, kuriose nukentėjusysis buvo išžagintas vykusio vakarėlio metu, o „buitinės situacijos“, kuomet mažamečius, nepilnamečius seksualiai prievartauja tėvas, patėvis, sugyventinis.

Pasitaiko daug įvairių situacijų ir nors jos kartais kartojasi, visuomet yra individualios – tiek nusikaltimų, tiek ir individualių situacijų.

Situacijas dar galima skirstyti pagal:

1. Nusikaltimo padarymo vietą. Atlikus bylų ir nuosprendžių analizę buvo nustatyta, kad dažniausia nusikaltimo vieta buvo atvira vietovė - 57%, rečiau butas - 32% ir rečiausiai - automobilis - 11%. (žr. 3 pav.)
2. Laiką (trukmę). Beveik 35% iki 30 min ir iki 10% nuo 240 min. (žr. 5 pav.)
3. Nusikaltimo dalyvių skaičių. Daugiau nei 70% - 1 kaltinamasis. (žr. 7 pav.)
4. Pagal nusikaltimo pobūdį. Buvo analizuojama koks konkrečiai padarytas kūno sužalojimas, ar buvo grasinama, mušama.

Kitas kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos elementas yra **nukentėjusysis arba nusikaltimo pasikėsinimo dalykas**. Kriminalistikoje jis atsiranda iš nusikaltimo sudėties objekto, į kurį buvo nukreipta nusikalstama veika<sup>35</sup>. Paprastai fizinio asmens atžvilgiu svarbu atskleisti jo gyvenimo būdą, ryšius, profesiją, turtinę padėtį. Konkrečios nusikalstamos veikos atveju yra svarbu nukentėjusiojo lytis bei amžius. Iš nukentėjusiųjų nusikaltimų tyrimo metu gaunama pirmoji

<sup>34</sup>Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); p.62.

<sup>35</sup>Ten pat

informacija, ji yra ypatingai svarbi tokio pobūdžio nusikaltimų tyrimuose<sup>36</sup>. Ši informacija padeda nustatyti ir kitas svarbias aplinkybes. Teoriškai duomenys apie jų elgesį tipinėse kriminalistinėse situacijose, jų veiksmus, provokuojančius tam tikras atsakomas reakcijas, duomenys apie nukentėjusiojo elgesio ryšį su kaltinamųjų nusikalstamais veiksmais, žinios apie būdingus jo elgesio objektyvius pasireiškimus prieš nusikaltimą, nusikaltimo metu ir po jo sėkmingai panaudojamos keliant nusikaltimo padarymo versijas ir planuojant tyrimą. Reikia paminėti, kad analizuojamo nusikaltimo pobūdis yra labai specifinis ir tai ne visuomet pasiteisina.

Nuo pasikėsینimo dalyko daug priklauso nusikaltimo mechanizmas, jo pobūdis<sup>37</sup>. Kriminalistikos požiūriu nukentėjusieji skirstomi ne tik į fizinius ir juridinius asmenis, bet ir pagal nusikaltimų rūšis: turtiniai, smurtiniai, ekonominiai ir kt. Konkretaus analizuojamo nusikaltimo atveju nagrinėjamas nukentėjusysis, patyręs tik smurtinį nusikaltimą- seksualinį prievartavimą, todėl pasikėsینimo dalykas yra žmogus, sveikata, seksualinio apsisprendimo laisvė.

Kitas kriminalistinės charakteristikos elementas – **nusikaltimo padarymo būdas**. Nusikaltimo būdas kriminalistiniu požiūriu yra baudžiamosios teisės nusikaltimo sudėties objektyvioji pusė<sup>38</sup>. Nusikaltimo būdas daug kur įeina į baudžiamąją teisinę nusikaltimo sudėties charakteristiką. Kartais jis gali būti kvalifikuojanti arba sunkinanti aplinkybė. Kaip jau buvo minėta, Suomijos Respublikos BK<sup>39</sup> „žiaurumas“ numatytas kaip kvalifikuojantis požymis. LR BK 150 str. Baudžiamojoje teisinėje charakteristikoje jis pateiktas apibendrintos formos, jai neturi reikšmės patekimo į patalpą mechanizmas, kokios tuo metu naudojamos techninės priemonės, iš kur jos gautos, ir kt. Nusikaltimo būdas visada konkretus ir jis turi nemažai tokių savybių, kurios indiferentiškos baudžiamuoju teisiniu požiūriu, bet turi svarbią kriminalistinę reikšmę. Tarp jų – konkretūs nusikaltimo būdo panaudojimo metodai, techninės arba kitos priemonės, jų konstrukcinės ypatybės, pėdsakai, kuriuos palieka tam tikras nusikaltimo būdas. Atskirais atvejais jis neturi baudžiamosios teisinės reikšmės, bet kriminalistinėje charakteristikoje yra vienas iš svarbiausių elementų.

Nusikaltimo būdą galima būtų apibūdinti kaip bendro plano neterminuotų, objektyvių ir subjektyvių veiksmių sistemą, nusikaltėlio (nusikaltėlių) veiksmų kompleksą turint tikslą pasirengti, padaryti ir nusišėpti nusikaltimą<sup>40</sup>. Arba veiksmų, kuriais rengiamasi padaryti nusikaltimą, kuriais jis padaromas bei slepiamas, sistema.

<sup>36</sup> Rimko J. Išžaginimo ir seksualinio privartavimo tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos: magistro baigiamasis darbas/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt.dr. A.Gorbatkov – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2008. – p.66

<sup>37</sup> Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. Jurisprudencija, 2002, t. 29(21);p.62.

<sup>38</sup> Ten pat.

<sup>39</sup> Raginytė I. Nusikaltimai seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui pagal LR BK ir kitų valstybių įstatymus (Lyginamasis tyrimas): Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc.dr. A.Drakšienė – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2007. – 75 p.

<sup>40</sup> Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. Jurisprudencija, 2002, t. 29(21);p.62.

Reikėtų pabrėžti nusikaltimo slėpimą. Paprastai apie nusikaltimą sužinoma tik jį padarius ir neretai – tik jį nuslėpus. Kriminalistikai svarbu žinoti ir tirti įvairius nusikaltimo slėpimo būdus.

Visos nusikaltimo būdo stadijos susijusios dėsningais ryšiais, kuriuos reikia mokėti atpažinti iš smulkiausių požymių. Nusikaltimo būdą sudaro ne padriki arba atsitiktiniai veiksmai rengiant nusikaltimą, o jų sistema. Ir ne bet kokia sistema, o iš anksto susieta bendru planu, bendra tyčia. Seksualinio prievartavimo nusikaltimuose toks rengimasis pasitaiko labai retai. Svarbu tai, kad kiekvieną atskirą nusikaltėlio pasirinktą būdą lemia konkrečios gyvenimiškos situacijos, kurias savo ruožtu lemia konkretūs šiai situacijai būdingi veiksniai.

Nusikaltimo būdą lengviau aprašyti negu jį praktikoje atpažinti. Kiekvienas nusikaltimo būdas palieka tam tikrus pėdsakus (požymius), pagal kuriuos galima atpažinti bei atskirti jį nuo kitų būdų. Tačiau tie pėdsakai gali padėti nustatyti kelis nusikaltimo būdus (versijas apie būdą). Kiekvieną nusikaltimo būdo stadiją (pasiruošimą, padarymą, nuslėpimą) apibūdina jiems būdingi požymiai. Kuo daugiau požymių, tuo mažiau versijų apie nusikaltimo būdus.

Lytinis santykiavimas ar kitoks lytinės aistros tenkinimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę tik tais atvejais, kai tai daroma prieš nukentėjusiojo asmens valią<sup>41</sup>. Asmens nesutikimas gali būti išreikštas:

- ✓ žodžiais – pasakant apie asmens lytinių santykių nenorą, šaukiant pagalbos;
- ✓ verkiant (įvykio vietoje ieškoma ašarų, nosies išskyrų ant pagalvių arba kaltininko drabužių)
- ✓ atstumiant kaltininką (įvykio vietoje ieškoma mikroplaušelių nuo drabužių, baldų)
- ✓ stengiantis nuo jo pabėgti (ant nukentėjusiojo kelių, delnų ieškoma įvairių nubrozdinimų)
- ✓ naudojant prieš jį fizinį ar psichinį poveikį (ant nukentėjusiojo krumplių ieškoma nubrozdinimų, patinimų)
- ✓ arba kitais būdais.

Iš bylų ir nuosprendžių analizės matyti, kad yra atvejų, kai grasinama ne abstrakčiai („aš tave mušiu“), o labai konkrečiai („aš tave mušiu šia šluota“). Tokiu būdu atsiranda ne tik pagrindas suvokti grasinimą kaip realų, bet ir kriminalistiniu požiūriu – objektas, įrodantis kaltininko grasinimą. Paprastai asmenys ne rodo ranka („štai ten yra tas objektas, kuriuo tave sumušiu“), o paima konkretų objektą ir juo užsimoja. Tokiu būdu lieka ne mažai pėdsakų ant konkretaus objekto, todėl prieš įvykio vietos tyrimą būtina labai nuosekliai apklausti nukentėjusįjį.

Kriminalistams svarbūs tie nusikaltimo būdo informaciniai bruožai, kurie atspindi išorėje pasireiškiančias pagrindines nusikaltėlio pasirinkto būdo savybes<sup>42</sup>. Didelę vertę turi pėdsakai, nurodantys, kaip nusikaltėlis atliko tam tikrus veiksmus. Nemažiau reikšmingi pėdsakai, liudijantys

<sup>41</sup>Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 2004 m. gruodžio 30 d. Vilnius. URL: [http://www.lat.lt/3\\_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527](http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28527)

<sup>42</sup>Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. Jurisprudencija, 2002, t. 29(21); p.62

apie nusikaltėlio amžių, profesiją, išpročius, fizines arba kitas savybes, taip pat padedantys atskleisti tam tikrą elgesio tipiskumą, būdingą tam tikroms nusikaltėlių kategorijoms.

### 1.3. IT organizavimas

Pagal LR BPK 164 str. ikiteisminį tyrimą atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnai, o ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja prokuroras, kuris gali nuspręsti pats atlikti visą ikiteisminį tyrimą ar jo dalį, taip pat minėtame kodekse numatytus tam tikrus veiksmus atlieka ikiteisminio tyrimo teisėjas. Iki 2003 metų visus ikiteisminius tyrimus atlikdavo ir organizuodavo apylinkių prokuratūrų prokurorai, vėliau tyrimai buvo pavesti tyrėjams, o kontroliavimas pasikeitė taip: nepilnamečių ir mažamečių aukų bylos perduotos apygardų prokuratūroms, kitos bylos liko kuruojamos apylinkių prokuratūrų prokurorų.

Reikia pastebėti, kad visi prokurorai turi aukštąjį teisinį išsilavinimą, tuo tarpu tyrėjai – ne. Prokuroras, kontroliuojantis ikiteisminį tyrimą, mato kokius veiksmus ir kaip buvo atlikti, tačiau ne visuomet to pakanka. Specializuotai neparengti tyrėjai nesugeba laiku ir tinkamai surinkti pirminę informaciją. Esant pirminių duomenų stygiui dažnai pasitaiko spragų, kuriomis pasinaudoję kaltinamųjų advokatai pasiekia jiems palankesnio bylos sprendimo. Kai kuriuose miestuose yra specializuotai parengtų tyrėjų grupės, kituose miestuose visus ikiteisminius tyrimus pradeda operatyvinės grupės tyrėjas. Palyginus su prokurorų pradedamais ir atliekamais ikiteisminiais tyrimais šių tyrimų kokybė yra daug prastesnė<sup>43</sup>. Šiuo klausimu galima išvelgti analogiją su specialistų ir tyrėjų santykiu. Juk savaime suprantama, kad bet kuris specialistas, turintis specialių žinių ir įgūdžių daug efektyviau apžiūrės įvykio vietą ar objektą, nei tyrėjas. Taip pat ir kalbant apie prokurorus – bet kuris prokuroras daug efektyviau atliks ikiteisminio tyrimo veiksmus nei tyrėjas.

Nors šiuo metu Lietuvoje įstatymų leidėjas seksualinio pobūdžio nusikaltimus vertina kaip sunkius, vis dėlto ikiteisminius tyrimus atlieka tyrėjai. Siekiant bent iš dalies pašalinti tyrėjų nekompetencijos apraiškas tyrimuose, būtina:

- ✓ Nustatyti dažniausias klaidas, padarytas atliekant tyrimus;
- ✓ Apklausti prokurorus, kokybiškai atliekančius šiuos tyrimus, išsiaiškinant jų požiūrį kaip turi būti taisomos tyrėjų kompetencijos spragos;
- ✓ Suformuluoti konkrečias rekomendacijas tyrėjams, atliekantiems ikiteisminius tyrimus tokio pobūdžio bylose.

Yra sudėtinga tokią didelį kiekį tyrimų pavesti atlikti prokurorams, taip pat netikslinga specializuotai mokytį visus komisariatuose dirbančius tyrėjus. Paprasčiausias būdas pasiekti

---

<sup>43</sup> Jasevičiūtė D. Moterų, nukentėjusių nuo seksualinio smurto, apklausos ir ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė, Konsultantas prof. habil.dr. P. Ancelis – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2010 – 41 p.

efektyvesnio tokių bylų tyrimo yra steigti specializuotas tyrimų grupes, kai kuriais atvejais susidedančias iš dviejų tyrėjų. Tuos tyrėjus, kuriems būtų pavesti visi tokio pobūdžio komisariatuose atliekami ikiteisminiai tyrimai, būtų reikalinga apmokyti papildomai. Iš bylų ir nuosprendžių analizės matyti, kad yra specifinių klausimų, kurie ypatingai svarbūs, tačiau tyrėjams nepakankamai išaiškinti.

Todėl mokymo programoje turėtų būti akcentuojami tokie klausimai:

- ✓ Pirminės informacijos svarba;
- ✓ Išsami pirmoji nukentėjusiojo apklausa;
- ✓ Neatidėliotinas nukentėjusiojo kūno tyrimas;
- ✓ Tinkamas, nuoseklus ir savalaikis įvykio vietos tyrimas;
- ✓ Tikslingas objektų tyrimas;
- ✓ Konstruktyvi įtariamojo apklausa;
- ✓ Informacijos įslaptinimo prasmė, įslaptintos informacijos atskleidimo būdai;
- ✓ Ikiteisminio tyrimo veiksmų prasmė ir taikymo sritys;
- ✓ Psichologijos klausimai susiję su trauma, atmintimi ir kitais klausimais.

Pirminės informacijos svarba daugeliui tyrėjų turėtų būti savaime suprantamas dalykas, tačiau ne retai pasitaiko atvejų, ypač komisariatuose, kuriuose dirba vienas tyrėjas besispecializuojantis tokiuose tyrimuose, kad kiti tyrėjai pataria nukentėjusiam asmeniui kreiptis pas konkretų asmenį darbo dienomis, užuot surinkę labai svarbią pirminę informaciją. Pasitaiko atvejų, ypač dėl seksualinių nusikaltimų prieš nepilnamečius, kuomet į teisėsaugos institucijas kreipiasi ne pats nukentėjusysis, o kitų institucijų atstovai (socialiniai darbuotojai, medikai, mokytojai). Tuomet neatidėliotinų veiksmų tyrėjai su nukentėjusiuoju nesiimama, o kreipiamasi paaiškinimų į institucijas. Taip prarandama nemažai svarbios informacijos, duomenų, pėdsakų.

Išsami pirmoji nukentėjusiojo apklausa gali nulemti visos bylos eigą<sup>44</sup>. Netinkamai atliktas šis veiksmas sukliudys tinkamai surinkti objektus įvykio vietoje ir tinkamai apžiūrėti nukentėjusiojo kūną. Kartais pasitaiko atvejų, kad pirminė apklausa, kurioje neatskleidžiama visa įvykių seka, nulemia ne tik netikslų veikos kvalifikavimą, bet ir sudaro prielaidas kaltininkui teigti, kad vėliau paaiškėjusios aplinkybės yra išgalvotos, o nukentėjusysis jį apkalba.

Neatidėliotinas nukentėjusiojo kūno tyrimas visuomet atliekamas ieškant biologinių skysčių pėdsakų, kurie nukentėjusiojo kūne (makštyje ar tiesiojoje žarnoje) išlieka ne daugiau kaip kelias paras. Suprantama, kad daugelis sužalojimų gali būti nustatyti ir praėjus savaitei po nusikaltimo, tačiau su kiekviena minute jie keičiasi ir teismo medicinos gydytojui darosi vis sunkiau nustatyti laiką ir būdą, kada ir kaip požymiai atsirado.

---

<sup>44</sup> BB Nr. 1-207-149-2008 Vilniaus apygardos teismas

Tinkamas ir nuoseklus t.y. per kelias valandas po nusikaltimo įvykio vietos tyrimas, atliktas įvykio vietos tyrimų specialistų yra neabejotinai efektyviausias būdas faktais pagrįsti nukentėjusiojo arba kaltinamojo versiją.

Tikslingas objektų tyrimas yra svarbus klausimas daugeliui ikiteisminių tyrimų. Tačiau šio pobūdžio ikiteisminiuose tyrimuose svarbus tyrėjo pasirinkimas t.y. kokius konkrečiai objektų tyrimus yra tikslinga atlikti ir koks turi būti tyrimų eiliškumas. Dažniausia klaida yra paimtų nukentėjusiojo ir kaltinamojo drabužių tyrimas ieškant biologinių pėdsakų. Daugeliu atveju yra tikslingiau ieškoti mikroplaušelių, o ne biologinių pėdsakų. Dabartinė tyrimų būklė Lietuvoje yra tokia, kad biologinis tyrimas trunka ne mažiau kaip kelis metus, o mikroplaušelių tyrimai atliekami LTEC eilės neturi, todėl galima tikėtis atsakymo apytiksliai per mėnesį. Kita vertus ne visuomet spermos buvimas ant nukentėjusiojo drabužių įrodo konkrečios nusikalstamos veikos faktą. Tuo tarpu kaltinamojo apatinių drabužių plaušeliai rasti ant nukentėjusiojo kelnių iš nugaros pusės, arba avalynės plaušeliai ant nukentėjusiojo apykaklės gali patvirtinti tam tikras versijas.

Konstruktivi įtariamąją apklausa turėtų būti visuomet atliekama. Pasitaiko atveju, kai kaltinamasis įvykdęs daugiau nei penkiasdešimt vagysčių negali prisiminti kiekvieno pagrobto objekto buvimo vietos. Tuomet yra prasminga kaltinamajam priminti tam tikras smulkmenas, galinčias padėti jam prisiminti kiekvieną konkretų atvejį. Seksualinių nusikaltimų esmė visai kitokia nei vagysčių, todėl apklausiant įtariamąjį būtina nesuteikti jokios informacijos, kurią turi tyrėjas. Suprantama, kad šie ikiteisminio tyrimo dalyviai turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga, tačiau tai padaryti jie gali tik leidus prokurorui.

Informacijos išlaptinimo prasmė, išlaptintos informacijos atskleidimo būdai yra savaimė suprantamas dalykas daugeliui tyrėjų, galbūt todėl šis aspektas nebėra taip akcentuojamas ir daugelis tyrėjų pasipiktina išgirdę klausimą – ar sugebėjote asmenims neatskleisti ikiteisminio tyrimo informacijos? Neretai tyrėjai daro esmines klaidas specifiniu būdu klausinėdami ne tik įtariamąjį, bet ir jo šeimos narius ar draugus. Viena iš dažniausiai pasitaikančių tyrėjų klaidų yra labai konkretūs klausimai, kai iš paties klausimo suformulavimo galima suprasti tam tikrus ikiteisminio tyrimo duomenis. Pavyzdžiui, užduodant įtariamajam vieną iš pirmųjų klausimų „ar žinojote kiek nukentėjusiajam metų?“, užuot paklausus „koku būdu susipažinote?“. Tikėtina, kad įtariamasis pasakys, kad šį asmenį pažinojau kaip savo dukters klasės draugę, o dukra lanko penktą klasę. Iš tokio atsakymo teismas gali daryti išvadą, kad kaltinamasis žinojo santykiavęs su nepilnamečiu. Tuo tarpu uždavus konkretų klausimą, „ar žinojote kiek jai metų?“ - įtariamasis gali pateikti versiją, kad ji buvo apsiavusi aukštakulnius batelius ir pasidažiusi, todėl jis manė, kad ji pilnametė.

Ikiteisminio tyrimo veiksmų prasmė ir taikymo sritys yra dar vienas klausimas, kurį daugelis tyrėjų mano puikiai išmanantys. Tačiau jei taip būtų, tuomet pasitaikytų bylų, kuriose parodymų patikrinimą vietoje pakeistų eksperimentas, o akistatą pakeistų papildoma apklausa.



Tyrėjui bendraujant su nukentėjusiuoju ir įtariamuoju būtina turėti bent minimalias psichologijos žinias. Būtina ne tik išmokti du labai skirtingų charakterių vaidmenis, bet ir mokėti juos keisti. Nukentėjusįjį, o ypač nukentėjusiąją reikia nuraminti, parodyti supratimą jos atžvilgiu, tapti jai „seserimi“ ar „drauge“ – žmogum, kuriuo ji pasitiki. Tik taip bendraujant bus galima tikėtis nuoširdžios ir išsamios apklausos. Tuo tarpu įtariamasis turi matyti visai kitokį tyrėjo veidą. Šio nusikaltimo specifika sąlygoja tam tikrą nusikaltėlių charakterį. Negalima teigti, kad visi įtariamieji yra vienodo charakterio, tačiau jų visų „sutrikimas“ yra toks pats. Dažniausiai jie pasiduos vienai iš tokių frazių: „...pasididžiuk savo pasiekimais...“, „...negi tau gėda prisipažinti, papasakoti ką padarei...“.

#### 1.4. Atskirų IT veiksmų atlikimo ypatumai

Daugelio nusikalstamų veikų tyrimuose atliekami pagrindiniai ikiteisminio tyrimo veiksmai: apklausiami asmenys, apžiūrima įvykio vieta, atliekami tyrimai, kratos, akistatos ir kiti. Bet kuris ikiteisminio tyrimo pareigūnas tokius veiksmus atlieka kasdien, įprastai ir dažnai automatiškai, neretai net naudodamas šabloninius blankus, kuriuose pakeičia tik nukentėjusiojo duomenis, įvykio vietos adresą ir nusikaltimo laikotarpį<sup>45</sup>. Tačiau seksualinio pobūdžio nusikaltimai yra ypatingi:

✓ Asmuo, padaręs šią veiką kriminologiniu požiūriu yra pavojingas ir praktikoje<sup>46</sup> dažnai pasitaiko kaltinamųjų, kurie savo kriminalinę „karjerą“ pradeda nuo vagysčių, vėliau įvykdo plėšimus, dar vėliau seksualinio pobūdžio nusikaltimus, o galiausiai nužudymus.

✓ Nukentėjęs asmuo yra daug jautresnis ir nenoriai pasakoja (ypač smulkmenas) apie nusikaltimą.

✓ Padaroma nukentėjusiajam didžiausia moralinė žala palyginus su bet kuriuo kitu nusikaltimu. Jei įvykdomas nužudymas – žala dėl prarasto artimojo, tačiau psichologine prasme ji nėra asmeninė, jei įvykdomas kūno sužalojimas – moraliniu požiūriu auka nėra žeminama, o tik žalojama, o seksualiniai nusikaltimai ypatingi tuo, kad auka ne tik žalojama, bet ir patiria pažeminimą.

Todėl būtina skirti ypatingą dėmesį ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimui tokio pobūdžio nusikaltimuose. Daugelio veiksmų negalima atlikti stereotipiškai, kaip kad kituose nusikaltimuose. Šio darbo esmė nustatyti skirtumus tarp standartiškai atliktų IT veiksmų ir veiksmų, atliekamų tokio pobūdžio tyrimuose.

<sup>45</sup> 2000-00-00 laikotarpyje nuo 8 val. iki 17 val. Vilniuje, A g. 00 automobilių stovėjimo aikštelėje išdaužus automobilio BMW vals.Nr. AAA 000, dingo automagnetolos priekinis valdymo skydelis, tuo V.Pavardeniui padaryta 000 Lt turtinė žala.

<sup>46</sup> Jasevičiūtė D. Moterų, nukentėjusių nuo seksualinio smurto, apklausos ir ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė, Konsultantas prof. habil.dr. P.Ancelis – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2010 – 88 p.

### 1.4.1. Apklausos

Apklausa - tai vienas iš proceso veiksmų, atliekamų tiriant nusikalstamas veikas, kurių metu gaunami ir užfiksuojami nukentėjusiųjų, liudytojų, įtariamųjų parodymai. Minėti asmenys yra apklausiami apie jiems žinomas su tiriamu įvykiu susijusias aplinkybes. Išsamūs apklausos atlikimo pagrindai, subjektai ir tvarka reglamentuojami LR BPK 182-189 str.

Remiantis bylą ir nuosprendžių analizės metu gautais rezultatais, beveik visais atvejais pirmasis procesinis veiksmas po ikiteisminio tyrimo pradėjimo suforminimo yra nukentėjusiojo apklausa. Taigi apklausa yra ikiteisminio tyrimo ašis. Ypač seksualinio prievartavimo bylose nukentėjusiojo apklausa yra tas ikiteisminio tyrimo veiksmas, kurio pagrindu dažnai pradedamas ikiteisminis tyrimas ir kvalifikuojama veika. Šių nusikaltimų specifika yra ta, kad paprastai dėl fizinių nukentėjusiojo savybių (mažametystės ar lyties) kaltinamasis negali atlikti natūralaus lytinio akto arba tuojau po tokio akto jis tęsdamas nusikalstamą veiką tenkina lytinę aistrą kitokiu, nenatūraliu būdu. Po šio nusikaltimo nevisuomet lieka fizinių įrodymų, juolab, kad ne retai, kai nusikaltimai susiję su nepilnamečiais ir mažamečiais asmenimis, ikiteisminis tyrimas pradedamas tik po kelerių metų, todėl teismai, priimdami sprendimus dažnai remiasi apklausomis. Apklausa - tai vienas iš ikiteisminio tyrimo veiksmų, atliekamų tiriant nusikalstamas veikas, kurių metu gaunami ir užfiksuojami nukentėjusiųjų, liudytojų, įtariamųjų parodymai.<sup>47</sup> Asmenys yra apklausiami apie jiems žinomas su tiriamu įvykiu susijusias aplinkybes. Apklausos atlikimo pagrindai, subjektai ir tvarka reglamentuojami LR BPK 182-189 straipsniuose. Nepilnamečių liudytojų ir nukentėjusiųjų apklausos ypatumams skiriamas ypatingas dėmesys.

#### Nukentėjusiojo apklausa

Nukentėjusiuoju laikomas fizinis asmuo<sup>48</sup>, kuris dėl nusikalstamos veikos patyrė fizinės, moralinės ar turtinės žalos ir ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimu arba teismo nutartimi pripažintas nukentėjusiuoju (LR BPK 28 str.). Asmuo gali būti pripažintas nukentėjusiuoju nepriklausomai nuo jo amžiaus, fizinės ar psichinės būklės, kitų individualių savybių. Labai svarbus šis aspektas mažametį pripažįstant nukentėjusiuoju, ypač tose bylose, kuriose įtariamasis yra vaiko tėvas ar globėjas. LR BPK 185 straipsnyje nustatyta, kad nukentėjusiojo apklausa atliekama pagal liudytojo apklausai taikomas taisykles. Nukentėjusiojo apklausa - tai pirminis ir neatidėliotinas ikiteisminio tyrimo veiksmas, nes tokios apklausos metu gaunami duomenys apie pačią nusikalstamą veiką ir apie ją galimai padariusį asmenį. Dėl šių priežasčių tikslinga apklausti nukentėjusįjį kuo greičiau iškart tik

<sup>47</sup> Goda G. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras.- Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.- 670 psl- ISBN 9955-557-16-82

<sup>48</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=417101](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417101). [2012-04-11]

gavus pareiškimą apie nusikalstamą veiką. Tiesa, ne retai, parodymai ikiteisminio tyrimo eigoje kinta, tačiau tai paaiškinama nukentėjusiojo dideliu išgąščiu ir susijaudinimu. Gavus netikslią informaciją ir laiku neatlikus kitų veiksmų, gali dingti nusikalstamos veikos pėdsakai, galimybė gauti kitus svarbius duomenis. Dažniausiai nukentėjusysis būna apklausiamas iš karto po to, kai buvo gauti duomenys apie nusikaltimą, tačiau mažamečių nukentėjusiųjų apklausos pakankamai dažnai būna atliekamos kitą dieną po pranešimo apie nusikaltimą arba po 2-3 dienų<sup>49</sup>. Be abejo, tikslinga apklausti nukentėjusį iš karto po pranešimo apie nusikaltimą, nes remiantis pirmine informacija galima tiksliau kelti versijas ir efektyviau tirti nusikaltimą. Tačiau išvelgiami šie skubių apklausų trūkumai:

- nėra tinkamai pasiruošiama šitam procesiniam veiksmui,
- neretai buvo gaunami netikslūs parodymai ir iškildavo papildomų apklausų būtinybė,
- nukentėjusiojo apklausa atliekama jam psichologiškai nepatogiu būdu ir vietoje.

Atliekant nukentėjusiojo apklausą reikia turėti omenyje jo patirtas fizines ir psichines traumas, baimę, gėdą kalbėti apie įvykį. Apklauskos dalykas susijęs su labai intymia asmens gyvenimo dalimi, apie kurią jis gali būti nelinkęs kalbėti net su pačiais artimiausiais žmonėmis, todėl apklausiantysis turi būti kantrus, tolerantiškas, taktiškas, tačiau domėtis turi ne tik tiesiogiai su tyrimu susijusiomis aplinkybėmis, bet ir intymiomis detalėmis. Kriminalistikos literatūroje<sup>50</sup> rekomenduojama, kad apklausą atliktų tos pačios lyties kaip ir nukentėjusysis pareigūnas, geriausia – vyresnis, nes tai gali sukurti pasitikėjimo atmosferą ir nuteikti nukentėjusį atviram pokalbiui. Deja, šios rekomendacijos beveik nesilaikoma<sup>51</sup> – dažniausiai apklauskas atlieka tyrėjai vyrai, nepriklausomai nuo nukentėjusiojo lyties, išskyrus Vilniaus AVPK, kur šios bylos tiriamos specializuotai, specialiai tam parengtų tyrėjų. Tai labai svarbus aspektas, ypač nukentėjusiesiems be seksualinio nusikaltimo patyrusiems ir fizinių smurtą. Taip pat informaciją apie nukentėjusiąją<sup>52</sup> – jos savijautą ir gebėjimą adekvačiai vertinti aplinką, galima surinkti iš žmonių su kuriais ji jau bendravo po nusikaltimo - tėvų, pareigūnų, specialistų, medikų dirbusių su paciente. Analizuojant bylas ir nuosprendžius pastebėta, kad nukentėjusiajam teismo psichiatrinės ekspertizės metu po nusikaltimo diagnozuota baimė visiems vyrams. Tai nėra retas dalykas kai nusikaltimą įvykdo žmogus, kuris netikėtai užpuolė nukentėjusį viešoje vietoje ir kai tai padaro nepažįstamas asmuo. Nukentėjusį turėtų šiek tiek nuraminti tai, kad su apklauskos metu gautais duomenimis negalės susipažinti su tyrimu nesusiję asmenis, o teisminis posėdis gali būti neviešas.

<sup>49</sup> Rimko J. Išžaginimo ir seksualinio privartavimo tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos: magistro baigiamasis darbas/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt.dr. A.Gorbatkov – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2008. – 66 p.

<sup>50</sup> Burda R., Kuklianskis S. Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika). – Mokomasis metodinis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. – 284 p. – ISBN 978-9955-19-068-4

<sup>51</sup> Jasevičiūtė D. Moterų, nukentėjusių nuo seksualinio smurto, apklauskos ir ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė, Konsultantas prof. habil.dr. P.Ancelis – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2010 – 88 p.

<sup>52</sup> Shultz L.G. Interviewing the Sex Offender's Victim // The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science. – Northwestern University Vol. 50, No. 5 (Jan. - Feb., 1960), p. 448-452 URL: <http://www.jstor.org/stable/1141009>

Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas nepilnamečių ir mažamečių apklausoms. LR BPK yra nustatyti tam tikri reikalavimai atliekant šį veiksma su minėtais proceso dalyviais (LR BPK 186 str.). Apklausiant nepilnametį ar mažametį nukentėjusį, tikslinga užtikrinti jam artimo žmogaus dalyvavimą, bet būtina įsitikinti, kad jis nedarys jokios įtakos duodančiajam parodymus, jų išsamumui ir tikslumui, priešingu atveju, geriau į apklausą kviešti psichologą. Tiesa, tyrėjai galėtų žiūrėti kūrybiškiau į tokio pobūdžio apklausas ir, suderinę su tyrimą kontroliuojančiu prokuroru, tais atvejais, kai įtariamieji yra mažamečio tėvai, leisti pačiam mažamečiui pasirinkti artimą žmogų, kuriuo jis pasitiki, ir greta kurio jis jaustųsi saugus (tai gali būti mokytoja, kaimynė ir t.t.). Dažniausiai kviečiami nukentėjusiojo šeimos nariai (motina, tėvas, senelis) ir Vaikų teisių apsaugos skyriaus darbuotojas. Jei nukentėjusysis yra vaikų globos namų gyventojas, jo apklausose dalyvauja šios įstaigos socialinis darbuotojas. Ne visada į apklausas kviečiamas psichologas<sup>53</sup>. Tačiau, kai apklausa atliekama ikiteisminio tyrimo teisėjo, paprastai šių reikalavimų laikomasi. Turi būti stengiamasi gauti kuo detalesnę informaciją jau pirmos apklausos metu, tokiu būdu apsaugoti nukentėjusį nuo papildomų apklausų ar akistatų ir vykdyti įstatymo reikalavimą jaunesnį kaip aštuoniolikos metų nukentėjusį ikiteisminio tyrimo metu apklausti ne daugiau kaip vieną kartą. Ne visuomet gauti visą reikalingą informaciją įmanoma pirmos apklausos metu. Kartais būtina patikslinti informaciją, po kitų asmenų apklausų. Apklausų skaičius priklausomai nuo bylos gali būti ir devynios. Siekiant išvengti papildomų apklausų gali būti daromas apklausos vaizdo ir garso įrašas, tačiau šia galimybe retai kada pasinaudojama.

Informacija, kurią norima gauti per apklausą priklauso nuo susiklosčiusios tyrimo situacijos, t.y. nusikaltėlis yra pažįstamas nukentėjusiajam ar ne. Bet koku atveju privalo būti išsiaiškintos tokios aplinkybės<sup>54</sup>:

- ✓ seksualinio prievartavimo laikas (tikslī data ir valanda; jei nukentėjusysis pranešė ne iš karto po nusikaltimo padarymo, tai dėl kokių priežasčių - gal buvo nusikaltėlio ar kitų asmenų bandymas jį paveikti);
- ✓ vieta (ne tik tikslus adresas, bet ir vietovę ar patalpas individualizuojantys požymiai);
- ✓ kaip jis ten atsidūrė, kaip ten atsidūrė nusikaltėlis;
- ✓ veikos padarymo būdas (fizinio smurto panaudojimo atveju nustatoma jo pasireiškimo forma, panaudoti ginklai, kitos priemonės; psichinio smurto atveju – kaip tai pasireiškė, ar kaltininkas nesiėmė veiksmų grasinimams realizuoti; jei buvo pasinaudota bejėgiška būkle, tai nustatoma, kaip asmuo tapo tokios būklės, kaip ji pasireiškė, kaip tuo pasinaudojo nusikaltėlis);

<sup>53</sup> Rimko J. Išžaginimo ir seksualinio prievartavimo tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos: magistro baigiamasis darbas/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt.dr. A.Gorbatkov – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2008. – 66 p.

<sup>54</sup> Burda R., Kuklianskis S. Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika). – Mokomasis metodinis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. – 284 p. – ISBN 978-9955-19-068-4

✓ koku būdu tenkinta lytinė aistra (jei netenkinta, tai dėl kokių priežasčių); ar buvo priešinamasi ir kaip (kandžiojosi, draskėsi, t.t.; ar ant nusikaltėlio kūno galėjo likti žymių, kokių ir kokiose vietose);

✓ ar bandė šauktis pagalbos (šaukė, beldė į sienas, kt.; jeigu ne, tai kodėl);

✓ nusikaltėlio elgesys po veikos padarymo (ar reikalavo, kad niekam nepasakotų, ar grasino, kur ir kaip pasišalino, ar bandė nusišalinti pėdsakus);

✓ kokių sužalojimų liko ant jo paties kūno ir drabužių (kas galėjo juos matyti, ar nebandė jų naikinti - nuplauti, skalbti, taisyti drabužių - tai turi reikšmės tikrinant nukentėjusiojo parodymų patikimumą ir įtariamojo versiją, kad smurtas nebuvo panaudotas);

✓ ar iki įvykio nukentėjusysis turėjo lytinių santykių, kada paskutinį kartą;

✓ kokios yra seksualinio prievartavimo pasekmės (plyšimai, sužalojimai išangėje ar pan.);

✓ kam pasakojo apie įvyki, ar kreipėsi medicininės pagalbos (kur, kada, kas buvo nustatyta).

Kai nusikaltėlis nukentėjusiajam nėra pažįstamas be jau minėtų aplinkybių nustatomos tokios: kaltininko išorės požymiai, ypatingos žymės, anatominiai, kalbėsenos ypatumai, drabužiai, papuošalai, daiktai, kuriuos turėjo su savimi.

Jeigu nukentėjusysis įvardija konkretų asmenį, nustatomi jo duomenys:

✓ vardas, pavardė, amžius,

✓ šeimyninė padėtis,

✓ gyvenamoji ir darbo vieta,

✓ kada ir kokiomis aplinkybėmis susipažino,

✓ kokie buvo santykiai,

✓ ar turėjo lytinių santykių,

✓ ar anksčiau nebuvo priverstinio santykiavimo bandymų,

✓ kaip ir kokiomis aplinkybėmis jie susitiko nusikaltimo dieną,

✓ kas apie tai gali žinoti,

✓ ar gali būti mačiusių jų susitikimą,

✓ ar vėliau nusikaltėlis nebandė susitaikyti. Jei seksualinis prievartavimas buvo padarytas bendrininkų grupės, išsiaiškinama kiek asmenų dalyvavo, kokius veiksmus atliko kiekvienas iš jų, jeigu yra pažįstamų, tai konkretūs jų duomenys.

Papildomos apklausos atliekamos kai pirminės apklausos metu dėl vienokių ar kitokių priežasčių gaunami ne visi svarbūs duomenys. Dažniausiai<sup>55</sup> tikslinama informacija apie:

1) įtariamąjį, santykius su juo;

2) įtariamojo atliktus veiksmus, pavyzdžiui, kur ir kiek smūgių buvo suduota;

<sup>55</sup> Burda R. ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika, mokomasis leidinys nuotolinėms studijoms. - Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004. – 172 p. – ISBN 9955-563-47-8

- 3) kam nukentėjusysis pasakojo apie įvykį;
- 4) patirtus materialinius nuostolius, civilinio ieškinio pareiškimą.

Tai yra pagrindiniai klausimai, kurie užduodami nukentėjusiajam. Priklausomai nuo konkrečių aplinkybių ir tiriamo nusikaltimo ypatumų gali būti pateikiami ir kiti klausimai, patikslinantys atskiras įvykio detales.

Tam tikrais atvejais, pvz. nepilnamečiai nukentėjusieji gali būti apklausti ikiteisminio tyrimo teisėjo. Tokiais veiksmais galima ypač mažamečius apsaugoti nuo neigiamo tyrimo poveikio, išvengti būtinybės kviešti į teisiamąjį posėdį. Kadangi iki apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėją nukentėjusieji kelis kartus apklausiami tyrėjo, tokio pobūdžio apklausa nebepasiekia savo tikslų.

### **Liudytojo apklausa**

Pagal LR BPK liudytojas yra bet koks asmuo, kuris matė, girdėjo arba kitaip suvokė su tiriamu įvykiu susijusias aplinkybes ir gali dėl jų duoti parodymus pareigūnams. Liudytoju gali būti kviečiamas ir apklausiamas kiekvienas asmuo, nepriklausomai nuo jo amžiaus, apie kurį ikiteisminio tyrimo metu yra duomenų, kad jis gali žinoti tyrimui reikšmingų duomenų. Nukentėjusysis ar kitas liudytojas gali pateikti duomenis, kad kitas asmuo gali turėti informacijos apie įvykį ir ją perduoti pareigūnui. Asmuo, apklausiamas liudytoju, gali duoti parodymus apie patį nusikalstamą įvykį, su juo susijusius asmenis<sup>56</sup> – galimus kaltininkus, nukentėjusįjį, nusikalstama veika padarytą žalą, taip pat suteikti nukentėjusįjį, įtariamąjį charakterizuojančios informacijos, apibūdinti nukentėjusiojo ir įtariamojo santykius, jei jie pažįstami, savo paties santykius su šiais asmenimis. Iš perskaitytų bylų ir nuosprendžių matyti, kad teismai dažniausiai pasitiki tokiomis liudytojų grupėmis:

1. valstybinių įstaigų darbuotojais (medikais, tyrėjais, mokytojais)
2. nukentėjusiojo pažįstamais (jo giminėmis, kaimynais);
3. įtariamojo pažįstamais (giminėmis, draugais).

Seksualinio prievartavimo bylose neretai pavyksta nustatyti liudytojus, tiesiogiai mačiusius įvykį. Kadangi dažnai šis nusikaltimas atliekamas prieš vaikus – išskirtina tokios liudytojų, tiesiogiai mačiusių įvykį grupės:

✓ Nukentėjusiojo broliai, seserys- bylose kai tėvas (brolis) seksualiai prievartavo savo vaiką (įvaikį). Paprastai tokie nusikaltimai įvykdomi skurdžiau (kaimo vietovėse) gyvenančių asmenų šeimose. Nusikaltimas tęsiasi keletą metų. Jo esmė – naktį į vaikų miegamąjį atėjęs kaltinamasis atsigula į lovą kartu su auka ir liepia neverkti, kad nepažadinti visų kartu miegančių asmenų, tačiau dėl

<sup>56</sup> Burda R., Kuklianskis S. Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika). – Mokomasis metodinis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. – 284 p. – ISBN 978-9955-19-068-4

kilusio net ir nedidelio triukšmo kitas vaikas prabunda ir girdi, kaip auka verkia, ar prašo taip su ja nesielti.<sup>57</sup>

✓ Nukentėjusiojo globėjai (mama, seneliai)- byloje, kurių fabula analogiška, tačiau būtent dėl to, kad šie suaugusieji užėjo į vaikų kambarį ir pamatė neteisėtus veiksmus ko pagrindu buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas.<sup>58</sup>

✓ Kaltinamojo draugai, pažįstami- byloje, kai ir nukentėjusysis, ir kaltinamasis yra nepilnamečiai, tarpusavyje pažįstami. Abu sutinka savo noru (LR BK 150 str. 4 dalis), o santykius stebėti arba kartu santykiuoti yra pasikviečiami kiti kaltinamojo ir nukentėjusiosjo bendri pažįstami (kaimynai, klasės draugai)<sup>59</sup>.

✓ Atsitiktiniai praeiviai, byloje, kai kaltinamasis nesistengia slėpti savo veiksmų, o juos atlieka viešose vietose.<sup>60</sup>

Praktinės medžiagos analizė parodė, kad didžiąją dalį apklausiamųjų tiriant šiuos nusikaltimus sudaro nukentėjusiojo ir įtariamojo giminės, draugai, pažįstami. Įtariamojo giminės ir draugai apklausiami dažniausiai tais atvejais kuomet įtariamasis teigia esąs apkalbėtas nukentėjusiosios, tokiu atveju jo artimieji yra prašomi charakterizuoti įtariamąjį, klausama kas yra jiems žinoma apie jo ir nukentėjusiojo santykius. Šių asmenų gauti parodymai turi būti ypač atsargiai vertinami, patikrinami. Apklausiami liudytojai, kuriuos su įtariamoju sieja giminystės ar draugystės ryšiai, dažniausia duoda neišsamius arba įtariamajam palankius parodymus, tačiau paprastai tai nesukelia didelių sunkumų nustatant tokio pobūdžio netikslumus teisme, nes bet kokie netikslumai nutraukia logišką įvykių seką. Pavyzdžiui, kaltinamojo draugas teigia, kai kai įėjo į kambarį pamatė, kad nukentėjusioji ruošiasi nuoga šokti per langą, tačiau kodėl ji taip darė paaiškinti negali. Jis teigia, kad jie trise iki tol sėdėjo ir gėrė alų, kai staiga nukentėjusioji metė žemėn bokalą ir jį sudaužiusi paprašė jo atnešti iš virtuvės kitą. Kas vyko kambaryje kol jis buvo virtuvėje jis nežino, tačiau jokių šauksmų negirdėjo. Kada ir kodėl nukentėjusioji nusirengė jis nežino, kodėl jos drabužiai suplėšyti, paaiškinti negali. Kaip ji susižalojo veidą nematė, mano, kad galėjo nukristi nuo kėdės. Kaip įtariamasis susižalojo rankų išorinius paviršius jis nežino.<sup>61</sup>

Pirmiausia apklausiami nukentėjusiojo nurodomi liudytojai. Atliekant kitus procesinius veiksmus nustatyti liudytojai apklausiami vėliau, bet jiems pateikiami tokie patys klausimai<sup>62</sup>. Apklausiant liudytojus nustatoma:

✓ įvykio aplinkybės, kurias matė patys ar apie kurias pasakojo nukentėjusysis ar kaltinamasis;

<sup>57</sup> BB Nr. N1-95-245/2009 Kauno apygardos teismas.

<sup>58</sup> BB Nr. 1-8-337/2009 Panevėžio apygardos teismas.

<sup>59</sup> BB Nr. N1-102-92/2009 Vilniaus apygardos teismas.

<sup>60</sup> BB Nr. N1-181-493/2009 Kauno apygardos teismas.

<sup>61</sup> BB Nr. 1-4-752/2009; Biržų rajono apylinkės teismas.

<sup>62</sup> Burda R., Kuklianskis S. Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika). – Mokomasis metodinis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. – 284 p. – ISBN 978-9955-19-068-4

- ✓ kada, ką ir kur liudytojas sužinojo iš nukentėjusiojo apie nusikaltimą,
- ✓ kokios būsenos buvo nukentėjusysis, jo drabužiai, daiktai;
- ✓ ar prašė pagalbos;
- ✓ kaip gali apibūdinti nukentėjusįjį, nusikaltėlį, jų pažįstamus, interesus, pomėgius, gyvenimo būdą, užsiėmimą,
- ✓ ką žino apie nukentėjusiojo ir nusikaltėlio tarpusavio santykius, jeigu jie pažįstami;
- ✓ kas dar galėjo būti įvykio liudytoju.

Trečiajai liudytojų grupei galima priskirti sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojus, policijos pareigūnus. Sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai apklausiami tuo atveju, kai po nusikaltimo padarymo nukentėjusysis pats kreipėsi į gydytojus. Jis gali kreiptis tiek dėl patirto fizinio, moralinio smurto pasekmių, tiek dėl galimo užkrėtimo. Policijos pareigūnai apklausiami liudytojais tais atvejais, kai jie, gavę pranešimą apie galimai padarytą nusikalstamą veiką, išvažiuoja į nurodytą įvykio vietą ir vėliau jie apklausiami dėl šių aplinkybių. Kitais atvejais apklausiami dėl kaltinamojo parodymų, kai teigiama, kad policijos darbuotojai darė fizinį arba moralinį spaudimą įtariamajam apklausų metu ir tik dėl to jis prisipažino įvykdęs nusikaltimą.

### **Įtariamojo apklausa**

Įtariamuoju baudžiamajame procese yra asmuo, sulaikytas įtariant, kad jis padarė nusikalstamą veiką, arba apklausiamas apie veiką, kurios padarymu įtariamas, arba į apklausą šaukiamas asmuo, kuriam yra surašytas LR BPK 187 straipsnyje numatytas pranešimas apie įtarimą, arba kuris įtariamuoju pripažintas prokuroro nutarimu ar ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, kai toks asmuo slapstosi ar jo buvimo vieta nežinoma (LR BPK 21 str.)<sup>63</sup>. Priešingai nei liudytojui ir nukentėjusiajam duoti parodymus yra įtariamojo teisė, o ne pareiga. Duodamas parodymus įtariamasis gali realizuoti teisę į gynybą. Įtariamojo apklausa yra reglamentuota LR BPK 188 ir 189 straipsniuose. Ikiteisminio tyrimo metu įtariamasis turi būti apklaustas dėl jam pareikšto įtarimo. Tiriant seksualinius prievartavimus įtariamuosius paprastai apklausia IT pareigūnas, žymiai rečiau – ikiteisminio tyrimo teisėjas. Prieš apklausiant įtariamąjį, kaip ir prieš kitų proceso dalyvių apklausas, būtina tinkamai šiam proceso veiksmui pasiruošti. Kartais būna tikslinga iki apklausos gauti nukentėjusiojo kūno tyrimo, daiktų, pėdsakų tyrimų rezultatus, apklausti liudytojus. Šitų proceso veiksmų atlikimo metu gauta informacija galima paneigti įtariamojo versijas apie savanorišką lytinį aktą ar kitokį lytinės aistros tenkinimą arba versiją, kad apskritai jis jokių santykių su nukentėjusiuoju neturėjo<sup>64</sup>.

<sup>63</sup> Rimko J. Išžaginimo ir seksualinio privartavimo tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos: magistro baigiamasis darbas/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt.dr. A.Gorbatkov – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2008. – 66 p.

<sup>64</sup> Ten pat.



Seksualinio prievartavimo byloje įtariamasis gali:

- 1) visiškai prisipažinti padaręs nusikaltimą,
- 2) kaltės neprisipažinti;
- 3) prisipažinti iš dalies – neneigti lytinio akto arba kitokio lytinės aistros tenkinimo, bet neigti tokių santykių prievartinį pobūdį.

Bet kurio proceso dalyvio, tam tikrais atvejais net ir nukentėjusiojo apklausose tikslinga apklausiančiajam naudoti loginio ir emocinio poveikio būdus<sup>65</sup>.

Loginiai poveikio būdai yra:

- ✓ liudytojo, ypač įtariamojo parodymuose esančių prieštaravimų analizė;
- ✓ įrodomosios informacijos pateikimas;
- ✓ loginės įvykių sekos atkūrimas;
- ✓ kitų asmenų veiksnių aptarimas;
- ✓ aplinkinė apklausa.

Prie emocinio poveikio būdų priskiriami tokie:

- ✓ veikos pavojingumo išaiškinimas;
- ✓ naudos, kurią „gavo“ kaltinamasis ir žalos savo biografijai ir gyvenimui palyginimas;
- ✓ supažindinimas su prisipažinimo ir padėjimo išaiškinti nusikaltimą reikšme;
- ✓ teigiamų savybių skatinimas;
- ✓ artimiausios ateities aptarimas;
- ✓ kitų asmenų gyvenimo pavyzdžių vertinimas (pvz. „Kedžio byla“). Pavyzdžiui, užduodant klausimą: ar negeriau tau būtų prisipažinti, o ne kaip kad Kedys- pabėgo ir pasislėpė, argi jam dabar geriau?

Įtariamojo apklausos metu turi būti išaiškinta:

- ✓ kur<sup>66</sup>, kada ir kokiomis aplinkybėmis įtariamasis susipažino ar susitiko su nukentėjusiuoju,
- ✓ kokie buvo jų santykiai iki nusikaltimo,
- ✓ ar jie turėjo lytinių santykių,
- ✓ kas žinojo apie jų santykius. Po to siūloma duoti parodymus apie nusikaltimo ar seksualinio prievartavimo aplinkybes. Tuo atveju, kai įtariamasis sako, kad buvo savanoriškas santykiavimas, išsiaiškinama:

- ✓ ar dažnai turėjo lytinių santykių su nukentėjusiuoju,
- ✓ ar paskutinio akto metu nevartojo fizinio smurto;
- ✓ jeigu ant jo kūno nustatyti gynybos pėdsakai, tai turi paaiškinti jų atsiradimą;
- ✓ nukentėjusiojo motyvai paduoti pareiškimą.

<sup>65</sup> Justickis V. Bendroji ir teisės psichologija.- Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004.

<sup>66</sup> Burda R. ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika, mokomasis leidinys nuotolinėms studijoms.- Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004. – 172 p. – ISBN 9955-563-47-8

Abiejų pusių savanoriško santykiavimo versijai patikrinti tyrėjai dažnai organizuoja akistatą su nukentėjusiuoju. Tačiau šis veiksmas turėtų būti atliekamas tik išimtiniais atvejais, nes tokio veiksmo psichologinis poveikis nukentėjusiajam gali būti sunkesnis nei paties nusikaltimo. Yra manoma, kad jei auka, patyrusi fizinį smurtą, kreipiasi pagalbos į teisėsaugos instituciją, būtina tokius žmones bent tyrėjų kabinete apsaugoti nuo bet kokių stresų, susijusių su kaltinamojo pasirodymu ar net jo nuotrauka.<sup>67</sup>

Įtariamasis, pripažįstantis savo kaltę, apklausiamas apie:

- ✓ kur, kada jis įvykdė nusikaltimą,
- ✓ ar gali tą vietą parodyti;
- ✓ kaip priešinosi nukentėjusysis,
- ✓ kaip jis įveikė pasipriešinimą;
- ✓ ką po nusikaltimo darė nukentėjusysis ir jis,
- ✓ apie ką kalbėjo,
- ✓ kur jis nuėjo,
- ✓ ar daugiau abu nesimatė;
- ✓ ar šalia nebuvo kitų asmenų;
- ✓ kaip kilo nusikalstamas sumanymas;
- ✓ kaip buvo padarytas nusikaltimas,
- ✓ ar buvo pavartotas fizinis smurtas, grasinimas,
- ✓ kaip nukentėjusysis tapo bejėgiškos būklės;
- ✓ ką darė po nusikaltimo – kaip ir kur pasišalino iš įvykio vietos,
- ✓ ar nesiėmė pėdsakų nuslėpimo veiksmų;
- ✓ ar kam nors pasakojo apie padarytą nusikaltimą,
- ✓ kuo buvo apsirengęs jis nusikaltimo metu ir kur dabar tie drabužiai;
- ✓ kaip jis vertina savo poelgį, ar nėra padaręs kitų nusikalstamų veikų. Šiuo atveju galima

patikrinti ar įtariamasis sąmoningai savęs neapkalba. Tam tikslui atliekamas parodymų patikrinimas vietoje, jo parodymai detaliam lyginami su nukentėjusiojo parodymais ir kitais turimais ikiteisminio tyrimo duomenimis. Iš įtariamojo giminių, pažįstamų, kolegų išsiaiškinama ar negalėjo jis būti nusikaltimo padarymo metu kitoje vietoje.

Kai seksualinis prievartavimas buvo padaryti bendrininkų grupės, apklausos metu įtariamasis paklausiamas apie kitus nusikaltimo dalyvius, jų vaidmenis.

<sup>67</sup> Justickis V. Bendroji ir teisės psichologija.- Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004. ISBN 9955-563-08-7

## 1.4.2. Apžiūros

Seksualinių prievartavimų tyrimui svarbus yra savalaikis tyrimui reikšmingų objektų, pėdsakų suradimas, užfiksavimas, paėmimas. Apžiūros objektais yra įvykio vieta, įvairios patalpos ir vietovės, daiktai ir dokumentai, žmogaus kūnas ir kt. Esant galimybei būtina visus šiuos veiksmus pavesti atlikti atitinkamų sričių specialistams – t.y. įvykio vietą turėtų apžiūrėti kriminalistinių tyrimų specialistas, o žmogaus kūną – valstybinės teismo medicinos tarnybos ekspertai. Seksualinio prievartavimo tyrimo metu dažniausiai yra atliekamos įvykio vietos, daiktų apžiūros, ir visuomet - žmogaus kūno apžiūros. Įvykio vieta suprantama kaip vieta<sup>68</sup>, kurioje padarytas nusikaltimas ir kur galima rasti jo padarymo pėdsakus, tyrimui reikšmingus objektus. Tai procesinis veiksmas, kuris turi būti atliekamas esant bet kuriai tyrimo situacijai, net ir tais atvejais, kai nusikaltimas padarytas prieš kelis mėnesius ar net prieš metus. Klaidinga būtų manyti, kad nuo įvykio momento praėjus ilgesniam laiko tarpui įvykio vietos apžiūra nėra reikalinga. Bet kokių atveju atliekant įvykio vietos apžiūrą, galima surasti tyrimui reikšmingų pėdsakų, daiktų. Įvykio vietos apžiūra gali padėti<sup>69</sup> įrodyti keturis pagrindinius faktus:

1. Nukentėjusiojo ir kaltinamojo buvimą nurodytoje vietoje;
2. Lytinio akto faktą;
3. Ppasipriešinimo lytiniam aktui faktą;
4. Inscenizacijos nebuvimą.

Įvykio vietos apžiūra atliekama daugeliu atveju t.y. 92 % (žr. 9 pav.) Tais atvejais, kai įvykio vietos apžiūra nebuvo atlikta, tyrimo eiga buvo gerokai apsunkinta. Kai kuriais atvejais, kai liudytojų parodymus tyrėjui pasidarė per sunku vertinti nemačius įvykio vietos, tyrėjas po kelių mėnesių po nusikaltimo nutarė atlikti įvykio vietos apžiūrą. Įvykio vietos apžiūros taktika priklauso nuo susiklosčiusios tyrimo situacijos. Kai nukentėjusysis nurodo kaltininką, įvykio vietos apžiūros metu turi būti ieškoma santykiavimo ir jo prievartinio pobūdžio pėdsakų. Tais atvejais, kai nusikaltimas padarytas nukentėjusiajam nepažįstamo asmens, be minėtų pėdsakų turi būti ieškomi nusikaltėlio palikti pėdsakai, kurie padėtų jį nustatyti. Kriminalistikos literatūroje<sup>70</sup> yra išskiriami trys įvykio vietos apžiūros etapai: pasirengimas, pagrindinis ir baigiamasis. Jei, kaip jau buvo minėta, šį veiksma kartu su tyrėju atlieka specialistas – pasirengimo etape specialistui turi būti suteikima kaip galima daugiau pirminės informacijos apie nusikaltimą. Šios informacijos pagrindu specialistas gali tinkamai pasirengti įvykio vietos tyrimui. Esant dabartinei finansinei situacijai Lietuvos policijoje, tam tikra kriminalistinė technika yra saugoma darbo vietose, o pasiimami objektai tik į specifines įvykio vietas. Tokiai technikai paprastai priskiriama: kraujo paieškos priemonės (pvz: „Blue star“), kitų biologinių

<sup>68</sup> Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=417101](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417101) [2012-04-13]

<sup>69</sup>Burda R., Kuklianskis S. Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika). – Mokomasis metodinis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. – 284 p. – ISBN 978-9955-19-068-4

<sup>70</sup> Įvykio vietos tyrimo atmintinė. red. Drobnys V. Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centras. Vilnius. 2006. – 120 p.

skysčių likučių aptikimo priemonės, papildomo apšvietimo priemonės (UV bangos ilgio lempos) ir priklausomai nuo kitų bylos aplinkybių gali būti reikalinga ir kita technika.

Tyrimo (pagrindiniame) etape tyrėjas privalo tinkamai strateguoti specialisto veiksmus, tačiau reiktų nepamiršti, kad specialisto darbo esmė sugebėti rasti pėdsakus ar kitus svarbius objektus, todėl nereikėtų skeptiškai vertinti specialisto darbo, ypač jei specialistas savarankiškai nutaria paimti objektus, nepriklausomai nuo to, ar tyrėjas buvo pavedęs atlikti konkrečių objektų tyrimą. Kartais pastebima tai, kad specialistas, paprastai neturintis teisinio išsilavinimo, yra linkęs rinkti ir tokio pobūdžio objektus, kurie teisiniu požiūriu nėra vertingi. Pavyzdžiui byloje, kurioje nebuvo nustatyto kaltinamojo, o tik buvo rastas automobilis, specialistas paėmė rankos pėdsaką nuo automobilio bagažinės dangčio. Suprantama, kad pėdsaką palikusiam asmeniui pateikus versiją, kad slystelėjo prekybos centro automobilių stovėjimo aikštelėje ir netyčia prisilietė prie greta stovinčio automobilio, tyrėjas neturės išeities taško specifinei apklausai. Tačiau konkrečioje byloje paklaustas apie rankos pėdsaką įtariamasis netrukus prisipažino dėl įvykdyto nusikaltimo įmonės automobilyje.

Baigiamasis etapas susideda iš išvados surašymo. Jei tyrėjas aktyviai bendradarbiauja su specialistu įvykio vietoje, šiame etape galima tartis su specialistu, kad jis atidžiai aprašytų paimtus objektus, bei nurodytų jų laboratorinio tyrimo galimybes. Pavyzdžiui, specialistas įvykio vietoje paėmęs mikroplaušelių mėginį, gali ne tik parašyti paėmimo faktą, bet ir per lupą apžiūrėti plaušelius ir apibūdinti tų plaušelių spalvą ir ilgį, kurie nesusiję su objektu, nuo kurio buvo imami plaušeliai paviršiumi.

Tiriant šiuos nusikaltimus įvykio vietos apžiūra atliekama pareigūnui surašius protokola-pareiškimą ir dažniausiai apklausus nukentėjusįjį. Laiko tarpas nuo duomenų apie įvykį gavimo iki apžiūros paprastai nėra didelis – dažniausiai jos atliekamos praėjus kelioms valandoms po apklausos. Tais atvejais, kai apklausus nukentėjusįjį ar atlikus įvykio vietos apžiūrą yra pastebimi tam tikri neatitikimai, prieštaravimai arba nukentėjusysis nenurodė tam tikrų aplinkybių, galima atlikti jo parodymų patikrinimą vietoje. Tačiau šis veiksmas iš esmės yra beprasmis.

LR BPK yra numatyta, kad apžiūrą turi teisę atlikti prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar specialistas (LR BPK 207 str.), bei priklausomai nuo aplinkybių gali būti kviečiami šie specialistai: kriminalistas, teismo medicinos ekspertas, kinologas, taip pat gali būti pasitelkta policijos pareigūnų pagalba. Nerekomenduojama, kad šio veiksmo atlikime dalyvautų nukentėjusysis, net jeigu tai padaryti leidžia jo psichinė ir fizinė būklė. Suprantama, kad nukentėjusysis gali atkreipti tyrėjo dėmesį į atskiras reikšmingas aplinkybes, duoti paaiškinimus, nurodyti daiktų ir pėdsakų išsidėstymą. Jei įvykio vietoje dalyvauja kriminalistas, būtina remiantis specialisto darbo praktika, įgūdžiais ir specialiosiomis jo žiniomis bei leisti jam savarankiškai rinkti objektyvius faktinius duomenis, objektus ir pėdsakus. Nukentėjusiojo dalyvavimas apžiūros metu gali netinkamai orientuoti specialistą, bei palikti papildomų pėdsakų. Ypač svarbu apsaugoti ir nuo nukentėjusiojo įvykio vietą tose bylose, kur

reikia įrodyti abiejų asmenų buvimą toje vietoje. Dažnai nukentėjusieji neturi įgūdžių neužteršti įvykio vietos, todėl jų veiksmai kelia pavojų šio procesinio veiksmo efektyvumui, be to psichologiniu požiūriu<sup>71</sup> taip yra sukeliama pakartotinė psichologinė trauma aukai. Nors nukentėjusiojo dalyvavimas įvykio vietos tyrime palengvina tyrėjo darbą – pareigūnas turi galimybę bet kuriuo metu užduoti jam klausimus, patikslinti neaiškias aplinkybes, vis dėlto būtina atsakyti bet kokių asmenių dalyvavimo įvykio vietos apžiūroje. Kiekvienu konkrečiu atveju pareigūnas turi spręsti dėl nukentėjusiojo dalyvavimo procesiniame veiksmo – be to įvertinti jam padarytus sužalojimus, jo emocinę būklę, gebėjimą orientuotis aplinkoje.

Tam kad įvykio vietos apžiūra būtų atlikta operatyviai ir išsamiai turi būti teisingai nustatytos jos ribos. Tiriant šiuos nusikaltimus paprastai neiškyla problema nustatant ribas, kadangi nemažai seksualinių prievartavimų yra padaromi uždaroose patalpose, arba automobiliuose. Todėl atliekant apžiūrą nuodugniai yra apžiūrima ta konkreči apribota erdvė, kurią kaip nusikaltimo padarymo vietą nurodo nukentėjusysis, taip pat aplinka, kurioje kaltininkas galėjo palikti tyrimui reikšmingus objektus. Tai ypač svarbu tyrimuose, kai nėra žinomas nusikaltimo subjektas. Tokiu atveju pareigūnų dėmesys turi būti nukreiptas ir į pėdsakus, padėsiančius nustatyti nežinomąjį.

Jei pareigūnas į įvykio vietą vyksta pirmas, o tik po to kai susipažįsta su įvykio vieta, nutaria ar reikalingas specialistas, pareigūnas turi ne tik stengtis atlikti apžiūrą išsamiai bet ir nepažeisti daiktų išsidėstymo, nesunaikinti pėdsakų, ar jų tinkamumo tolimesniems tyrimams. Dėl šitų priežasčių iš pradžių įvykio vieta turi būti apžiūrima neliečiant daiktų, t.y. atliekama statinė įvykio vietos apžiūra, kurios metu daromos fotonuotraukos fiksuojant įvykio vietos, joje esančių daiktų tarpusavio išsidėstymą, būklę, tačiau net ir statinės apžiūros stadijos metu, tyrėjas labai užteršia įvykio vietą. Po tokios apžiūros, nusprendus kviesiti specialistą, darosi nebetikslingas kinologų dalyvavimas, sudėtingėja avalynės pėdsakų paieška, odorologinio tyrimo medžiagos rinkimas, DNR tyrimo atlikimas.

Jei tyrėjas nutaria nekviesti specialistų į įvykio vietą, o pats ją apžiūrėti, būtina akcentuoti kelis esminius dalykus, kuriuos būtina atlikti šio veiksmo metu:

1. Įsitikinti, kad specialisto dalyvavimas nereikalingas – tai gali būti dėl to, kad:

- ✓ Nėra žinoma tiksliai nusikaltimo vieta (miškas, tačiau tam tikrais atvejais šiuo klausimu gali padėti kinologai su tarnybiniais šunimis<sup>72</sup>).
- ✓ Nusikaltimas konkrečioje vietoje įvykdytas prieš kelerius metus (tėvas prievartavo vaiką namuose ir viena kartą sodo namelyje – apžiūrint sodo namelį galima spęsti klausimą ar reikalingas kriminalistas<sup>73</sup>).

<sup>71</sup> Justickis V. Bendroji ir teisės psichologija.- Vilnius: LTU, 2003. ISBN: 9955-563-08-7.

<sup>72</sup> BB Nr. N1-141-138/2010 Kauno apygardos teismas.

<sup>73</sup> BB Nr. 1-158-211/ 2010 Vilniaus apygardos teismas.

✓ Pasikėsinimas įvykdyti nusikaltimą įvyko viešoje atviroje vietoje ( stotelėje iš nugaros pribėgo vyriškis ir pareikalavo oralinio sekso, tačiau nukentėjusioji išsilaisvino ir įlipo į troleibusą).

2. Iš pradžių apžiūrėti įvykio vietą iš vieno taško (nevaikstant po teritoriją, patalpą) ir dar kartą spręsti klausimą dėl specialisto dalyvavimo.

3. Nepamiršti, kad įvykio vieta yra erdvė, o ne plokštuma (vyras sudavė smūgius nukentėjusiai pagalviu ir prakirto jai blauzdą. Po to visus kraujo pėdsakus išvalė įvairiais chemikalais. Po pusantų metų specialistas papildomai apžiūrėdamas įvykio vietą ant lubų rado kraujo lašelių, kurie padėjo paneigti įtariamojo versiją<sup>74</sup>).

4. Fotografuoti pagal kriminalistinės fotografijos taisykles. Be to būtina atkreipti dėmesį į tai, kad dabartiniai skaitmeniniai fotoaparatai nereikalauja papildomų išlaidų dėl kiekvieno kadro, todėl galima jų daryti daugiau. Kita vertus tam tikrų pėdsakų vaizdas vizualiai ir nuotraukoje gali šiek tiek skirtis. Šis skirtumas labai aiškiai matomas ir svarbus, kai ieškoma biologinės kilmės pėdsakų ant medienos. Vizualiai apžiūrint medinius paviršius kraujo pėdsakai ne visuomet matomi, nes panašiai atrodo lakas, beicas, medienos tekstūra. O fotografuojant, ypač iš arti spalvos skirtumai darosi daug ryškesni.



2 pav. Durys išteptos krauju

5. Nepamiršti, kad daugelis fotoaparatai turi ir filmavimo funkciją. Jei tyrėjas įvykio vietoje mato, kad nepavyks dėl įvairių priežasčių nufotografuoti visų įvykio vietos kampelių, galima ją filmuoti.

6. Nemažai šio pobūdžio nusikaltimų padaroma uždaroje, mažose patalpose. Nuotraukose turi matytis ne tik akių lygio vaizdas, bet ir grindys ir lubos. Tai svarbu ypač kai nusikaltimo vieta yra automobilis, nes automobilio salone, ant stogo, galima rasti avalynės pėdsakų.

7. Įvykio vietos apžiūra negali būti suprantama pažodžiui – apžiūrint įvykio vietą tik žiūrėti (tirti vizualiai) nepakanka. Tam tikrus objektus ir atstumus būtina matuoti. Rekomenduotina bet koki atstumą įvykio vietoje, kuris mažesnis nei du metrai, matuoti centrimetru, rulete, liniuote, o ne nustatyti atstumą apytiksliai.

<sup>74</sup> BB Nr. 1-56-409/2010 Šiaulų apylinkės teismas.

8. Įvykio vieta gali neįtikėtinai pasikeisti pakeitus apšvietimą, pasikeitus metų laikui, o kartais pasižiūrėjus kitu kampu. Pavyzdžiui, įėjus į kambarį, kuriame pagal nukentėjusios parodymus niekas neįvyko, nes ji buvo prievartaujama kitame to buto kambaryje, tyrėjas nufotografavo bendrą kambario vaizdą, kurio viduryje stovėjo stalas su stalčiais. Paskui jį įėjęs specialistas, norėdamas nufotografuoti įėjimo į kambarį duris, perėjo per visą kambarį ir netikėtai pamatė, kad į stalo stalčių įdėtas audeklas, kurio kraštas iš jo išlindęs. Atidareęs stalčių, specialistas jame rado kruviną paklodę.

9. Svarbu atkreipti dėmesį į padėtį, kurioje buvo atliekamas veiksmas. Jei nukentėjusysis teigia, kad ji prievartavo pasiguldęs ant žemės, būtina toje vietoje tyrėjui pabandyti pasižiūrėti iš kaip galima žemiau. Jei kaltininkas imtų neigti faktą, kad buvo toje vietoje, gali padėti ir nedidelė smulkmena, pavyzdžiui, kramtomosios gumos gabaliukas priklijuotas iš baldo apačios. Jei tyrėjas randa tokį objektą, būtina nedelsiant nutraukti apžiūrą ir kviesti specialistus, kad tinkamai užfiksuotų ir paimtų objektus.

10. Labai svarbu nepamiršti, kad pėdsakai paliekami ne tada, kai apžiūrima vieta, o tada, kai joje vyko nusikaltimas. Toks objektas kaip, pavyzdžiui, kramtomoji guma yra vienas geriausiai iliustruojančių įvykio vietos kaitą objektų. Tuo metu kai ji buvo kramtoma, ji buvo minkšta, prispausdamas ją prie stalo ar kėdės asmuo spaudė minkštą objektą nago falanga – todėl labai didelė tikimybė, kad paviršiuje išspaudė papiliarinis raštas. Tuo tarpu kai tyrėjas rado šį gumos gabaliuką, jis buvo sukietėjęs, todėl daugelis tyrėjų tokį objektą vertintų kaip objektą, kuriame išliko DNR pavyzdys. Tačiau daug paprastesnis yra daktiloskopinis tyrimas. Todėl radus objektus būtina kviesti specialistus, kurie tinkamai įvertintų objektų tinkamumą tam tikriems tyrimams.

Vadovaujantis tokiomis nuostatomis būtų padaroma daug mažiau klaidų atliekant įvykio vietos apžiūras. Ypač svarbu, kad visi pareigūnai ir darbuotojai, susiję su įvykio vietos tyrimu, imtųsi reikiamų veiksmų ir juos atliktų tinkamai. Tam tikslui buvo išleista ir išplatinta knygelė „Įvykio vietos tyrimo atmintinė“.<sup>75</sup>

---

<sup>75</sup> Įvykio vietos tyrimo atmintinė. red. Drobnys V. Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centras. Vilnius. 2006. – 120 p.

## 2. TYRIMO METODAI

Tyrimo metodų pasirinkimas yra vienas svarbiausių baigiamojo darbo etapų, todėl labai svarbu, kad pasirinkti metodai tinkamai atspindėtų tyrimo esmę, kad jais remiantis būtų galima daryti tam tikras išvadas, bei spręsti pagrindinius baigiamojo darbo tyrimo klausimus. Tyrimo metodai turi būti nesubjektyvūs, ypač todėl, kad skaitant seksualinio prievartavimo bylų nuosprendžius yra žinomas kaltininkas ir tai verčia susidaryti specifinę nuomonę apie jį kaip asmenį ir kritiškai bei subjektyviai vertinti tyrimo eigą. Pavyzdžiui, tais atvejais kai dėl ilgai užsitęsusio biologinio tyrimo policijai gerai žinomas kaltininkas lieka laisvėje ir daro toliau tokius pat nusikaltimus, subjektyvus vertinimas verčia susidaryti neigiamą nuomonę apie minėtus tyrimus atliekančius darbuotojus. Todėl siekiant išvengti subjektyvumo buvo pasirinktas bylų ir nuosprendžių anketavimo metodas. Šis metodas ypatingas netik tuo, kad leidžia sumažinti subjektyvaus požiūrio poveikį, bet ir labai palengvina po jo sekantį statistinį tyrimą. Tiksliai suformulavus klausimus galima lengvai atlikti statistinį tyrimą, kuriame aiškiai atsispindėtų objektyvūs faktai. Kita vertus anketavimo metodas dėl tų pačių priežasčių yra labai tinkamas bendraujant su asmenimis, kurie patys dalyvavo atliekant IT. Tokie asmenys taip pat turi susidarę subjektyvią nuomonę, todėl norint gauti objektyvios informacijos tinkamas būdas yra pateikti IT pareigūnams anketas, kurių pagrindu vėliau būtų galima tarpusavyje palyginti faktus, o ne požiūrius.

Siekiant pagrįsti pasirinktų tyrimo metodų patikimumą pradžioje reikėtų juos aptarti. Taigi anketa yra tyrimo idėjos pagrindu sukurta klausimų sistema, padedanti išsiaiškinti tyrimo objekto kokybines ir kiekybines charakteristikas.

Kadangi šiame darbe buvo pasirinktas anketavimo metodas, bei asmenų anketavimas elektroniniu paštu ir anketas išdalinant, todėl gauti atsakymai sudaro kiekybinę ir kokybinę charakteristiką. Kaip žinia, nė vienas kitas tyrimo metodas neturi tiek daug įvairių teigiamų savybių, kiek turi anketa. Anketos pagrindinės teigiamos savybės: duomenų rinkimo greitumas, sąlyginis paprastumas, naudojant anketą per trumpą laiką galima surinkti duomenis iš daugybės žmonių, respondentas gali bendrauti su anketos organizatoriumi, bei surinkti duomenys yra mažiau subjektyvūs.

Kadangi anketos kokybė, objektyvumas ir teisingas tikrovės atspindys labai priklauso nuo teisingo klausimų pateikimo, todėl darbe buvo pasirinktos pusiau uždaros ir pusiau atviros, bei anoniminės anketos. Sudarant klausimyną, teko balansuoti tarp glaustumo ir patikimumo. Galima sudaryti ilgą klausimyną, kuris bus idealiai pagrįstas ir patikimas kai apklausiami gerai motyvuoti respondantai ar apklausa vykdoma kontroliuojamomis aplinkybėmis, tačiau respondentams po kurio laiko gali tiesiog atsibosti pildyti apklausų anketas ir jie užpildys atsitiktiniu būdu. Todėl ilgi



klausimynai yra patikimesni kai apklausiami gerai motyvuoti respondentai, o trumpi klausimynai yra mažiau patikimi, tačiau geriau tinkami praktiškai tiriant bendrą nuomonę. Taigi tai įvertinus buvo sudarytos trumpos anketos, kurių pavyzdžiai pateikiami šio darbo prieduose Nr. 2,3,4.

Anketų klausimai buvo sudaryti taip, kad neskatintų respondento rinktis kuri nors atsakymą, nes galima taip sudaryti sakinius ar sakinių grupes, kad būtų skatinama rinktis ar atmesti tam tikrą požiūrį ar nuomonę. Kadangi būtent to buvo siekiama išvengti, todėl buvo itin kruopščiai renkami ir formuluojami klausimai. Anketos klausimai skirstomi į tris grupes<sup>76</sup>:

- dichotominiai
- atviri
- uždari

Dichotominiais vadinami klausimai į kuriuos galima atsakyti tik „taip-ne“. Kartais jie patikslinami papildomu klausimu: „jei taip, tai kodėl?“ Į šį klausimą tikimasi savarankiško atsakymo, pvz. klausimas „Ar svarbus specialisto dalyvavimas apžiūrint įvykio vietą?“ ir atsakymai „taip, ne, ne visada“.

Atviri klausimai numato laisvos formos atsakymą. Pateikiant šio tipo klausimus galima gauti pilną informaciją, tačiau gaunama informacija yra kokybinė, todėl didelės apimties apklausose tokių klausimų skaičius turėtų būti minimalus, pvz. „Koks Jūsų požiūris į tokio pobūdžio tyrimus?“. Anketose buvo užduota po vieną tokios formos klausimą.

Uždari klausimai numato eilę paruoštų atsakymų. Išrenkamas tas, kuris atitinka apklausiamojo nuomonę. Tokie klausimai palieka respondentui labai mažai atsakymo laisvės, nes nurodoma specifinė klausimų eilė. Respondentui, perskaičius klausimus, reikia tik pasirinkti jo nuomone atitinkantį atsakymo variantą ir jį pažymėti. Tokiu klausimų forma gerokai sutrumpina anketos pildymo laiką, tam tikra prasme palengvina respondento darbą, tokį klausimą lengviau apdoroti. Kartais anketose pateikiami uždari klausimai, kuriuose atsakymus reikia sunumeruoti pagal svarbą, pvz. „Sudėkite prioritetinius IT veiksmus, kurių kokybė lemia bylos eigą?“. Iš gautų atsakymų galima išskirti, kokie veiksmai yra efektyviausi, nes literatūroje aprašytų IT veiksmų seka ir svarbumas ne paslaptis, kad dažnai skiriasi nuo to, kaip tai būna įgyvendinta praktiškai.

Anketinės apklausos elektroniniu paštu pagrindinis trūkumas yra tas, kad nevisi respondentai stengiasi išsigilinti į tyrimo problematiką, todėl siekiant to išvengti buvo papildomai telefonu asmeniškai paskambinta visiems respondentams, kuriems buvo išsiųsta anketa. Jiems buvo papildomai paaiškintas anketos tikslas ir ką konkrečiai tyrėjas nori sužinoti užduodamas konkrečius klausimus. Kita vertus iš pirmųjų atsakymų buvo padarytos išvados ir tuo pagrindu patobulintos anketos, pvz. specialisto anketoje buvo klausama „Kaip dažnai esate kviečiamas apžiūrėti „seksualinio prievartavimo“ įvykio vietas“. Iš galimų atsakymų variantų buvo pakeistas iš „per mėnesį“ į „per

<sup>76</sup> Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vadovėlis. Vilnius: LTU, 2003, p.190-204 ISBN 9955-563-26-5.

metus“. Nepaisant to, kad su kiekvienu respondentu buvo bendrauta asmeniškai, jų atsakymai į anketas liko anonimiški t.y. respondentų atsakymai buvo atsiųsti ne iškart po pokalbio, bei nebuvo prašoma pateikti asmens duomenų išskyrus darbovietę prieš tai paaiškinus, jog svarbu ne skyrius kuriame dirba, o aplamai miestas ir aptarnaujama teritorija.

Pagal R. Tidikį<sup>77</sup> anketos struktūrą santykinai galima suskirstyti į 3 dalis: įžanginę, pagrindinę ir baigiamąją. Įžangoje nurodoma kas atlieka anketavimą, kokie apklausos tikslai, kam bus panaudoti duomenys, kaip reikia užpildyti anketą. Anketos įžanga taip pat yra motyvacija respondentui. Tai galima pagrįsti tuo, kad šiame darbe anketos buvo pateiktos ikiteisminio tyrimo tyrėjams, prokurorams ir specialistams ir visi išvardinti respondentai yra pakankamai suinteresuoti motyvuotai atsakyti į klausimus žinodami, kad jų atsakymai reikalingi analizuojant seksualinio prievartavimo tyrimo metodiką ir nuo gautų analizės rezultatų priklausys pasiūlymai dėl metodikos tobulinimo perspektyvų. Galbūt ateityje tobulinimo perspektyvos bus įgyvendintos ir taip bus palengvintas IT prokurorų, tyrėjų ir specialistų darbas. Pagrindinėje anketos dalyje asmeniniai klausimai yra pateikiami pradžioje, kad respondantai neatsisakytų pildyti anketą vien dėl to, kad klausimai pačioje pradžioje jiems pasirodys neaktualūs ar nuobodūs. Taigi todėl pirmieji klausimai neatsitiktinai buvo užduoti apie pareigas, stažą, amžių. Pagrindinėje dalyje klausimai turi būti išdėstomi ne tik pagal taisyklę - nuo paprastesnių prie sudėtingesnių, tačiau ir pagal loginio nuoseklumo reikalavimą - klausimai turi nuosekliai "išplaukti" vienas iš kito, pvz. pirmieji klausimai susiję su IT veiksmiais- prioritetiniais, standartiniais t.y. teoriniais klausimai, o po to klausimai susiję su praktišku pastarųjų veiksmų taikymu t.y. prokurorų, specialistų pagalba, įgūdžių trūkumu ir tt. Anketų pabaiga dažniausia būna su prašymu parašyti papildomas pastabas, kurios gali suteikti patikslinančios, paaiškinančios ir įdomios informacijos. Kadangi su kiekvienu respondentu buvo bendrauta betarpiškai, todėl paskutinis anketų klausimas buvo iškart žinomas. Daugelis respondentų turi susidarę savo asmeninę labai subjektyvią nuomonę, kuri yra labai skirtinga. Yra nemažai respondentų, kurių požiūris į seksualinio prievartavimo tyrimus yra neigiamas. Taip yra todėl, kad jų manymu šis nusikaltimas yra nesunkus ir neturi būti skyriamas ypatingas dėmesys jo tyrimui t.y. pasitaiko nemažai atvejų kai moterys siekdamos pasipelnėti tiesiog apkalba vyrus. Reikia pastebėti, kad tokia nuomonė dažna buvo tarp vyriškos lyties respondentų. Kita dalis respondentų teigė, kad minėto pobūdžio bylos yra daugiau politinio arba publicistinio požiūrio reikalas t.y. iš bylos medžiagos daugiau naudos turi politikai arba žurnalistai demonstruodami sugebėjimą ištirti nusikaltimus, kurie gali būti laikomi sunkiais. Tarp kalbintų respondentų atsirado tokių, kurie prisiminė konkrečius atvejus, kuomet padarytas nusikaltimas padarė didelės žalos nukentėjusiajam ir kaltinamasis nesigailėjo dėl padarytų veiksmų, tačiau nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn arba nebuvo atliekamas IT vien tik dėl aplaidžių darbuotojų klaidų.

---

<sup>77</sup> Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vadovėlis. Vilnius: LTU, 2003, p190-204 ISBN 9955-563-26-5.

Sudarant anketų klausimus specialistams buvo remiamasi pagrindine informacija, kad IT atlieka tik IT tyrėjai ir prokurorai, o specialistai jame dalyvauja tik epizodiškai, todėl daugelio detalių (pvz. įtariamojo apklausa arba parodymų patikrinimo vietoje protokolo surašymas ir kt.) jie nežino. Todėl betarpiškai bendraujant su specialistais buvo pastebėta tai, kad šie darbuotojai dažnai žino daugiau, nei galima tikėtis. Atlikdami savo darbą įvykio vietoje, ar su nukentėjusiuoju jie iš šono stebi tyrėjų darbą, taip pat jie yra susidarę įspūdį iš kitokio pobūdžio IT tyrimų apie tyrėjų požiūrį ir atliekamo darbo kokybę, todėl jų nuomonę šiais klausimais galima laikyti nesubjektyvia. Nemažai specialistų su kuriais buvo bendrauta teigė, kad jų pačių nuomonė apie daugelį šio pobūdžio nusikaltimų yra neteigiama t.y. kad nebuvo padaryta tokia didelė moralinė ar materialinė žala kaip kad kitų nusikaltimų atveju, tačiau buvo reikalaujama atlikti IT ir „miriop“ nuteisti kaltinamąjį. Kitais atvejais kuomet nusikaltimai buvo padaromi itin žiauriai ypač kai pati auka dėl padarytų sužalojimų negalėdavo papasakoti savo versijos, tyrėjų požiūris į aukos artimuosius būdavo labai neigiamas. Panašių komentarų buvo sulaukta ir iš kitų specialistų, todėl vėlesniuose tyrimuose turėtų būti sprendžiamas klausimas kaip priklauso IT eiga, jei kaltinimą iš pradžių (ar per visą IT eigą) palaiko ne pats nukentėjusysis, o jo artimieji.

### 3. SEKSUALINIO PRIEVARTAVIMO TYRIMO YPATUMŲ PRAKTINĖ ANALIZĖ

Tiriant kokie ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo efektyviausi baudžiamosiose bylose, svarbu ne tik paties veiksmo kokybė, bet ir veikslių pasirinkimas ir kiekis bylose. Norint nustatyti, kurie veiksmai iš tiesų yra svarbūs ir padeda įrodyti įtariamųjų kaltę tikslinga analizuoti baudžiamųjų bylų nuosprendžius, kuriuose aiškiai nurodoma, kokie ikiteisminio tyrimo veiksmai įrodo kaltę. Labai svarbu ne tik kokie veiksmai ikiteisminiame tyrime buvo atlikti, bet ir kaip juos vertino teismas. Todėl taupant laiką ir materialinius išteklius buvo pasirinkta neskaityti visų bylų įvairiuose teismuose, o analizuoti tik viešai skelbiamas nuasmenintas nutartis, kurios yra prieinamos tinklapyje [www.lat.lt](http://www.lat.lt). Kadangi šiame darbe nėra labai aktualus kriminologinis aspektas, todėl nuasmenintuose nuosprendžiuose pateikiama informacija yra pakankama atsakyti į pagrindinį šio tyrimo klausimą – kokie yra efektyviausi ikiteisminio tyrimo veiksmai, atliekami seksualinio pobūdžio nusikaltimų tyrime.

Kadangi ne visi ikiteisminiai tyrimai pasiekia teismą, dalis jų nutraukiama, svarbu sužinoti praktiškai bylas tiriančių ar kontroliuojančių tyrimą IT pareigūnų nuomonę, kokie veiksmai yra efektyvūs, bei kaip veiksmai, atliekami seksualinio pobūdžio nusikaltimų tyrime skiriasi nuo atitinkamų veikslių kitų nusikaltimų tyrime. Tam tikslui buvo sudarytos anoniminės apklausos anketos, kurios buvo išplatintos įvairiuose Lietuvos miestuose dirbantiems prokurorams ir tyrėjams.

Kita svarbi ikiteisminio tyrimo dalis yra susijusi su objektų ir pėdsakų tyrimu. Todėl norint visapusiškai išnagrinėti atliekamų veikslių efektyvumą, buvo sudarytos anoniminės anketos specialistams – kriminalistams, bei teismo medicinos gydytojams. Šiose anketose atsispindi jų darbo esminiai skirtumai palyginus su kitokio pobūdžio nusikaltimų tyrimu.

Išanalizavus ikiteisminio tyrimo veikslių efektyvumą visais šiais aspektais, galima vienareikšmiškai atsakyti, kokie veiksmai yra efektyvūs, ir kokie neturėtų būti atliekami. Taip pat galima nustatyti pagrindinius veikslių trūkumus, jų eiliškumo problemas. Tokiu būdu atsakoma į šiuos klausimus:

- ✓ Kokie IT veiksmai yra neatidėliotini pradedant ikiteisminį tyrimą? (pvz. Nukentėjusiojo kūno apžiūra)
- ✓ Kokie IT veiksmai rekomenduotini tyrimo eigoje? (DNR tyrimas, serologinis tyrimas.)
- ✓ Kokie IT veiksmai iš viso nerekomenduotini? (akistata, parodymų patikrinimas vietoje.)
- ✓ Kokios pagrindinės veikslių eiliškumo klaidos? (pirma atliekama parodymų patikrinimas vietoje, po to įvykio vietos apžiūra).

✓ Kokios pagrindinės klaidos pagrindiniuose veiksmuose? (mažamečio, patyrusio seksualinę prievartą namuose, apklausoje dalyvauja tėvai, o ne psichologai, vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistai)

✓ Kokios pagrindinės klaidos skiriant nukentėjusiųjų kūnų tyrimus? (paskyrus užduotį atlikti kūno tyrimą, nukentėjusysis kreipiasi tik po kelių dienų)

✓ Kokios pagrindinės klaidos skiriant objektų tyrimus? (nesavalaikiškumas, lyginamųjų pavyzdžių nepateikimas, objektų užteršimas)

### 3.1 Bylų tyrimas

Iš pradžių tyrimui buvo pasirinkti ikiteisminiai tyrimai atlikti Vilkaviškio rajono PK nuo 2001 iki 2010 metų. Šie ikiteisminiai tyrimai buvo atlikti vadovaujantis visomis standartinėmis rekomendacijomis ir metodikomis, parengtomis bet kokio pobūdžio tyrimams. Iš analizuotų bylų ir ikiteisminių tyrimų matyti, kad prieš pradėdant ikiteisminius tyrimus buvo atlikti standartiniai veiksmai: surašytas pareiškimas – protokolas, nukentėjusiojo apklausa, atlikta įvykio vietos apžiūra, pareiškėjas pripažintas nukentėjusiuoju. Be šių veiksmų buvo atlikti ir kiti ikiteisminio tyrimo veiksmai - liudytojų apklausos, daiktų apžiūros ir kt. Analizuojant bylas savistoviai sunku nustatyti ar konkretus veiksmas atliktas kokybiškai. Vienintelis būdas tai nustatyti yra atsižvelgti į teismo poziciją rezultato, pasiekto konkrečiu ikiteisminio tyrimo veiksmu, atžvilgiu. Pavyzdžiui, skaitant baudžiamąją bylą sunku pasakyti, ar korektiškai vyko įvykio vietos apžiūra, tačiau peržvelgus nuosprendį matyti, kad teismas vertino įvykio vietos apžiūros protokole nurodytą atstumą tarp konkrečių objektų, dėl kurio buvo paneigta įtariamojo versija. Iš to galima daryti išvadą, kad šis ikiteisminio tyrimo veiksmas buvo efektyvus, tačiau nėra kriterijų, galinčių padėti vienareikšmiškai pasakyti ar tam tikras veiksmas atliktas kokybiškai. Esant tokioms aplinkybėms yra tikslingiau ir naudingiau nagrinėti baudžiamųjų bylų nuosprendžius, o ne pačias bylas, nes iš nuosprendyje pateiktos informacijos galima daryti išvadas apie tam tikrų procesinių veiksmų efektyvumą.

Taigi todėl tyrimui buvo pasirinkta 470 bylų iš

1. Alytaus rajono apylinkės teismo
2. Biržų rajono apylinkės teismo,
3. Kauno apygardos teismo,
4. Kauno miesto apylinkės teismo,
5. Kėdainių rajono apylinkės teismo,
6. Klaipėdos apygardos teismo,
7. Klaipėdos miesto apylinkės teismo,
8. Lietuvos apeliacinio teismo,
9. Lietuvos aukščiausio teismo,

10. Pakruojo rajono apylinkės teismo,
11. Raseinių rajono apylinkės teismo,
12. Rokiškio rajono apylinkės teismo,
13. Šiaulių apygardos teismo,
14. Šiaulių miesto apylinkės teismo,
15. Šilutės rajono apylinkės teismo,
16. Trakų rajono apylinkės teismo,
17. Vilniaus apygardos teismo,
18. Vilniaus miesto pirmojo apylinkės teismo,
19. Vilniaus miesto antrojo apylinkės teismo.

Bylų numeriai ir skaičius iš kiekvieno teismo išvardinti literatūros skyriuje pridedamoje lentelėje. Renkantis bylas buvo svarbus tik kaltinimo pagal seksualinio prievartavimo nusikaltimą faktas, neatsižvelgiant į kitus kaltinimus, todėl yra bylų, kai kaltinamajam inkriminuojami ir kiti nusikaltimai: ne tik dažnai pasitaikantys kūno sužalojimai ar išžaginimai, bet ir plėšimai ar net nužudymai.

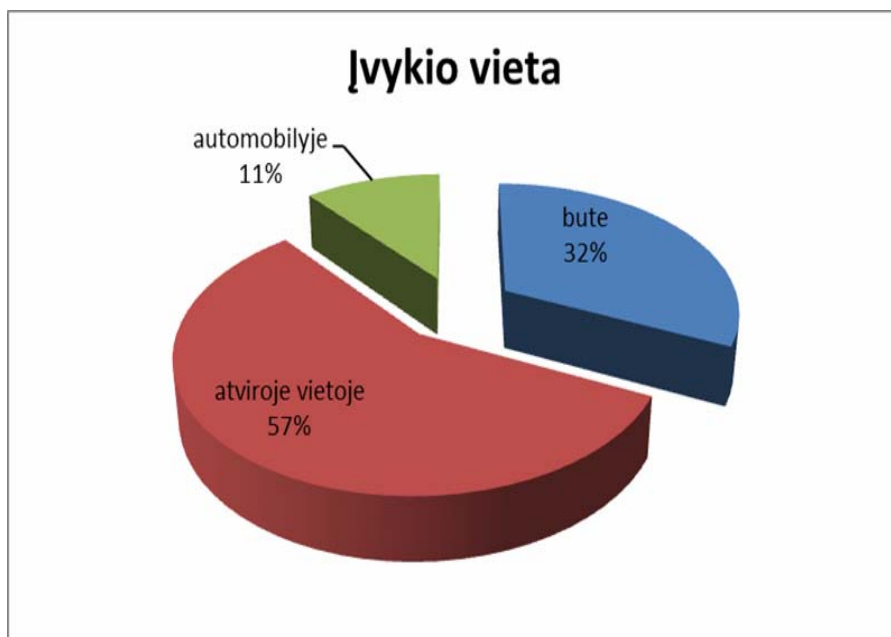
Bylų statistinis tyrimas atliktas pagal gautus rezultatus susisteminius bylose pateiktą informaciją. Tam tikslui buvo sudaryta anketa bylos tyrimui ir statistiniai duomenys gaunami vadovaujantis proporcijos metodu, t.y. 470 bylų sudaro 100 % tyrimo objektų. Visi kaltės įrodymai nagrinėti kaip faktai – t.y. ar buvo toks veiksmas byloje atliktas, ar ne, bet ne jų skaičius.

Anketoje akcentuoti tokie pagrindiniai bylos duomenys:

- ✓ Baudžiamojo kodekso straipsniai, kurie inkriminuojami kaltinamajam;
- ✓ Įvykio vieta;
- ✓ Atlikti veiksmai, išskiriant oralinį, analinį ir kitokio fizinio sąlyčio būdą;
- ✓ Nusikaltimo trukmė;
- ✓ Smurtautojų skaičius;
- ✓ Aukų skaičius;
- ✓ Pagrindiniai aukos sužalojimai;
- ✓ Kaltės įrodymas teisiamajame posėdyje, išskiriant:
  - Nukentėjusiojo apklausa;
  - Įtariamojo apklausa;
  - Liudytojų apklausa;
  - Įvykio vietos apžiūra;
  - Krata;
  - Daiktų pateikimas;
  - Parodymų patikrinimas vietoje;

- Akistata;
- Objektų tyrimai (trasologiniai, daktiloskopiniai);
- Nukentėjusiųjų kūno tyrimai;
- DNR tyrimas;
- ✓ Medicininės apžiūros neblaivumui, girtumui ar apsvaigimui nustatyti;
- ✓ Priteistas laisvės atėmimo laikas ir civilinis ieškinys.

Seksualiniams prievartavimams būdinga tai, kad norint atlikti nusikalstamus veiksmus reikalinga intymi erdvė, todėl sprendžiant iš to galima daryti išvadą, kad įvykio vietą apsprendžia nusikalstamos veikos pobūdis. Tai reiškia, kad veikiant bendrininkų grupei šis nusikaltimas atliekamas didesnėse erdvėse, tačiau skaitant nuosprendžius pasitaikė atvejų, kai pvz. veikdami bendrininkų grupėje kaltinamieji seksualinio prievartavimo veiksmus pradėjo bute, toliau tai tęsė automobilyje ir galiausiai veika buvo užbaigta miške<sup>78</sup>. Iš esmės čia turėtų būti užduodamas klausimas, ar vieta, kur buvo atlikti šio pobūdžio veiksmai yra vieša (atvira), ar nevieša (automobilis, butas). Jų atribojimas turėtų remtis nukentėjusiojo galimybe priešintis ir kitaip bandant išvengti kontakto su nusikaltėliu, pvz. šaukiant pagalbos.



3 pav. Vietos, kur buvo įvykdyti seksualiniai prievartavimai

Čia atkreiptinas dėmesys, kad nukentėjusiojo veiksmai kai jis turi galimybę priešintis „viešindamas“ šį nusikaltimą ne visuomet gali būti logiškai paaiškinami. Mums savaime suprantama, kad jei galima rėkti ir taip apsiginti nuo nusikaltimo – be abejo taip ir darytume, tačiau šio nusikaltimo aukoms neretai būna gėda. Kai kuriais atvejais vien dėl to jos nesikreipia pagalbos dar įvykio metu.

<sup>78</sup> BB Nr. 1-207-149-2008; Vilniaus apygardos teismas

Kaip matyti iš 3 pav. daugiau nei pusė seksualinių prievartavimų yra atliekama atviroje vietovėje t.y. viešoje vietoje, kur bet kuriuo metu gali atsirasti pašalinių asmenų ir kur yra galimybė nukentėjusiajam šauktis pagalbos, pabėgti. Suprantama, kad miško glūdumoje atliktas nusikaltimas, nors ir yra atliekams atviroje erdvėje, tačiau vieša vieta to traktuoti negalima, o jei nusikaltimas buvo atliktas automobiliui sustojus kokio nors kelio, kur vyksta pakankamai intensyvus eismas, kelkraštyje tai jau traktuotina kaip vieša vieta iš kur nukentėjusysis teoriškai turėjo galimybę pabėgti, jei tai nebuvo įtakota kokių nuo jo valios nepriklausančių veiksnių. Kita vertus nusikaltimai yra atliekami viešose vietose tada, kai aukos būna užkluptos netikėtai, nusikaltėliai jas pasirenka atsitiktinai, o beto tikimybė būti užkluptiems pašalinių asmenų teikia dar didesnę malonumą. Bute dažniausiai prievartaujamos kartu gyvenančios aukos-sugyventinės, žmonos, dukros ir kt.

Seksualinių nusikaltimų pobūdis priklauso nuo to, ko siekia kaltinamasis. Pavyzdžiui, vagystės atveju siekiama užvaldyti svetimą turtą, tuo tarpu seksualiniais nusikaltimais siekiama seksualinio pasitenkinimo ir nukentėjusiojo pažeminimo. Iš visuomenėje nusistovėjusių normų seksualinis pasitenkinimas paprastai suprantamas kaip lytinis aktas natūraliu būdu. Baudžiamoji teisė tokius veiksmus, atliktus prieš nukentėjusiojo valią traktuoja kaip išžaginimą, kuris šiame darbe praktiškai nenagrinėjamas. Čia kyla klausimas kokiais atvejais ir dėl kokių priežasčių seksualinio pasitenkinimo siekiama kitokiu būdu, nei natūraliu lytiniu aktu. Iš esmės išskirtini tokie atvejai:

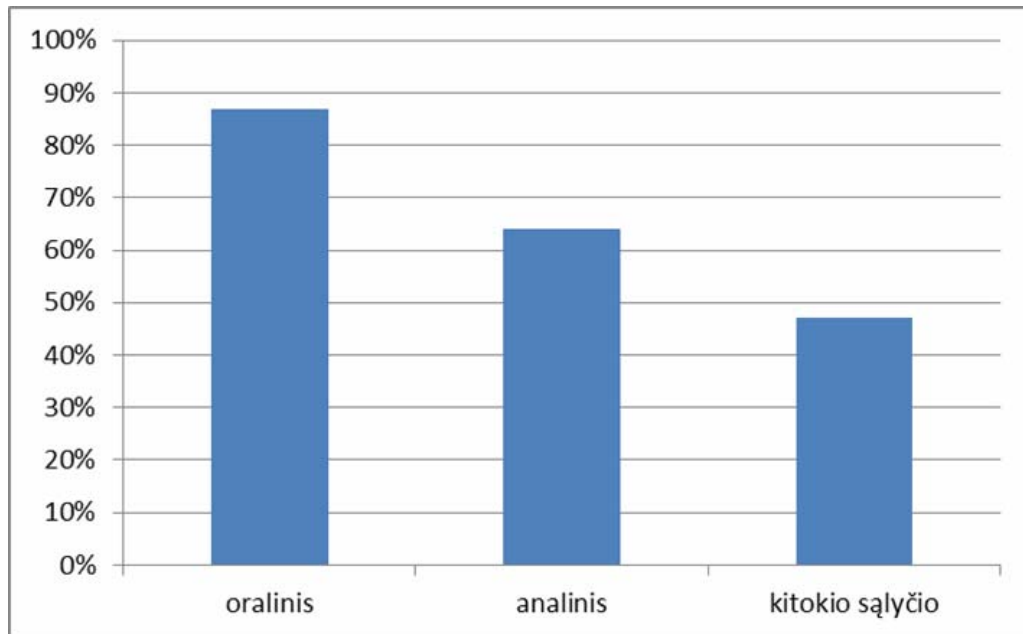
- seksualinį potraukį sukėlė vyras (berniukas), kurio kūno sandara neleidžia atlikti natūralaus lytinio akto;
- seksualinį potraukį sukėlė mažametė, neturinti seksualinės patirties ir dėl to bet kokie lytiniai veiksmai makštyje netrukus būtų pastebėti t.y. komplikuoatas nusikaltimo slėpimas.
- moteris taip sukėlė ir sužadino seksualinį potraukį kaltininkui, kad jis siekia ne kiek patenkinti lytinę aistrą, kiek tai atlikti kitokiu būdu nei įprastai. Ypač kalbant apie oralinį būdą reikia nepamiršti dviejų aspektų: ne mažai vyrų taip įgyvendina seksualines fantazijas, kurių negali įgyvendinti su savo seksualiniais partneriais, kita dalis vyrų šį poelgį vertina tik kaip aukos pažeminimą, išniekinimą ir būtent to siekia.
- susiklosčiusios aplinkybės sukelia sunkumų atlikti lytinį aktą natūraliu būdu. Tokios aplinkybės gali būti, pavyzdžiui, įvairiai užsegami drabužiai, kuriuos dėvi auka (gracija, džinsai užsegami sagomis).

Kokie kiti (ne natūraliu būdu) veiksmai ir kaip dažnai pasitaiko matyti 4 pav. Iš bylų ir nuosprendžių analizės vienareikšmiškai teigti, kad tam tikri veiksmai būdingi konkrečioms atvejams yra sudėtinga, nes nėra nusistovėjusių „normų“, pvz., koks seksualinio prievartavimo veiksmas atliekamas su mažamečiu. Prievartavimo būdas pasirenkamas nuo konkrečių aplinkybių, susiklosčiusių nusikaltimo darymo metu, pvz. analizuojant bylas ir nuosprendžius pastebėta, kad vaikai prievartaujami tiek oraliniu, tiek analiniu būdais bei liepiant glostyti kaltininko lytinius organus. Tiesa,



yra daug bylų, kuriose pasitaiko ne vienas konkretus būdas, o keli. Tai ypatingai pastebėtina tais atvejais kai vaikai prievartaujami mėnesiais, ar net metais.

Analizuojant nuosprendžius buvo sprendžiamas klausimas, ar kaltinamasis iš viso atliko tam tikrą veiksmą, ar ne. Kadangi yra ne maža bylų, kuriose kaltinamasis atliko kelis veiksmus<sup>79</sup>, todėl gauti rezultatai bendrai sudaro daugiau nei 100%.



4 pav. Atlikti seksualinio prievartavimo veiksmai

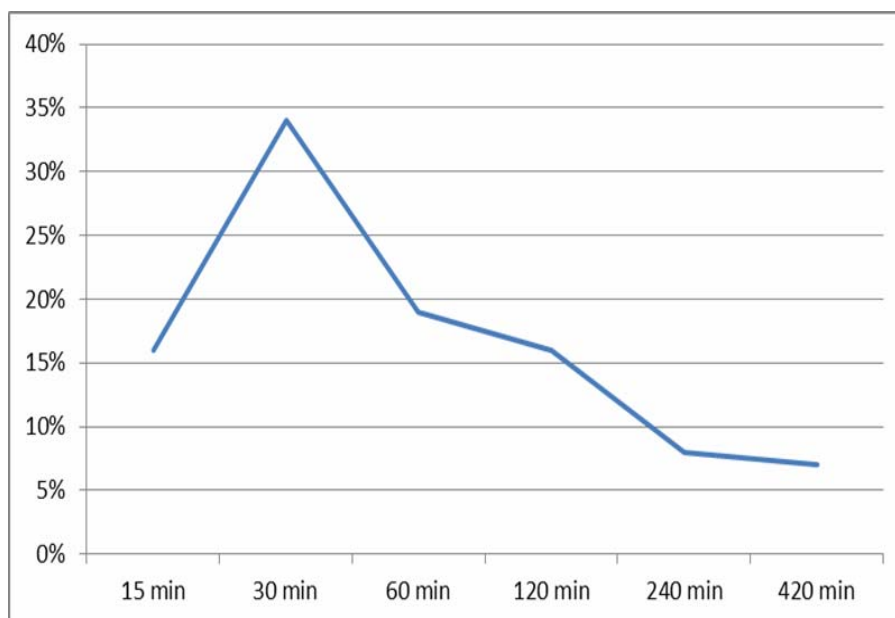
Reikia paminėti ir tai, kad kaltinamieji dažnai galvoja, jog teismo medicinos gydytojų rasti įplyšimai ant nukentėjusiojo išangės nebus vertinami kaip seksualinio pobūdžio nusikaltimą įrodantis požymis ir tikisi dėl to išvengti atsakomybės. Be to jie žino, kad sužaloti burnos gleivinę vyrišku lytiniu organu yra palyginus sudėtinga ir tais atvejais kai kaltinamasis tikisi pašalinti visus įkalčius, pavyzdžiui, nuprausdamas auką, patogiais tampa oraliniu būdu atlikti veiksmai.

Analizuojant nuosprendžius pastebėta, kad „kitokio sąlyčio“ būdu atliktas seksualinis prievartavimas apima ne vieną „pozą“ o daugybę. Pavyzdžiui, atliekant lytinį aktą tarp šlaunų, gali būti auka verčiama glostyti savo arba kaltinamojo lytinius organus, taip pat gali būti lytinis organas vedžiojams apie įvairias kūno vietas ir kita.

Kitas svarbus klausimas yra kiek laiko užtruko nusikalstama veika. Čia reikia išskirti du skirtingus dalykus: vienas- kuomet laikas matuojamas pagal vieno lytinio akto trukmę, kitas- kuomet laikas matuojamas nuolat prievartaujamų asmenų (pavyzdžiui vaikų) atveju, kur kyla klausimas kiek mėnesių ar metų truko tokie santykiai su kaltinamuoju.

<sup>79</sup> BB Nr. 1-207-149-2008; Vilniaus apygardos teismas

Taigi, visu pirma yra nagrinėtinas klausimas- kiek laiko užtruko veika. Dažniausiai į šį klausimą atsakyti labai paprasta, nes seksualinio prievartavimo laiką nulemia fiziologiniai dalykai. Įprastais atvejais tik vyrui susijaudinus imama reikalauti lytinių santykių, o vėliau jų negavus „geruoju“ imamasi fizinės, ar psichinės prievartos. Vyrui pasitenkinus paprastai baigiasi ir visi neteisėti veiksmai aukos atžvilgiu, todėl visi neteisėti veiksmai (grasinimas, fizinis smurtas, nurengimas ir prievartavimas) dažniausiai užtrunka iki 30 minučių žr. 5 pav.



5 pav. Vienos veikos trukmė

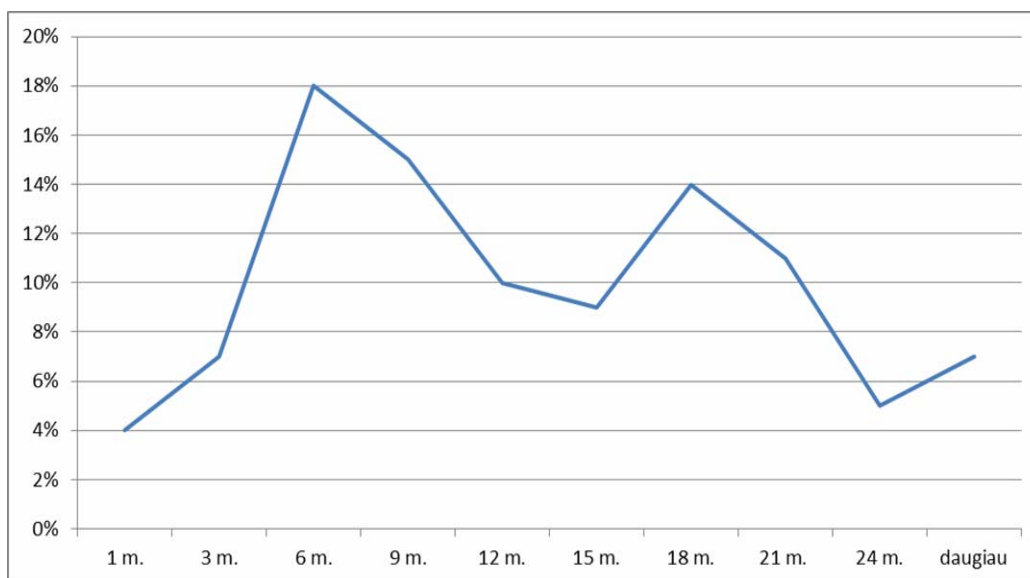
Tačiau pasitaiko atvejų, kai su auka nusikalstami veiksmai atliekami daug ilgiau. Čia išskirtinos dvi priežastys:

- vyras nori ne tik patenkinti lytinę aistrą, tačiau turi ir kitų kėslų, pavyzdžiui, nufilmuoti pornografinio turinio filmą arba įgyvendinti sadistinio pobūdžio fantaziją, kuri susideda iš daugybės įvairių veiksmų.
- yra ne vienas prievartautojas, o keli. Kiekvienas prievartautojas veiksmus atlieka su ta pačia auka atskirai nuo kitų, arba kartu, tačiau prievartaujama paėiliui. Tuomet, priklausomai nuo kaltininkų skaičiaus ir paprastai nuo jų apsvaigimo alkoholiu, visa nusikalstama veika gali užtrukti iki paros ar kai kuriais atvejais net iki kelių parų.

Iš esmės visai kitaip traktuotini veiksmai, kuriuos atlieka prievartautojas su asmenimis, kurie gyvena kartu arba gana dažnai jie susitinka. Dažnai tai šeimyninės “tragedijos”, pvz. prievartautojas gerai pažįsta auką arba jiedu gyvena kartu, todėl jam labai paprasta atlikti nusikalstamus veiksmus aukos atžvilgiu žinant, kad namiškiai dėl kokių nors priežasčių negalės įsikišti ir apginti aukos. Neretai tai atsitinka nakties metu, kai kiti šeimos nariai miega, arba pasitaiko progų, kai nieko kito namuose

nėra, arba auka su prievartautoju dviese išeina iš namų į nuošalesnę vietą, pavyzdžiui, į laukus karvių parginti ar pan.

Kaip matyti pateiktame 6 pav. dažniau tokios veikos trunka pusmetį, ar pusantrų metų, nei metus ar dvejus. Kai kuriais atvejais tai paaiškinama labai paprastu dalyku: tokio pobūdžio veikos atliekamos slepiantis nuo aplinkinių ir neretai lauke, daržinėje ar kitoje nešildomoje patalpoje, todėl palankios sąlygos atlikti tokius veiksmus susidaro tik šiltuoju metų laiku. Atėjus šalčiams neretai šios veikos išaiškėja, ypačingai kuomet būna seksualiai prievartaujami vaikai, kuriems rugsėjį pradėjus lankyti mokyklą iš jų elgesio dažniausiai atpažįstamos įvairaus pobūdžio psichinės traumos, neretai atsiradusios dėl patirtų seksualinių “nukrypimų”.



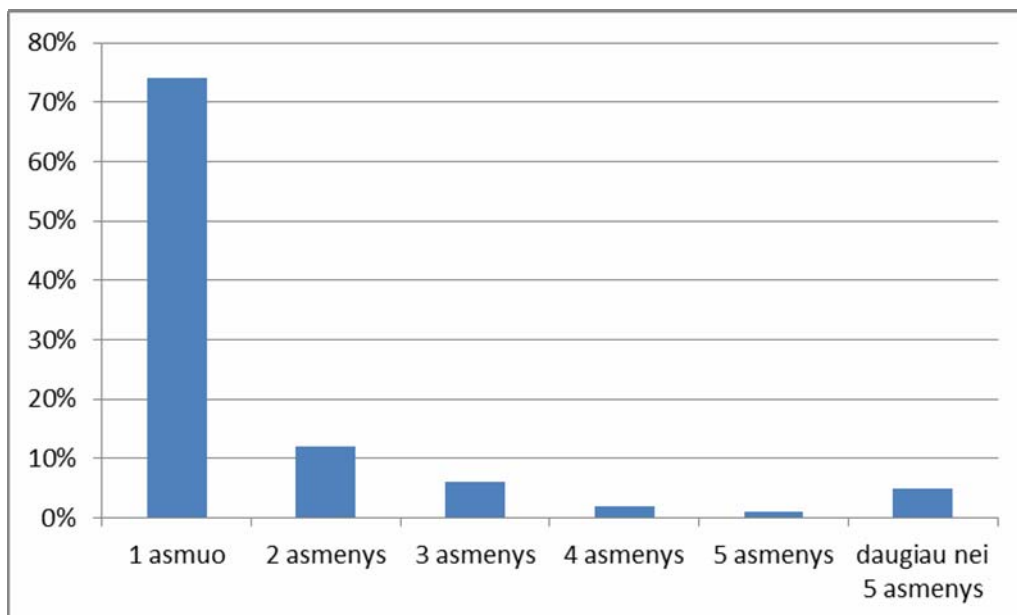
6 pav. Tęstinių seksualinių prievartavimų trukmė

Tokie santykiai nepriklausomai nuo aukos ir prievartautojo tarpusavio ryšio yra įstatymo netoleruoti, tačiau teismas tai skirtingai traktuoja aukos amžiaus atžvilgiu. Jei kaltinamasis kurį laiką prievartavo savo mažametį vaiką, teismas paprastai skiria griežtesnę bausmę, tuo tarpu jei kaltinamasis ilgą laiką įvairiai smurtavo prieš žmoną, bausmė būna daug švelnesnė. Tokiais atvejais, kurie pasitaiko daug rečiau nei prievartaujamas vaikas, būtina teismui įrodyti, kad iš tiesų auka visiškai priklausė nuo smurtautojo ir neturėjo galimybės pasipriešinti arba paprasčiausiai net nebegyventi kartu.

Kitas svarbus klausimas yra kaltinamųjų skaičius. Šis aspektas yra kvalifikuojanti aplinkybė, o tai rodo, kad ir įstatymų leidėjas mano, kad yra skirtingo pavojingumo nusikaltimai, kuriuos atlieka vienas kaltininkas ar grupė asmenų.

Dėl šio nusikaltimo pobūdžio yra natūralu, kad jį atlieka vienas kaltininkas. Dėl to 7 pav. matyti, kad vieno asmens atliekamų nusikaltimų yra 74%. Viena vertus tai didelė dalis visų nusikaltimų, tačiau kita vertus 26% atvejų kai moterį užpuola keli vyrai – yra irgi ne mažas skaičius. Taigi apytiksliai galima pasakyti, kad kas ketvirtą seksualinį prievartavimą atlieka grupė nusikaltėlių. Vienareikšmiškai

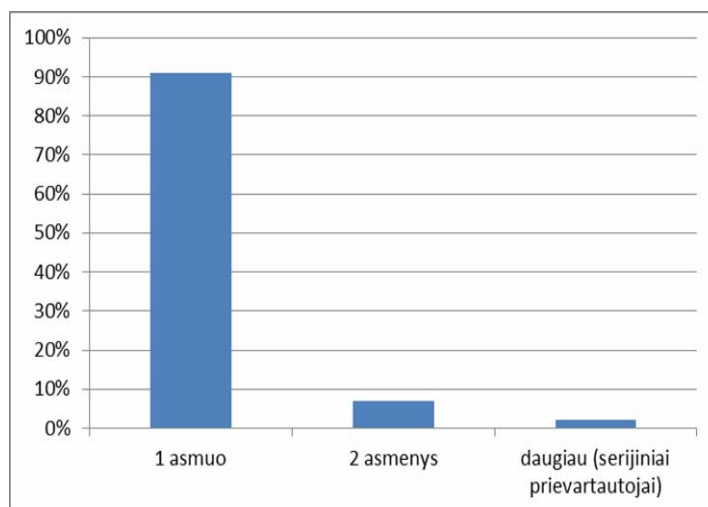
nustatyti kaip tai pakeičia veikos pavojingumą visuomenei yra sudėtinga, nes gana dažnai tai vakarėlių, išgertuvių metu peržengtos ribos pasekmė. Kaltinamieji dažnai teisinasi, kad auka sutikusi atsiduoti jo draugui ar draugams, todėl ir jis nutaręs tuo pasinaudoti, o jos priešinimąsi jis supratus tik kaip nepasitikėjimą, kad jis nesugebės ją patenkinti arba neturės pinigų susimokėti. Tačiau aišku tik viena, kad vienaip gali pasipriešinti moteris, kai ją užpuola vienas asmuo ir visai kitaip kai užpuola grupė vyrų.



7 pav. Asmenų, įvykdžiusių seksualinį prievartavimą, skaičius

Toliau kyla inversinis klausimas: kaip teismui vertinti atvejus kai yra kelios aukos? Čia reikėtų išskirti du visiškai skirtingus atvejai:

- Dvi ar daugiau aukų vienu metu santykiauja su vienu, dviem ar daugiau smurtautojų.
- Vienas kaltinamasis seksualinio pobūdžio veikas yra atlikęs su keliomis aukomis.



8 pav. Nukentėjusiųjų nuo seksualinio prievartavimo skaičius

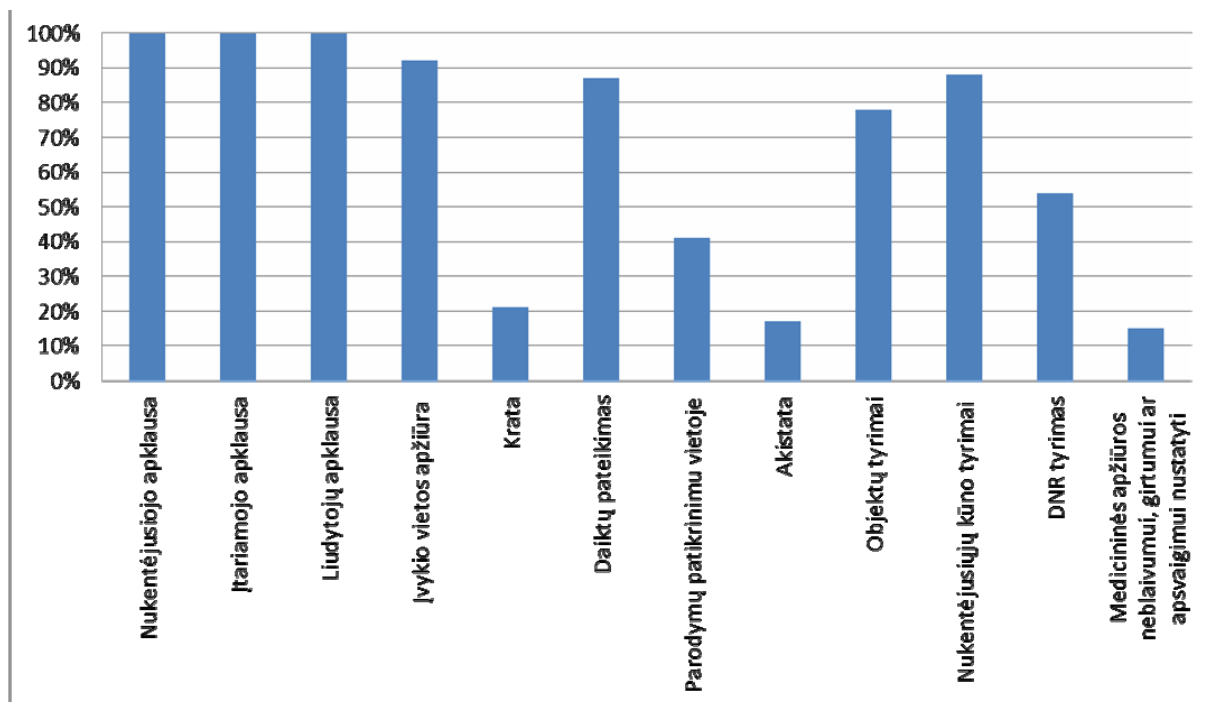
Išanalizavus bylas ir ikiteisminius tyrimus galima pastebėti, kad dažniausiai pasitaiko atvejų kai aktas atliekamas prieš vieną auką. Tai paaiškinama panašiai kaip ir kaltinamųjų skaičiumi: viena vertus šis nusikaltimas iš esmės yra labai intymus veiksmas, kita vertus – yra vyrų, kurie taip patenkina savo tam tikras seksualines fantazijas. Tiesa, reikia pasakyti, kad iš bylų ir nuosprendžių analizės galima daryti išvadą, kad atvejų, kai, pavyzdžiui, dvi moterys būtų prievartaujamos vienoje patalpoje ir vienu metu yra labai mažai. Tuo tarpu daug dažniau pasitaiko atvejų kai prievartautojas, dėl vienokių ar kitokų priežasčių nori savo veiką pakartoti ir tai padaro, tačiau jau su kitomis aukomis. Įdomus aspektas yra tas, kad dažnai po antro tokio nusikaltimo kaltininkas nesustoja. Tokie serijiniai prievartautojai yra patys pavojingiausi visuomenės atžvilgiu. Iš bylų ir nuosprendžių analizės matyti, kad tokie atvejai sudaro mažiau nei 3,4 % visų analizuotų baudžiamųjų bylų nuosprendių (žr. 8 pav.). Iš tiesų šis skaičius palyginus nėra didelis, tačiau turint omenyje, kad vienas toks kaltininkas gali „nuskriausti“ daugiau nei 30 aukų (ir tai tik atvejai, apie kuriuos jis prisipažįsta), tuomet galima tinkamai suprasti tokio asmens pavojingumą visuomenei.

Nagrinėjant bylas ir nuosprendžius kitu aspektu, galima labai tiksliai pasakyti kokiais konkrečiais įrodymais teismas rėmėsi priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį. Tam padaryti reikalinga paanalizuoti, kokie ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo atliekami seksualinių prievartavimų bylose.

Suprantama, kad visose bylose, kurios pasiekė teismą, turi būti nukentėjusiojo (net jei jis neveiksnius ar nepilnametis) ir įtariamojo apklausos. Kita vertus visuose ikiteisminiuose tyrimuose yra atliekamos ir liudytojų apklausos, todėl ne išimtis ir šio pobūdžio nusikaltimai. Analizuotuose nuosprendžiuose ir bylose liudytojai buvo apklausiami iš esmės dėl kelių pagrindinių dalykų:

- Įvykio elementų, kuriuos jie patys matė;
- Įvykio detalių, kurias jems pasakojo:
  - Nukentėjusysis;
  - Kaltinamasis;
- Nukentėjusiojo gyvenimo būdo;
- Kaltinamojo gyvenimo būdo ir charakterio;
- Kitų svarbių bylai aplinkybių.

Įvykio vieta apžiūrima daugeliu atveju, tačiau pasitaiko atvejų, kai nėra galimybės nustatyti tikslią įvykio vietą arba tikintis rasti su įvykiu susijusių objektų ar pėdsakų, nustatoma, kad praėję per daug laiko, kad dar būtų tikslinga apžiūrėti įvykio vietą. Tokie atvejai, kai įvykio vieta neapžiūrima dažnai pasitaiko tada, kai kaltinamasis nukentėjusįjį nusiveža į mišką ar laukymę ir nukentėjusysis negali tiksliai nurodyti kur įvyko nusikaltimas. Taip pat tokia situacija susiklosto ir tada, kai kaltininkas neteisėtus veiksmus atlieka automobilyje ir netrukus po įvykio jį parduoda.

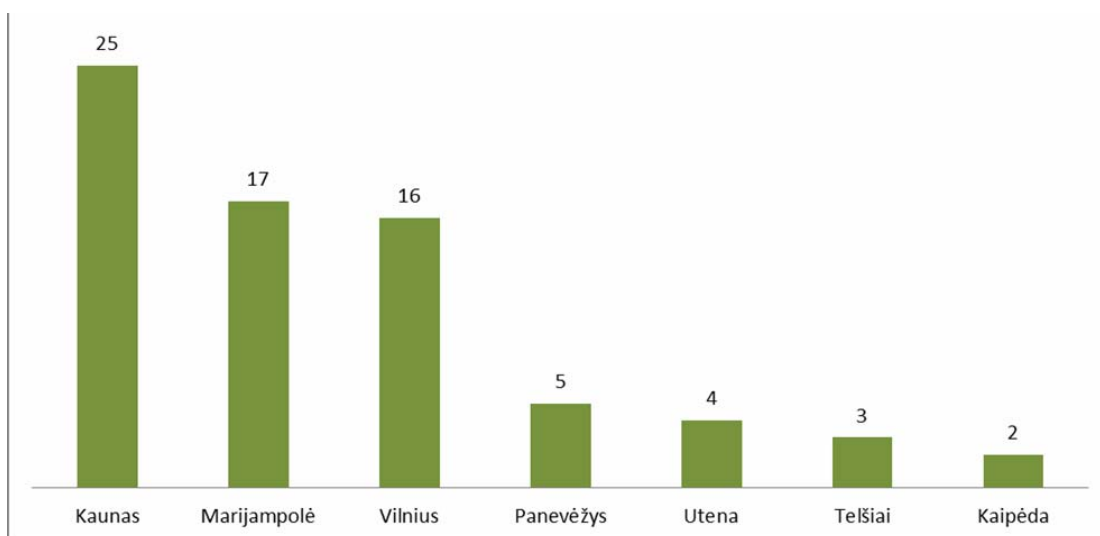


9 pav. Ikitėisminio tyrimo veiksmai, atlikti seksualinių prievartavimų bylose

Kiti ikitėisminio tyrimo veiksmai pasitaiko panašiai tiek pat, kiek bet kurio kito pobūdžio bylose. Vienintelės išimtys yra nukentėjusiojo kūno tyrimai ir DNR tyrimai, kurių šio pobūdžio bylose atliekama dažniau nei bet kuriose kitose bylose.

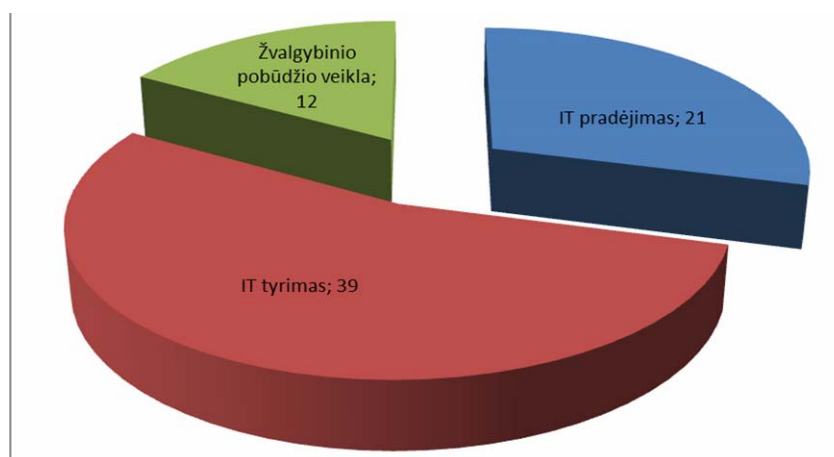
### 3.2 Prokurorų ir tyrėjų apklausa

Tikslu nustatyti tyrėjų požiūrį į tokio pobūdžio IT ir į bylų tyrimo kokybę, buvo sudaryta anoniminės apklausos anketa (žr. priedą Nr. 4.) Buvo gauti atsakymai iš 72 tyrėjų, kurie dirba įvairių Lietuvos apskričių komisariatuose.



10 pav. Tyrėjų darbo vietų pasiskirstymas pagal apskritis

Kiekvienam tyrėjui, kuriam anoniminė anketa buvo pateikta elektroniniu paštu, buvo paskambinta ir išsamiau paaiškintas šio tyrimo tikslas ir uždaviniai. Daugelis tyrėjų, su kuriais buvo bendrauta į klausimus atsakė nedelsiant, dar bendraudami telefonu. Tokiu būdu buvo gauta ir papildoma informacija bei tyrėjų požiūris į tam tikrus tyrimo aspektus. Bendraujant buvo pastebėta, kad labai skirtingas požiūris į tyrimą priklausomai nuo to, kokia veikla užsiima tyrėjas. Tyrėjai, pradedantys ikiteisminius tyrimus, akcentuoja formalų ir dažnai minimalų pirminių duomenų surinkimą, laiko trūkumą, reikalingą tinkamai atlikti būtinus veiksmus. Pagrindinis atsakymas buvo toks, kad „jei aš kažko nepadarysiu – galės tyrėjas tai padaryti gavęs bylą“. Tyrėjai (operatyvininkai), ieškantys nusikaltimą padariusius asmenis į šias bylas žiūri visai kitokiu kampu. Jų akimis svarbiausia dar kartą apklausti nukentėjusįjį, pateikiant klausimus apie kaltininko drabužius, vairuoto automobilio markę ar kitus požymius. Tuo tarpu IT atliekantys pareigūnai puikiai žino, kuriuos įrodymus teismas vertinis kaip labai svarius, todėl stengiasi labai kruopščiai iširti visus surinktus įrodymus.



11 pav. IT pareigūnų darbo pobūdis

Apklaustų tyrėjų darbo stažas nuo dviejų mėnesių iki dvidešimt dviejų metų. Vidurkis – septyneri metai trys mėnesiai. Tyrėjai tyrė nuo vienos iki šimto ir daugiau bylų. Vidurkį nustatyti sunku, nes vyresni, labiau patyrę tyrėjai, į šį klausimą atsakė, kad vidutiniškai per metus jiems pavedama keliolika ar net keliasdešimt tokių bylų, o stažas daugiau nei dešimt metų, todėl tikslų skaičių pateikti sunku.

Kadangi IT tyrėjai tiria nusikalstamas veikas, o IT prokurorai tas pačias veikas kontroliuoja, todėl įdomu palyginti jų nuomones apie atliekamo darbo kokybę, tarpusavio bendradarbiavimą ir t.t. Suprantama, jei tyrėjai atlieka tyrimą, o prokurorai jį kuruoja – tai jų veiksmai yra iš esmės skirtingi, tačiau su visa bylos medžiaga susipažįsta teisėjas, gynėjas, prokuroras ir tyrėjas. Svarbu tai, kad tik tyrėjai ir prokurorai į bylą žiūri tuo pačiu rakursu, todėl jų nuomones galima tarpusavyje palyginti.

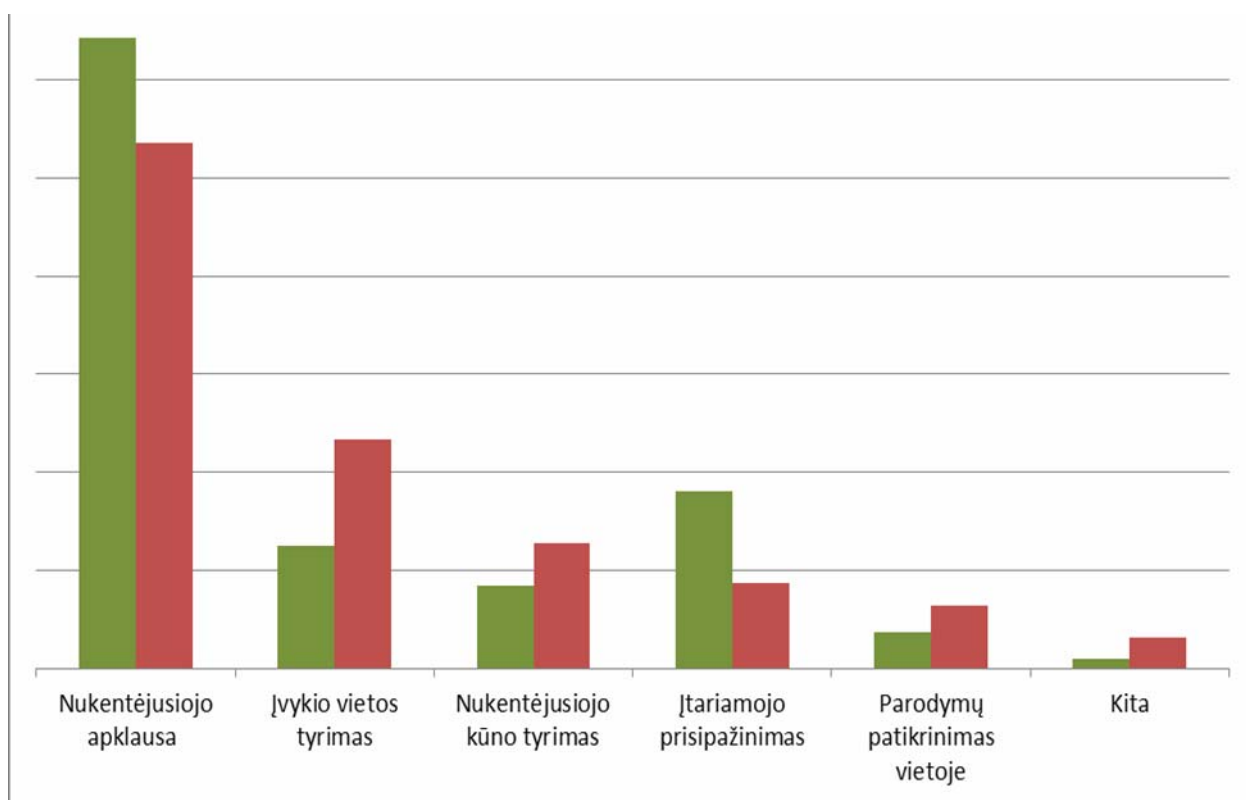
Buvo sudarytos analogiškos anketos ir tyrėjams, ir prokurorams, tačiau pastebėta, kad jų požiūris yra skirtingas į atliekamus ikiteisminio tyrimo veiksmus. Bendraujant telefonu daugelis tyrėjų

akcentavo didelį darbo krūvį, laiko stygių tinkamai pasiruošti visiems darbams. Siekiant sužinoti koks jų nuomone IT veiksmas yra svarbiausias buvo siūloma įsivaizduoti, kad vienam IT veiksmui jiems būtų skirtas neribotas laikas pasiruošti ir kaip galima geriau jį atlikti, kurį veiksmą jie pasirinktų?

Vertinant koks veiksmas yra svarbiausias tiek tyrėjų, tiek prokurorų nuomone, buvo pasirinkta vertinimo balais metodika. Respondentų buvo paprašyta svarbiausią veiksmą įvardinti pirmuoju, mažiau svarbius – paskesniais skaitmenimis. Tokiu būdu, jei respondentas manė, kad svarbiausia tokiose bylose yra nuosekli ir išsami nukentėjusiojo apklausa – šiam veiksmui jis skyrė skaičių 1, o antram pagal jo nuomonę veiksmui „kokybiškam specialisto darbui“ – skyrė skaičių 2. Taip mažiausiai svarbus veiksmas gavo skaičių 6. Taigi siekiant kaip galima tiksliau įvertinti respondentų nuomonę, buvo suteikiami „balai“ už jų įvertinimus. Jei respondentas IT veiksmą įvertino skaičiumi 1, tokiam veiksmui buvo skiriami 5 balai. Tuo tarpu už mažiausią skaičių 6 buvo suteikta 0 balų.

Respondentų įvertinimas	Suteikti balai
1	5
2	4
3	3
4	2
5	1
6	0

Lentelė Nr.2. **Balų suteikimas.**



12 pav. **Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) nuomonė apie veiksmus, įtakojančius teisingą teismo nutartį (santykiniais vienetais)**



Pagal pateiktus klausimus ir gautus atsakymus galima spręsti klausimą kaip pagerinti šio pobūdžio ikiteisminių tyrimų ištyrimą. Iš tiesų, skaitant nuosprendžius buvo matyti, kad kai kuriais atvejais ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai, ar kitos aplinkybės lėmė išteisinamąjį nuosprendį, nors ir daugybė faktų ir liudijimų rodė, kad prievarta buvo naudota. Galima išskirti kelis tipinius atvejus, kurie leidžia suabejoti pateikta nukentėjusiojo versija:

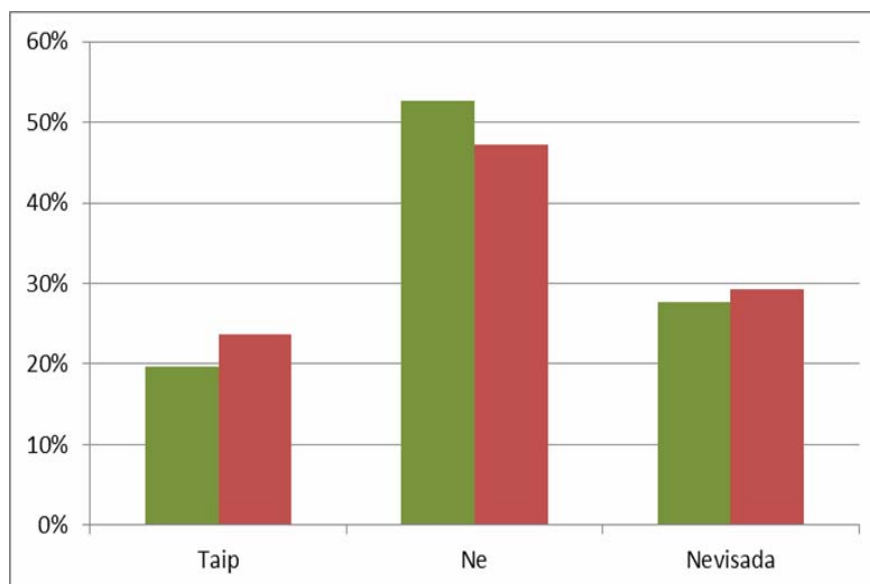
- Nukentėjusiojo parodymų kitimas. Tai nereiškia, kad parodymai kinta iš esmės, kartais sukelti abejonei pakanka ir netinkamai nurodyto laiko tarpo arba supainiotos kelnų spalvos.
- Objektai rasti ne pirminės, o papildomos apžiūros metu;
- Nukentėjusiojo kūno tyrimas atliktas daugiau nei po dviejų parų;
- Nukentėjusiojo, liudytojų ir įtariamojo parodymų apie įvykio vietą nesutapimas (pvz. nukentėjusysis pasakoja, kad lova stovėjo prie lango, o liudytojai ir kaltinamasis teigia, kad lova stovėjo prie durų)

Suprantama, kad bet kuris pasiūlymas reikalauja papildomų lėšų, tačiau tinkamai parinkus vieną būdą bylų ištyrimo efektyvumui padidinti, reikalingos papildomos lėšos nebus tokios didelės. Kiekvienai problemai spręsti gali būti rasti atitinkami būdai:

- Jei nukentėjusysis pateikia skirtingus parodymus pirmojoje apklausoje ir vėlesnėse, tai gali būti šiek tiek „pataisoma“. Po sunkios psichologinės traumos nukentėjusiajam sunku susikaupti ir smulkiai papasakoti visas smulkmenas, todėl tai padaryti gali padėti apklausoje dalyvaujantis dar vienas asmuo t.y. priklausomai nuo situacijos – psichologas, gydytojas, mama, sesuo, artima draugė.
- Jei sunku vienam specialistui tinkamai ir greitai iširti įvykio vietą, jos tyrime gali dalyvauti ne vienas, o du specialistai.
- Dėl nukentėjusiojo kūno tyrimo – dažnai nukentėjusiajam tik paduodama užduotis, tačiau turėtų būti įmanoma nukentėjusįjį nedelsiant pristatyti apžiūrai pas teismo medicinos gydytoją.
- Atlikti parodymų patikrinimą vietoje tik tais atvejais kai parodymai skiriasi.

Kaip matyti iš 12 pav. pateiktos stulpelinės diagramos - svarbiausiu veiksmu laikoma nukentėjusiojo apklausa, todėl tam tikrais atvejais yra tikslinga nukentėjusiojo apklausai, panašiai kaip nepilnamečių apklausos atvejais, pasikviesti ir kitus asmenis į apklausą. Jie gali padėti nukentėjusiajam jaustis saugiau ir taip palengvinti jam prisiminti ir papasakoti visas įvykio smulkmenas.

Bendraudant su tyrėjais ir prokurorais buvo atkreiptas dėmesys, kad yra mažas jų tarpusavio supratimas. Svarbus klausimas yra kiek jie patys supranta, kad nėra pakankamo tarpusavio supratimo. Tai iliustruoja 13 paveiksle pateikta stulpelinė diagrama.



13 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) nuomonė apie atitinkamai tyrėjų ir prokurorų dalyvavimo tyrime kokybę

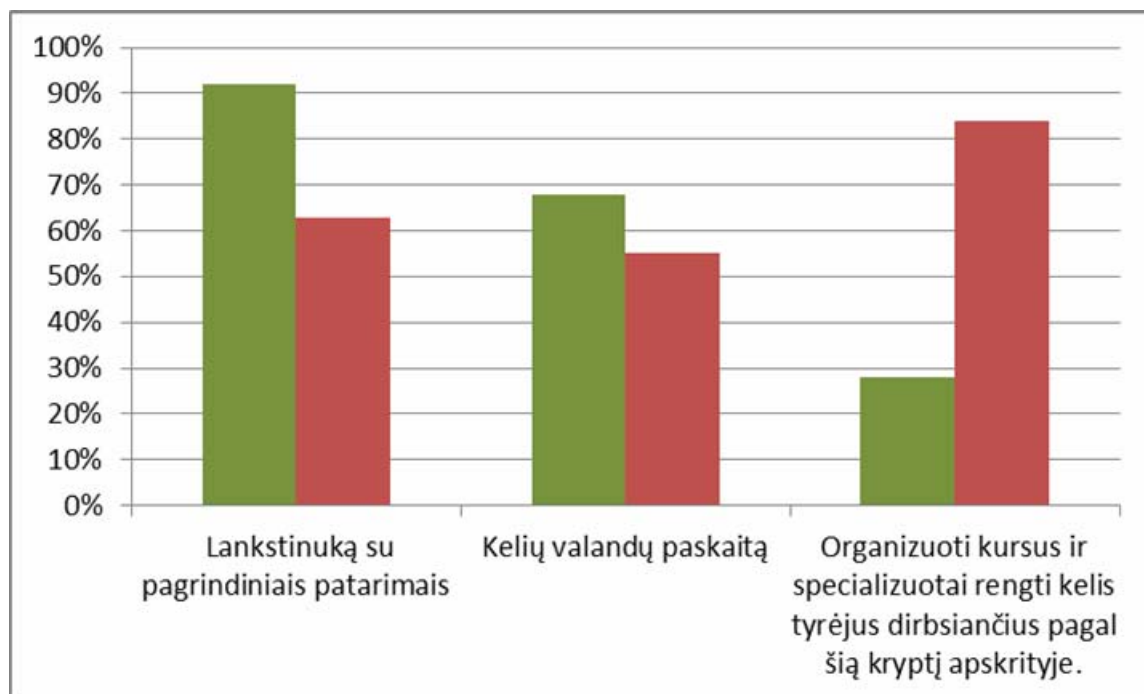
Kaip matyti iš pateiktų duomenų tiek tyrėjai, tiek prokurorai teigia, kad vienu yra nepakankama pagalba tiriant ikiteisminius tyrimus, o kitų nepakankama kompetencija. Tokia situacija susiklosto dėl daugelio priežasčių iš kurių pagrindinė yra nesusikalbėjimas.

Vienas iš būdų pagerinti tyrėjų ir prokurorų tarpusavio supratimą ir palengvinti susikalbėjimą yra tam tikro pobūdžio mokymai, kursai, kurie būtų skirti prokurorams ir tyrėjams išdėstant jiems bendrus aspektus apie konkrečių veiksmų taktiką ir reikalingumą.

Pirmas svarbus klausimas - kokio pobūdžio mokymus būtų tikslinga organizuoti. Kiekvienas pobūdis turi savų pranašumų ir savų trūkumų, tačiau galima derinti ir kelis būdus.

Analizuojant 14 pav. pateiktus duomenis galima daryti išvadą, kad tyrėjai mano, jog tikslingiausia būtų išplatinti lankstinuką su pagrindiniais patarimais, kuriais būtų galima remtis tiriant seksualinio prievartavimo bylas. Kita vertus jie akcentavo, jog šio pobūdžio bylos nėra šabloniškos, kad kiekviena byla turi savų ypatybių, todėl yra tikslinga surengti kelių valandų paskaitą. Jos metu pagrindiniai tokių bylų tyrimo patarimai būtų iliustruojami konkrečių bylų pavyzdžiais. Tačiau buvo ir tokių tyrėjų, kurių nuomone tikslinga organizuoti kursus ir specializuotai rengti kelis tyrėjus, dirbsiančius pagal konkrečiai šiuo atveju- seksualinio prievartavimo kryptį. Kursai turėtų būtų tikrai naudingi, tačiau rengti kelis tyrėjus darbu tik su tokiomis bylomis praktiškai sudėtinga, kadangi tokių seksualinių nusikaltimų yra žymiai mažiau nei pvz. vagysčių, sukčiavimų ir t.t. O rajonų komisariatuose, kur iš viso kriminalinės policijos skyriuje dirba apytiksliai 10 procesuolistų, sudaryti sąlygas kad ir vienam tyrėjui dirbti su nusikaltimais žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui nebūtų tinkamas sprendimas, kadangi tai įneštų į kolektyvą neigiamų emocijų ir nepasitenkinimo. Kita vertus specialiai paruoštas tyrėjas tokio pobūdžio byloms be abejo gali tirti ir

visas kitas bylas, tiesiog visos šio pobūdžio (konkrečiai seksualinio prievartavimo) bylos būtų skiriamos tirti jam. Tačiau, reikia pripažinti, kad šio pobūdžio bylų tyrimas yra kompilkuotesnis nei kiti ikiteisminiai tyrimai, todėl klausimas, ar kuris nors tyrėjas norėtų be papildomų lengvatų ar piniginės priemokos imtis visų komisariate esančių sunkų bylų?

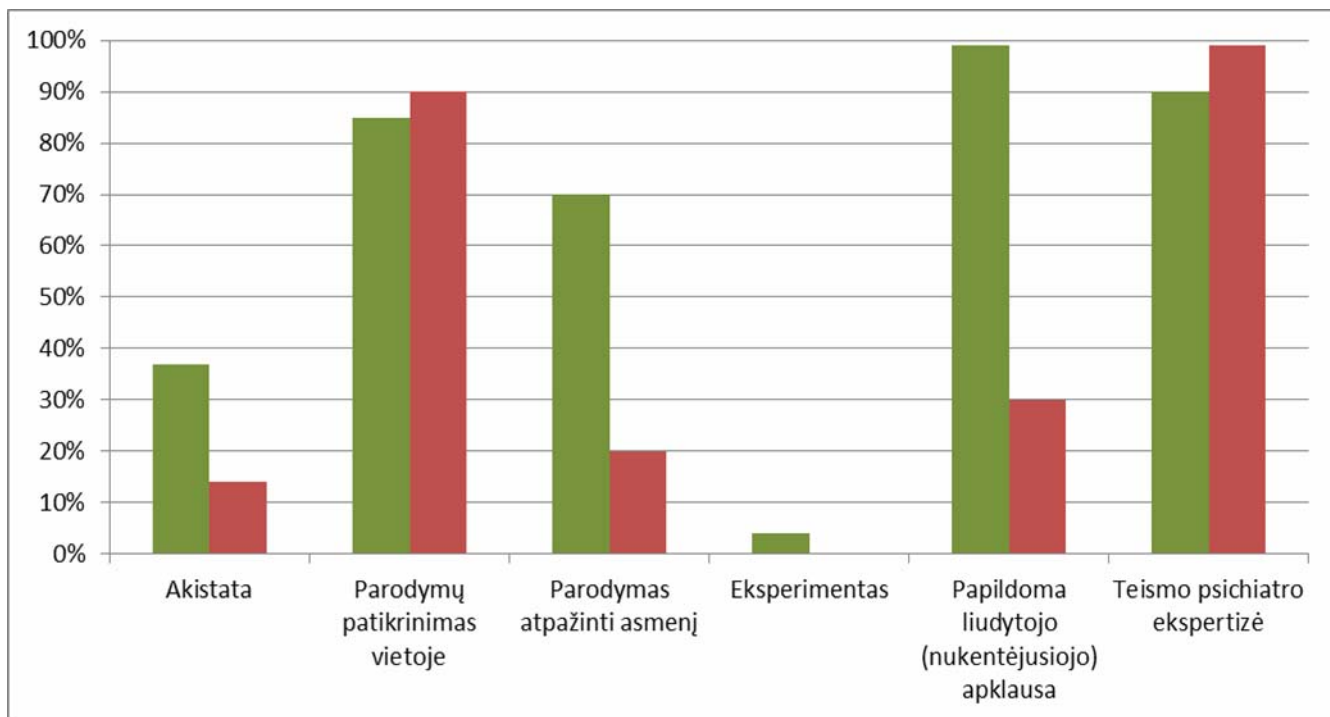


14 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) nuomone kokio pobūdžio mokymai yra tikslingi

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad prokurorų nuomonė šiuo aptariamu klausimu yra visiškai priešinga tyrėjams t.y. dauguma mano, kad tikslingiausia būtų organizuoti kursus ir specializuotai rengti kelis tyrėjus, dirbsiančius pagal konkrečią kryptį. Šiek tiek mažiau mano, kad tikslinga surengti kelių valandų kursus ir likusieji tiki, kad pakankamai vertingas būtų lankstinukas su patarimais.

Kitas svarbus klausimas yra kokius kitus ikiteisminio tyrimo veiksmus paprastai atlieka arba siūlo atlikti šio pobūdžio ikiteisminiuose tyrimuose IT pareigūnai. Kiekvieno ikiteisminio tyrimo atlikimo taktika yra specifinė. Be to ir kiekvieno pobūdžio ikiteisminiame tyrime šių veiksmų atlikimas yra skirtingas. Kitaip sakant skirtinga yra apklausos ir, pavyzdžiui, akistatos atlikimo taktika ir skirtingai turi būti atliekama akistata vagystės, seksualinio prievartavimo ar plėšimo bylose.

Nustačius kokie atliekami kiti ikiteisminio tyrimo veiksmai, galima tiksliau parinkti siūlytinų mokymo kursų modulį ir programą. Iš 15 pav. pateiktos informacijos matyti, kokius veiksmus ir kaip dažnai atlieka IT pareigūnai, todėl pagal tai galima spręsti, kokie specialistai turėtų praveisti dalį mokymų. Čia turima omenyje tai, kad sprendžiant klausimą, ar asmuo teisingai suvokia aplinką šio pobūdžio nusikaltimų tyrime dažnai naudojama teismo psichiatrų pagalba.

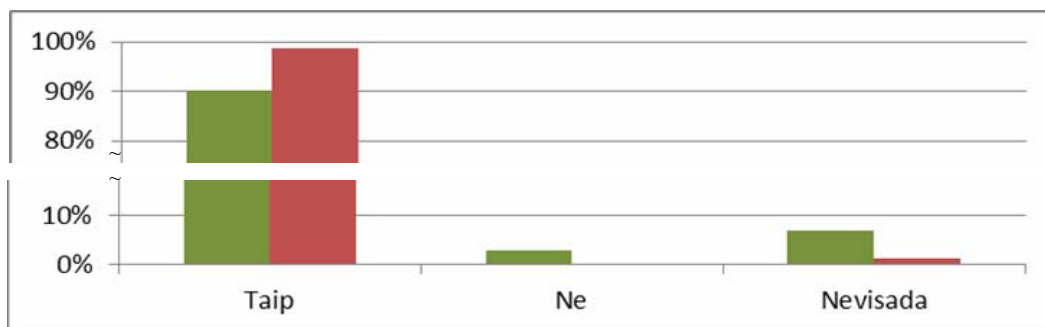


15 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) dažniausiai atliekami kiti IT veiksmai

Taigi, mokymuose turėtų dalyvauti:

- kriminalistikos ir baudžiamojo proceso specialistai, kurie primintų IT veiksmų atlikimo taktiką;
- teismo medicinos gydytojai, kurie patartų kaip formuluoti klausimus kūnų tyrimo užduotyse;
- psichologai, galintys patarti kaip bendrauti su nukentėjusiuoju;
- DNR tyrimų specialistai, kurie paaiškintų kaip ir iš kur tikslinga bandyti paimti mėginius;
- teismo psichiatrai, kurie patartų kokio pobūdžio tyrimas ir kuriems IT dalyviams tikslingas;
- kriminalistai, kurie patartų kokie objektai ir kokiais būdais gali būti tiriami.

Be to, bendraujant su tyrėjais ir prokurorais buvo pastebėta, kad jų visų nuomonė į konkrečių sričių specialistus yra labai palanki. Tai iliustruoja 16 paveiksle pateikti duomenys.



16 pav. Tyrėjų (žali stulpeliai) ir prokurorų (raudoni stulpeliai) nuomonė apie specialistų dalyvavimą ikiteisminiame tyrime

### 3.3. Teismo medicinos gydytojų ir specialistų apklausa

Kaip jau buvo minėta šio pobūdžio bylose yra dvi aplinkybės kurias reikia įrodyti: lytinis aktas ir prievarta. Abi šias aplinkybes iš esmės gali įrodyti teismo medicinos gydytojai ir įvykio vietos tyrimo bei kitų objektų tyrimo specialistai.

Bendraujant su teismo medicinos gydytojais buvo nutarta atsisakyti standartinės anoniminės apklausos, o tik pasiteirauti jų su kokiomis pagrindinėmis problemomis jiems tenka susidurti atliekant nukentėjusiųjų kūnų tyrimus tokio pobūdžio bylose. Pagrindinis jų rūpestis yra praėjęs ilgas laiko tarpas po nusikaltimo t.y. kuo mažiau valandų praėję po nusikaltimo tuo paprasčiau rasti kaltinamųjų kūnų skysčius ar kitus pėdsakus ant nukentėjusiojo kūno.

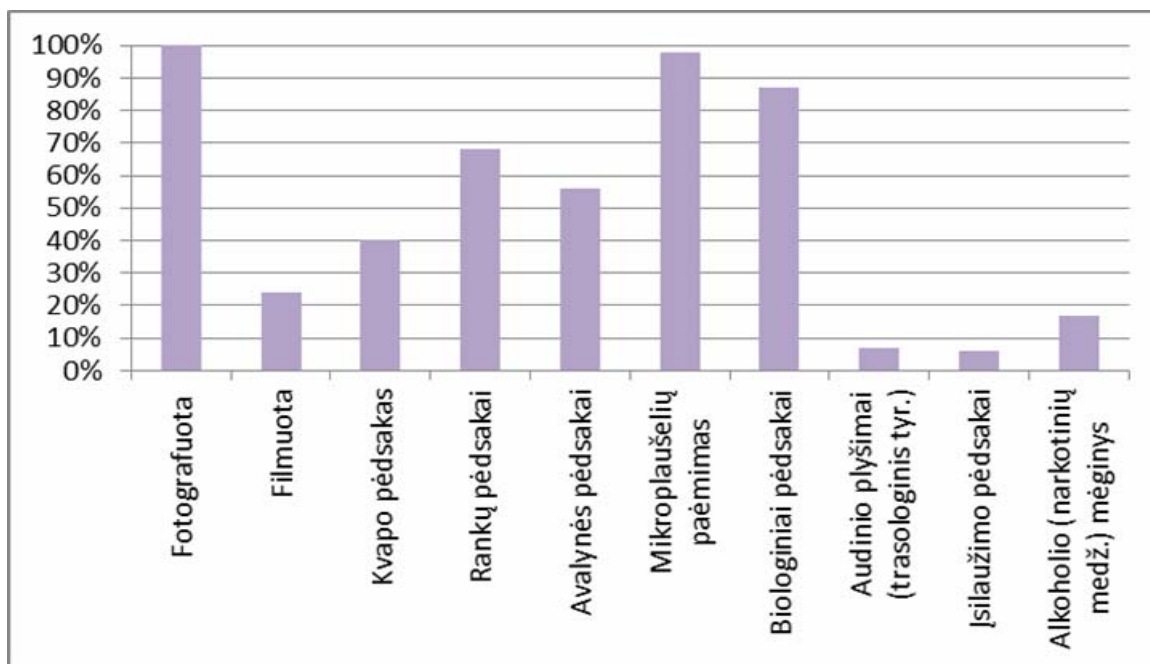


17 pav. Sužalojimų atliktų kietu buku riboto paviršiaus daiktu (konkrečiai šluotos kotu) vaizdas

Kadangi šio pobūdžio nusikaltimuose iš esmės įrodinėtini tik du klausimai: ar buvo lytinis aktas ir ar jis buvo prievartinis (t.y. ar buvo grasinamas ar naudojamas fizinis smurtas), tai kyla klausimas, ką gali padėti įrodyti specialistai. Reikia pasakyti, kad net jei nukentėjusiajam nebuvo suduoti konkretūs smūgiai, ypač išžaginimų atvejais, pats lytinės aistros tenkinimas vyko aukai bent iš dalies priešinant. Kitaip sakant, net jei kaltinamasis nesudavė smūgių į veidą, bet veikė prieš aukos valią, tikėtina, kad auka priešinosi suglausdama kojas, muistydamosi arba nepasilenkdama vyrui patogiu būdu. Po tokių santykių labai tikėtina rasti įvairiose aukos kūno vietose tam tikrų sužalojimų. Tai priklauso nuo konkrečių veiksmų, kuriuos atliko kaltinamasis. Skaitant bylas ir bylų nuosprendžius galima pastebėti tam tikrų klausimų, bendrų visoms tam tikro pobūdžio byloms. Pavyzdžiui, jei kaltinamasis bando atlikti lytinį aktą natūraliu būdu (t.y. išžaginti), ypač jei tai bando padaryti ilgą

laiko tarpą (nuo kelių minučių) ir jam tai vis nepavyksta – labai tikėtina, kad teismo medicinos gydytojai ant nukentėjusios nugaros ras nubrozdinimų. Jeigu kaltinamasis atlieka lytinį aktą analiniu būdu, priešęs aukai iš nugaros ir liepęs jai atsiklaupiti (ypač automobilyje ar ant grindų) labai tikėtina, kad teismo medikų išvadoje bus nurodyti sužalojimai ant kelių.

Bendraujant su įvykio vietos specialistais buvo sudaryta specifinė anketa ir, panašiai kaip tyrėjams išdalinta, bet kartu telefonu paaiškinta kokių tikslų siekiama tokiais klausimais. Vienas pagrindinių klausimų, buvo „kokių veiksmus ir kaip dažnai atliekate tirdami įvykio vietas?“ Jų atsakymai pateikti 18 paveiksle.



### 18 pav. Specialistų veiksmai, ieškoti pėdsakai ir paimtini objektai, atliekant įvykio vietos tyrimus

Pagrindinis veiksmas yra fotografavimas. Fotografuojama visuose įvykio vietose, siekiant užtikrinti kad būtų užfiksuoti visi objektai, kurie, nors ir neatrodo labai svarbūs, vėliau gali pasikeisti. Svarbu nustatyti objektų vietą, tarpusavio išsidėymą ir bendrą vaizdą įvykio vietoje.

Filmavimas atliekamas daug rečiau. Šis veiksmas naudojamas tik tais atvejais, kai dėl vieno, ar kitų priežasčių to prašo tyrėjas. Filmavimo metu gali būti užfiksuojami ir kintantys objektai. Pavyzdžiui, jei yra svarbu nustatyti magistralės kelkraštyje vykusio prievartavimo aplinkybes, gali būti tikslinga filmuoti įvykio vietą, kartu užfiksuojant automobilių eismo intensyvumą ir judėjimo greitį esant konkrečioms meteorologinėms sąlygoms.

Kvapo pėdsakas yra labai svarbus, pavyzdžiui, tais atvejais kai reikia nustatyti, kuris kaltinamasis ir kurioje automobilio vietoje sėdėjo, pavyzdžiui, jei vienas vairavo, o kitas laikė nukentėjusį ant galinės sėdynės.

Rankų pėdsakai yra lengviausias, greičiausias ir pigiausias būdas nustatyti kaltininko tapatybę. Šie pėdsakai puikiai išsilaiko ant labai įvairių paviršių ir bet kokiomis meteorologinėmis sąlygomis.

Avalynės pėdsakai gali padėti nustatyti iš kur atėjo, ar į kurią pusę nuėjo kaltininkas. Kita vertus jei nukentėjusysis buvo prievarta vedamas į ar iš nusikaltimo vietos, remiantis avalynės pėdsakų susidarymo mechanizmu ši aplinkybė, kad buvo naudojama prievarta, gali būti įrodyta.

Mikroplaušelių tyrimas yra greitesnis ir pigesnis, tačiau ne ką mažiau tikslus tyrimas nei DNR. Be to reikia atsimint, kad kai kuriais atvejais biologinių pėdsakų rasti yra ne tik labai sunku, bet ir neįmanoma, pavyzdžiui, kai naudojami prezervatyvas. Tuo tarpu kaltininko drabužių mikroplaušelių ant nukentėjusiojo drabužių būna beveik visuomet. Suprantama, kad šis tyrimas, priešingai nei DNR negali padėti nustatyti kaltininko tapatybę, tačiau nustatius tapatybę ir paėmus tuos drabužius kuriais jis vilkėjo nusikaltimo metu galima tikėtis net kategoriškos specialistų išvados.

Biologiniai pėdsakai yra vieni svarbiausių šio pobūdžio tyrimuose. Svarbu tai, kad biologinių pėdsakų tyrimas gali padėti nustatyti koks konkrečiai buvo nusikaltimo būdas, pavyzdžiui, jei iš dėmės paimtame tepinėlyje randama ir nustatoma kaltininko sperma bei nukentėjusiojo seilės.

Audinio plyšimai trasologiniam tyrimui tiriami tais atvejais, kai kaltininkas kokiu nors konkrečiu įrankiu suplėšė konkretų drabužį.

Įsilaužimo įrankio pėdsakai yra fiksuojami ir tiriami tais atvejais kai buvo įsilaužta į patalpą ir joje atliktas konkretus nusikaltimas.

Jei patalpoje, kurioje buvo įvykdytas šio pobūdžio nusikaltimas randama įvairių tarų su skysčiais, kuriuose gali būti įmaišyta cheminių, psichiką veikiančių medžiagų, visuomet imami mėginiai, stengiantis nustatyti, ar tokiu būdu nebuvo bandoma palaužti nukentėjusiojo pasipriešinimą.

#### 4. SEKSUALINIO PRIEVARTAVIMO BYLŲ TYRIMĄ SUNKINANTYS VEIKSNIAI

Seksualinio prievartavimo bylų tyrimo metodika yra žinomas ir praktikoje nusistovėjęs klausimas, tačiau iš tyrimo metu gautos informacijos matyti, kad ne visi tyrimo metodikos aspektai yra teisingai vertinami. Visų pirma, pastebėtina, kad pareigūnai, atliekantys ikiteisminius tyrimus nėra specialiai paruošti tinkamai atlikti konkrečios rūšies – seksualinio prievartavimo – tyrimus. Nors daugelio veiksmų eiliškumas ir taktika panaši į bet kokio kito nusikaltimo tyrimą, tačiau yra ir esminių skirtumų. Reikia paminėti, kad šio pobūdžio nusikaltimuose labai skiriasi nuo kitų nusikaltimų nukentėjusiojo emocinė būsena, kuomet atliekama pirmoji apklausa. Nukentėjusiojo apklausą turėtų atlikti turintys specialiųjų žinių, besispecializuojantys dirbti su smurtinių nusikaltimų ikiteisminiais tyrimais pareigūnai (ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokurorai, teisėjai). Be to, teisėjai, prokurorai, policijos pareigūnai bei specialistai neretai „nesusikalba“, nes yra išklause skirtingus mokymus ir kelia skirtingus tikslus ne tik apklausų metu, bet ir rinkdami daiktus ir objektus įvykio vietose. Mokymai dėl šio pobūdžio ikiteisminio tyrimo organizavimo ir vykdymo turėtų vykti ne tik kartu visiems pagal regionus, tuo užtikrinant bendradarbiavimą tarp institucijų, bet ir papildomai konkreitiems pareigūnams pagal jų darbo specifiką. Tyrėjus ir prokurorus būtina instrukuoti apie tinkamą apklausų atlikimo taktiką. Tuo tarpu tyrėjus ir specialistus reiktų instrukuoti apie objektų, imamų įvykio vietos tyrimo metu, tyrimus, bei užduočių specialistams formulavimą. Teismo medicinos gydytojus, specialistus ir tyrėjus kartu reiktų instrukuoti apie kūnų tyrimo pobūdį ir paaiškinti, pvz. kokie skysčiai nuo nukentėjusiojo kūno turi būti paimti specialistų įvykio vietos tyrimo metu, o kokie – teismo medicinos gydytojų. Taigi viena iš problemų – **pareigūnų, dalyvaujančių atliekant tokio pobūdžio ikiteisminius tyrimus, nepakankama kvalifikacija.**

Kita problema - **ilgas baudžiamosios bylos tyrimas.** Ilgai trunkantis ikiteisminis tyrimas ir teisminis nagrinėjimas sukelia dvi problemas: a) nukentėjęs gali visai kitaip suvokti, neviską atsiminti ir duoti kitokius parodymus, nei buvo užfiksuoti iškart po įvykio, dėl ko gali kilti procesinių nesklandumų; b) kol nesibaigė baudžiamasis procesas, nukentėjęs jaučia nuolatinę įtampą, išgyvena nežinomybę, dalyvaudamas teisinėse procedūrose patiria antrinę traumą, negali grįžti į įprastą gyvenimą. Neretai ilgas ikiteisminis tyrimas trunka ne tik dėl neprofesionalaus tyrimo atlikimo, bet ir dėl per didelio pareigūnų darbo krūvio.

Ne mažiau svarbi problema yra **neigiamas, subjektyvus pareigūnų požiūris į tokio pobūdžio ikiteisminius tyrimus.** Toks visuomenės ir pareigūnų požiūris ne retai sąlygoja net ikiteisminio tyrimo nutraukimą, nes nukentėjęs asmuo nebeištveria patyčių, kurių sulaukia iš visuomenės ir pareigūnų, todėl pareiškia, kad veismai buvo atlikti abiejų sutarimu. Tai nėra statistiškai neįmanomas argumentas, tačiau iš tiesų ši visuomenės ir pareigūnų požiūrio problema yra viena iš sunkiausiai sprendžiamų.



Galimas dalykas, kad jei tokio pobūdžio bylas tirtų moterys, nukentėjusiesiems būtų lengviau, tačiau tyrėjai nėra vieninteliai pareigūnai su kuriais bendrauja nukentėjusieji. Tam tikrais atvejais, kai auka yra labai susijaudinusi ir ypatingai jautriai reaguoja į aplinką, lemiamas gali būti vienas netinkamas pareigūno rankos mostas, ar „cha“ mimika. Dažnai tokį netaktą galima pastebėti tų pareigūnų elgesyje, kurie mažiausiai susiję su pačiu tyrimu, pavyzdžiui, vairuotojai, postiniai ar pan. Beje dažnai toks jų elgesys susijęs nepakankamu išsilavinimu.

**Parodymų fiksavimas tik protokole, ir vaizdo įrašo nedarymas taip pat yra aktuali problema.** Apklauskos protokole nukentėjusiojo pasakojimas neretai fiksuojamas apibendrintai, neužrašomi tikslūs užduodami klausimai ir nukentėjusiojo atsakymai. Uždaro tipo ir įtaigūs klausimai iškreipia aukos parodymus ir sumažina jų patikimumą. Vėliau, priimant nuosprendį, pritrūksta tikslios informacijos. Apklauskiant keletą kartų, netinkami klausimai nulemia skirtingus nukentėjusio pasakojimus apie įvykį ir turi lemiamą neigiamą įtaką bylos baigčiai, nes priimamas sprendimas, jog parodymai nepatikimi, kadangi tyrimo eigoje buvo keičiami. To nebūtų jei būtų daromas vaizdo ir garso įrašas. Be to toks įtariamojo apklauskos įrašas sumažintų dažnai pasitaikančius atvejus, kai įtariamasis teisme pareiškia, kad prisipažinimas buvo išgautas naudojant fizinę jėgą, prieš jo paties valią, ir neatitinka tikrovės.

**Akistata su kaltininku yra pats sudėtingiausias bylos tyrimo momentas.** Pagal LR BPK 274 str. nepilnamečiui nukentėjusiajam duodant parodymus ir esant pagrindui manyti, kad kaltinamojo dalyvavimas kliudys nukentėjusiajam duoti teisingus parodymus, kaltinamasis gali būti išvedamas iš teismo salės. Ši nuostata padeda apsaugoti nepilnametį nuo pakartotinio traumavimo ir padidina jo saugumą bei galėjimą duoti parodymus. Tačiau ši nuostata numatyta tik nepilnamečiams, tačiau ne jaunoms moterims kurios greta kaltinamojo dažnai jaučiasi kaip įvykio metu. Ne tik bylą nagrinėjant teisme, o ir ikiteisminio tyrimo metu nukentėjusysis neretai yra priverstas matyti įtariamąjį ir net atsakinėti į jo pateikiamus klausimus. Tai taip pat sukelia nukentėjusiojo nepasitikėjimą tiek policija, tiek ir pačiais įstatymais. Tokiu būdu nukentėjusysis traumuojamas dar kartą, nors pagrindinė baudžiamojo įstatymo paskirtis – „baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves“. Čia kyla klausimas – ar gi nukentėjusiojo teisė į orumą ar privataus gyvenimo detales neturėtų būti ginama?

## IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Šiame darbe buvo išanalizuota 470 seksualinio prievartavimo baudžiamųjų bylų nuosprendžių, o siekiant susidaryti visapusišką vaizdą apie šio pobūdžio bylas buvo apklausti 72 tyrėjai ir 45 prokurorai. Be to buvo apklausti kriminalistinių tyrimų specialistai ir teismo medicinos gydytojai, norint nustatyti kokios pasitaiko pagrindinės problemos atliekant tyrimus. Svarbiausia buvo įvertinti ar pakankamai kokybiškai pastaruoju metu Lietuvoje yra atliekami seksualinio prievartavimo tyrimai. Iš medžiagos analizės matyti, kad šio kalbant apie seksualinius prievartavimus visų pirma skiriamas ne pakankamas dėmesys šio nusikaltimo prevencijai. Per maža informacijos ypač vaikams, kas sudaro šio nusikaltimo sudėtį ir kokie veiksmai yra uždrausti. Daugelyje bylų, kuriose nukentėję yra vaikai buvo akcentuojama tai, kad neteisėti veiksmai vyko kelis mėnesius ar net metus, tačiau niekas neinformavo atitinkamų institucijų vien dėl to, kad vaikas nežinojo kad taip su juo elgtis yra uždrausta įstatymo. Ne tik tai apsunkina tokių atvejų išaiškinimą: daugelis aukų, kurios yra bent iš dalies priklausomos nuo smurtautojo bijo prarasti esamą gerbuvį, jei kreiptųsi į policiją ir smurtautoją nuteistų. Kitas svarbus klausimas, kuris nepadedą išaiškinti ir tirti tokias bylas – tai kad daugelis aukų, nepriklausomai nuo amžiaus ir lyties mano, kad po šio nusikaltimo nelieka jokių fizinių objektų, galinčių patvirtinti jų versijas. Todėl jų apklausose ne retai užfiksuojama tokia mintis „bijojau kad manim nepatikės“.

*Siūlytina* aktyviau rengti mokymus ir paaiškinimus mokyklose ir kai kuriais klausimais net ir darželiuose, siekiant paaiškinti kas tai yra lytinė prievarta, seksualinis išnaudojimas ir smurtas: kokie veiksmai yra uždrausti įstatymo ir kokiais atvejais ir kaip įstatymas juos gali ginti.

Kita vertus, baudžiamųjų bylų analizė atskleidė ir pagrindines ikiteisminio proceso problemas. Suprantama, kad atlikti įvairūs ikiteisminio tyrimo veiksmai sąlygojo bylos eigą. Tačiau labai svarbus aspektas ar iš tiesų šie veiksmai yra efektyvūs, ar jų atlikimas sąlygojo greitesnį nusikaltimo atskleidimą, ar konkrečiai šie veiksmai buvo būtini? Iš esmės nustatyti ar ikiteisminio tyrimo veiksmas buvo atliktas tinkamai yra sudėtinga, nes skaitant to veiksmo protokolą galima spėti tik apie tyrėjo padarytas neesmines klaidas. Yra neįmanoma nustatyti ar tyrėjas nesukėlė papildomo streso nukentėjusiajam pakartotinai susitikdamas su juo atlikti pavyzdžiui parodymų patikrinimą vietoje, arba apklausdamas sužinojo visus esminius dalykus. Vienintelis atlikto veiksmo vertinimo kriterijus yra teismo požiūris į informaciją, gautą to procesinio veiksmo metu. Todėl tikslinga spręsti apie veiksmo kokybę remiantis teismų nutartyse paminėtais įrodymais, kuriais teismas rėmėsi priimdamas procesinį sprendimą.

Teismas visuomet palankiai vertino faktinius bylos duomenis, šie įrodymai buvo nenuginčyti priimant apkaltinamąjį nuosprendį:

- ✓ Kūno tyrimo metu nustatytus specifinius sužalojimus.

*Siūlytina* tyrėjams atsižvelgus į tai tik priėmus pareiškimą nedelsiant sudaryti visas sąlygas atlikti nukentėjusiojo kūno tyrimą.

✓ Nukentėjusiojo kūno tyrimo metu rastą kitų asmenų spermą įvairiose nukentėjusiojo kūno vietose ar ant drabužių.

*Siūlytina* tyrėjams imtis visų priemonių siekiant užkirsti kelią spermos nuplovimui nuo nukentėjusiojo ar sunaikinimui drabužius skalbiant. Todėl būtina ne tik skubiai atlikti kūno tyrimą bet ir atitinkamai paimti ir supakuoti nukentėjusiojo drabužius. Tais atvejais kai nukentėjęs kreipiasi po kurio laiko (pvz. po paros), būtina nedelsiant vykti į nukentėjusiojo namus ir paimti reikiamus drabužius.

✓ DNR tyrimo metu gautus rezultatus, kurie 99,9999999% atitiko įtariamojo DNR profilį.

*Siūlytina* tyrėjams atkreipti dėmesį į tai kad nustatyti DNR profilį yra sudėtinga praėjus kelioms paroms (ar net kelioms valandoms) po nusikaltimo, nes gali būti išskirtas per mažaskiekis medžiagos. Dar ir todėl ypatingai svarbu nukentėjusįjį nedelsiant pristatyti atlikti kūno tyrimą.

Teismas kritiškai vertino kintančius parodymus ir parodymus, kuriuos paneigia atliktų tyrimų metu gauti faktiniai bylos duomenys:

✓ Kintantys nukentėjusiojo parodymai būdavo tikslinami liudytojų (pvz. buvo apklausiami gydytojai, kurie apžiūrėjo nukentėjusįjį ir girdėjo tai, ką jis pasakojo apie patirtą nusikaltimą ligoninės priėmimo skyriuje) apklausomis.

*Siūlytina* tyrėjams itin smulkmeniškai atlikti pirmąją nukentėjusiojo apklausą siekiant išvengti komplikuoto bylos tyrimo ne tik ikiteisminajame etape bet ir teisme.

✓ Kritiškai teisme vertinama įtariamojo ar liudytojų parodymai prieštaraujantys faktais patvirtintoms bylos aplinkybėms.

*Siūlytina* tyrėjams po apklausos papildomai užduoti klausimus įtariamajam ar liudytojui, prašant jį paaiškinti kodėl jo versiją paneigia faktinės aplinkybės. Šį klausimą įrašyti protokole kaip atskira klausimą, atskirai, nesusietai su kitu tekstu, ir asmens atsakymą parašyti atskirai ir pažodžiui (pvz. Klausimas: kaip paaiškinsite tai kad jūsų DNR profilį atitinkanti sperma buvo rasta nukentėjusiosios išangėje, o Jūs teigiate jokių santykių su ja netirėjęs. Atsakymas: Mes su Agne naudojome bendru tualetu.). Be to prokurorai pataria surašant įtariamojo apklausos protokolą specialiai tekste įvelti keliais klaidas (pvz. suklysti vardą, adresą), kurias jis rašydamasis po apklausos protokolu pats ištaisytų, parašydamas „Patikslinu, kad...“

Išanalizuotose tyrėjų apklausose atsispindi tyrėjų ir prokurorų bendradarbiavimo problemos ir tyrėjų požiūris į konkrečius IT veiksmus. Pagrindinė bendradarbiavimo problema – nesusikalbėjimas ir kompetencijos trūkumas.

✓ Prokurorų nuomone IT tyrėjams trūksta žinių apie konkretaus nusikaltimo tyrimo apėfifiką.

*Siūlytina* rengti specifinius mokymus tyrėjams, kurių metu būtų paaiškinti svarbiausi šio pobūdžio bylų tyrimo ypatumai.

✓ IT tyrėjų nuomone yra specifinių dalykų kurios jie norėtų sužinoti apie šio konkretaus nusikaltimo tyrimo specifiką.

*Siūlytina* organizuoti kelių valandų mokymus daugeliui komisariato tyrėjų, apžvelgiant esmines tyrėjų daromas klaidas, Bei papildomai ruošti tuos tyrėjus kuriems skiriamos specifiniai, specializuoti smurtinių nusikaltimų tyrimai.

Išanalizuotose specialistų apklausose atsispindi jų darbo specifiniai aspektai, būdingi konkrečių bylų įvykio vietos tyrime. Nustatytos pagrindinės tyrėjų klaidos siunčiant objektus, paimtus įvykio vietose tolimesniems, laboratoriniams tyrimams.

*Siūlytina* tyrėjams visuomet į seksualinio prievartavimo įvykio vietas kviesti specialistą, kuris atliktų įvykio vietos tyrimą ir esant galimybei prašyti, kad šį tyrimą atliktų du specialistai. Be to remiantis Vilniaus AVPK praktika prašyti specialistų, kad jie išvadoje parašytų kaip ir kur turi būti siunčiamas objektas, bei koks klausimas ekspertui turi būti užduodamas.

## LITERATŪRA

### Norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. (su pakeitimais ir papildymais iki 2006 m. birželio 1 d.) – Vilnius: Valstybės žinios, 2007. – 82p. – ISBN 978-9986-18-173-6
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.  
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=417101](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417101) [2012-04-13]
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas  
[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc\\_l?p\\_id=416522](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416522) [2012-04-13]
4. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas // Valstybės žinios. 2005-02-08, Nr. 18-572.
5. Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987.
6. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr.R(85)11 valstybėms narėms dėl nukentėjusiojo padėties baudžiamojoje teisėje ir procese. 1985 m. birželio 28 d. 387-me ministrų pavaduotojų posėdis. URL: [http://www.etib.lt/?s=docs\\_lt&item=25&lang=lt](http://www.etib.lt/?s=docs_lt&item=25&lang=lt)
7. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2008 m. lapkričio 19 d. įsakymas Nr. I-181 „Dėl generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 11 d. įsakymo Nr. I-47 „Dėl ikiteisminio tyrimo terminų kontrolės tvarkos ir rekomendacijų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios, 2008-11-25, Nr. 135-5299.
8. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1-126 įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausos patvirtinimo“.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 49 „Dėl teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ 2004 m. gruodžio 30 d. Vilnius.  
URL: [http://www.lat.lt/3\\_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=2852](http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=2852)

### Specialioji literatūra

10. Ancelis P. Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas: monografija – Vilnius: Saulelė, 2007. – 296 p. – ISBN 978-9955-763-01-7
11. Ancelis P. Dėmesingumas nusikaltimo aukai kaip prielaida kuriant atvirą visuomenę // Jurisprudencija. 2000. T. 15 (7).

12. Ancelis P. Nukentėjusiojo teisinė padėtis pasikeitus baudžiamiesiems įstatymams // *Jurisprudencija*. 2003. Nr. 49 (41).
13. Bučiūnas G., Gruodytė E. Ikitėisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai. – Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009. – 410p. ISBN 978-9955-30-053-3
14. Burda R. ir kt. Kriminalistikos taktika ir metodika, mokomasis leidinys nuotolinėms studijoms.- Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004. – 172 p. – ISBN 9955-563-47-8
15. Burda R., Kuklianskis S. Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika). – Mokomasis metodinis leidinys. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. – 284 p. – ISBN 978-9955-19-068-4
16. Įvykio vietos tyrimo atmintinė. red. Drobnys V. Lietuvos policijos Kriminalistinių tyrimų centras. Vilnius. 2006. – 120 p.
17. Costanzo M. Psychology applied to law. – Canada, 2004. – 165 p. – ISBN 0-534-36629-
18. Holmes R.M. Profiling violent primes: An investigative tool – Sage: 2009. – 317 p. ISBN 987-1-4129-5998-8
19. Jasevičiūtė D. Moterų, nukentėjusių nuo seksualinio smurto, apklausos ir ikiteisminio tyrimo organizavimo ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė, Konsultantas prof. habil.dr. P.Ancelis – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2010 – 88 p.
20. Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė, vadovėlis.- Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. ISBN 9955-557-68-0
21. Goda G., Merkevičius R., Jasaitis G., Kazlauskas M., Kuconis P., Rinkevičius J. Švedas G. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso komentaras.- Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
22. Jurka R. Liudytojas ir jo procesiniai interesai baudžiamajame procese: monografija. – Vilnius: Registrų centras, 2009. – 304 p. – ISBN 978-9955-30-047-2
23. Justickis V. Bendroji ir teisės psichologija.- Vilnius: LTU, 2003. ISBN: 9955-563-08-7
24. Kartanas A. Nusikaltimai seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui pagal LR BK ir kitų valstybių įstatymus (Lyginamasis tyrimas): Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas dr. A.Čaikovskij – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2009. – 71 p.
25. Kuklianskis I. Ikitėisminio tyrimo teoriniai pagrindai // *Jurisprudencija*, 2005, t. 75(67).
26. Kuklianskis S., Matulienė S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos smpratos. *Jurisprudencija*, 2002, t. 29(21); p.62
27. Kurapka E. ir kt. Kriminalistikos technikos pagrindai, vadovėlis. – Vilnius: Eugrimas, 1998, 284p. ISBN 9986-752-24-8.

28. Palskys E., Kazlauskas M., Danusevičius Kriminalistika, Lietuvos aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos patvirtintas vadovėlis respublikos aukštųjų mokyklų teisės specialybės studentams.- Vilnius: Mintis, 1985.

29. Raginytė I. Nusikaltimai seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui pagal LR BK ir kitų valstybių įstatymus (Lyginamasis tyrimas): Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc.dr. A.Drakšienė – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2007. – 75 p.

30. Rimko J. Išžaginimo ir seksualinio privartavimo tyrimo metodika ir tobulinimo perspektyvos: magistro baigiamasis darbas/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt.dr. A.Gorbatkov – Vilnius: Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas 2008. – 66 p.

31. Steponavičiūtė J. Lytinė prievarta, jos formos ir atsakomybė pagal LR BK/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. O.Fedosiuk, Konsultantas prof. habil.dr. P.Ancelis – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2005 – 59 p.

32. Teisiniai medicininiai smurto aspektai. Monografija. Parengimo koordinatorius G.P. Žukauskas, Vilnius: LTU, 2002, 336p. ISBN 9955-442-85-9.

33. Turvey B.E., Petherick W. Forensic victimology. Examining violent crime victims in investigative and legal contexts. Elsevier, 2009. – 564p. ISBN 978-0-12-374089-2

34. Uscila R. Aukos ir nusikaltėlio inversija: viktimologinė analizė //Jurisprudencija, 2003, t. 44(39).

35. Uscila R. Viktimologijos pagrindai, nusikaltimų aukų socialinė ir teisinė apsauga Lietuvoje, mokslinis metodinis leidinys.-Vilnius: Mokslo aidai, 2005. – 187 p. – ISBN 9955-591-29-3

### **Ikiteisminiai tyrimai**

Eil. Nr.	Ikiteisminio tyrimo Nr.	Straipsnis, kuriuo pradėtas ikiteisminis tyrimas
1.	56-1-00092-01	LR BK 150 str. 3 d.
2.	56-1-00563-03	LR BK 150 str. 4 d.
3.	56-1-00503-04	LR BK 150 str. 3 d.
4.	56-1-00658-04	LR BK 150 str. 4 d.
5.	56-1-00351-04	LR BK 150 str. 1 d.
6.	56-1-00071-05	LR BK 150 str. 1 d.
7.	56-1-00183-05	LR BK 150 str. 1 d.
8.	56-1-00251-05	LR BK 150 str. 4 d.
9.	56-1-00598-05	LR BK 150 str. 1 d.
10.	56-1-00772-05	LR BK 150 str. 1 d.
11.	56-1-00251-05	LR BK 150 str. 4 d.

12.	56-1-00658-04	LR BK 150 str. 4 d.
13.	56-1-00717-06	LR BK 150 str. 4 d.
14.	56-1-00417-08	LR BK 150 str. 4 d.
15.	56-1-00568-09	LR BK 150 str. 4 d.
16.	56-1-00346-10	LR BK 150 str. 3 d.
17.	56-1-00327-10	LR BK 150 str. 2 d.

### Teismų praktika

Eil. nr.	Nuasmeninto nuosprendžio Nr.	Teismas, kuriame priimtas nuosprendis	Nuosprendžio priėmimo data
1	N1-362-333/2011	Alytaus rajono apylinkės teismas	2011.10.28
2	1-4-752/2009	Biržų rajono apylinkės teismas	2009.02.06
3	1-13-830/2010	Biržų rajono apylinkės teismas	2010.03.17
4	1-204-81/2008	Kauno apygardos teismas	2008.12.23
5	1-98-48/2008	Kauno apygardos teismas	2008.12.01
6	1-130-508/2008	Kauno apygardos teismas	2008.05.29
7	1-24-397/2008	Kauno apygardos teismas	2008.04.30
8	1-163-317/2007	Kauno apygardos teismas	2007.12.11
9	1-113-133/2007	Kauno apygardos teismas	2007.11.12
10	N1-143-120/2007	Kauno apygardos teismas	2007.09.28
11	1-90-120/2007	Kauno apygardos teismas	2007.06.27
12	N1-71-290/2007	Kauno apygardos teismas	2007.06.18
13	1-97-383/2007	Kauno apygardos teismas	2007.04.02
14	1A-421-290-2011	Kauno apygardos teismas	2011.10.27
15	N1-60-120/2007	Kauno apygardos teismas	2007.02.05
16	1-23-245/2007	Kauno apygardos teismas	2007.01.12
17	N1-3-290/2011	Kauno apygardos teismas	2011.02.11
18	1A-643-317-2011	Kauno apygardos teismas	2011.09.30
19	1A-41-60-2011	Kauno apygardos teismas	2011.02.03
20	1A-291-397-2010	Kauno apygardos teismas	2010.11.30
21	1A-107-175-2010	Kauno apygardos teismas	2010.03.26
22	1A-492-290-2009	Kauno apygardos teismas	2009.11.03
23	1A-130-175-2009	Kauno apygardos teismas	2009.03.30
24	1A-51-120-2008	Kauno apygardos teismas	2008.02.04
25	1A-483-383-2007	Kauno apygardos teismas	2007.10.17
26	1A-523-401-2007	Kauno apygardos teismas	2007.09.12
27	1A-198-317-2007	Kauno apygardos teismas	2007.03.13
28	1A-116-245-2007	Kauno apygardos teismas	2007.02.06
29	1A-105-493-2007	Kauno apygardos teismas	2007.01.24
30	1A-478-508-2009	Kauno apygardos teismas	2009.09.29
31	1A-305-348-2009	Kauno apygardos teismas	2009.06.09



32	1A-58-290-2012	Kauno apygardos teismas	2012.01.18
33	1A-783-508-2011	Kauno apygardos teismas	2011.12.22
34	1A-549-175-2011	Kauno apygardos teismas	2011.09.23
35	1A-535-175-2011	Kauno apygardos teismas	2011.09.15
36	1A-357-348-2011	Kauno apygardos teismas	2011.05.30
37	1A-185-383-2011	Kauno apygardos teismas	2011.03.16
38	1A-103-290-2011	Kauno apygardos teismas	2011.02.11
39	N1-310-508/2010	Kauno apygardos teismas	2011.06.06
40	1A-629-493-2010	Kauno apygardos teismas	2010.10.01
41	1A-337-133-2010	Kauno apygardos teismas	2010.05.31
42	1A-321-60-2010	Kauno apygardos teismas	2010.04.29
43	1A-278-60-2011	Kauno apygardos teismas	2011.05.24
44	1A-196-290-2010	Kauno apygardos teismas	2010.03.16
45	1A-140-397-2010	Kauno apygardos teismas	2010.03.01
46	1A-586-508-2009	Kauno apygardos teismas	2009.12.10
47	1A-36-397-2011	Kauno apygardos teismas	2011.05.24
48	1A-367-120-2009	Kauno apygardos teismas	2009.10.02
49	1A-374-493-2009	Kauno apygardos teismas	2009.10.02
50	1A-287-81-2009	Kauno apygardos teismas	2009.06.10
51	1A-297-120-2009	Kauno apygardos teismas	2009.06.10
52	N1-171-175/2011	Kauno apygardos teismas	2011.05.05
53	1A-5-81-2011	Kauno apygardos teismas	2011.05.05
54	1A-29-138-2009	Kauno apygardos teismas	2009.02.20
55	1A-294-401-2008	Kauno apygardos teismas	2008.07.04
56	1A-633-397-2007	Kauno apygardos teismas	2007.12.05
57	1A-524-397-2007	Kauno apygardos teismas	2007.09.27
58	1A-501-114-2007	Kauno apygardos teismas	2007.09.05
59	1A-411-48-2007	Kauno apygardos teismas	2007.06.27
60	1A-387-175-2007	Kauno apygardos teismas	2007.06.21
61	1A-374-508-2007	Kauno apygardos teismas	2007.06.12
62	1A-378-383-2007	Kauno apygardos teismas	2007.06.07
63	1A-324-317-2007	Kauno apygardos teismas	2007.06.05
64	1A-337-133-2007	Kauno apygardos teismas	2007.06.04
65	1A-284-383-2007	Kauno apygardos teismas	2007.05.16
66	M1-45-238/2011	Kauno apygardos teismas	2011.01.31
67	1-58-175/2011	Kauno apygardos teismas	2011.01.28
68	1A-163-383-2008	Kauno apygardos teismas	2008.03.14
69	1A-394-175-2009	Kauno apygardos teismas	2009.09.21
70	1-233-317/2010	Kauno apygardos teismas	2010.11.16
71	1A-296-138-2010	Kauno apygardos teismas	2010.05.11
72	1A-610-138-2008	Kauno apygardos teismas	2008.12.01
73	1A-550-238-2007	Kauno apygardos teismas	2007.10.24

74	1A-694-238-2010	Kauno apygardos teismas	2010.10.26
75	1A-468-317-2010	Kauno apygardos teismas	2010.10.15
76	1A-335-120-2010	Kauno apygardos teismas	2010.06.18
77	1A-590-290-2011	Kauno apygardos teismas	2011.11.17
78	1-25-81/2011	Kauno apygardos teismas	2011.02.14
79	N1-90-383/2011	Kauno apygardos teismas	2011.01.24
80	1-328-493/2011	Kauno apygardos teismas	2011.11.11
81	N1-141-138/2010	Kauno apygardos teismas	2010.06.10
82	N1-101-175/2009	Kauno apygardos teismas	2009.12.24
83	1-38-120/2009	Kauno apygardos teismas	2009.12.07
84	N1-181-493/2009	Kauno apygardos teismas	2009.09.28
85	N1-95-245/2009	Kauno apygardos teismas	2009.05.15
86	1A-23/2005	Kauno apygardos teismas	2005.03.21
87	1A-801-290/2006	Kauno apygardos teismas	2006.07.23
88	1A-616-383/2006	Kauno apygardos teismas	2006.07.04
89	1AS-523/2007	Kauno apygardos teismas	2007.11.27
90	1A-295/2008	Kauno apygardos teismas	2008.09.28
91	1A-227-348/2009	Kauno apygardos teismas	2009.03.29
92	1A-469-347/2007	Kauno apygardos teismas	2007.04.30
93	1A-124-48/2005	Kauno apygardos teismas	2005.05.01
94	1A-669-238-2011	Kauno apygardos teismas	2011.12.02
95	1-37-321/2011	Kauno miesto apylinkės teismas	2011.06.29
96	N1-46-550/2011	Kėdainių rajono apylinkės teismas	2011.04.08
97	1-256-673/2010	Kėdainių rajono apylinkės teismas	2010.12.03
98	1-68-50/2007	Klaipėdos apygardos teisma	2007.03.30
99	1-45-174/2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.02.03
100	1-90-107/2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.08.01
101	1-88-382/2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.07.11
102	1-24-557/2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.01.22
103	N1-88-50/2007	Klaipėdos apygardos teismas	2007.05.22
104	1A-754-417-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.10.27
105	1A-120-462-2010	Klaipėdos apygardos teismas	2010.03.25
106	1A-383-417-2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.10.21
107	1A-294-107-2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.06.18
108	1A-85-557-2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.03.05
109	1A-405-557-2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.12.18
110	1A-198-50-2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.05.12
111	1A-70-50-2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.01.31
112	1A-254-174-2007	Klaipėdos apygardos teismas	2007.06.14
113	1A-174-174-2007	Klaipėdos apygardos teismas	2007.04.19
114	1A-989-361-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.12.15
115	1A-703-462-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.09.29

116	1A-823-107-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.09.29
117	1A-515-360-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.07.18
118	1A-520-360-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.06.30
119	1A-383-106-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.06.09
120	1A-209-417-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.03.30
121	1A-34-106-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.01.06
122	1A-286-113-2010	Klaipėdos apygardos teismas	2010.07.08
123	1A-206-107-2010	Klaipėdos apygardos teismas	2010.06.17
124	1A-260-382-2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.10.29
125	1A-274-382-2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.06.11
126	1A-287-462-2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.07.30
127	1A-39-107-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.04.28
128	1A-216-382-2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.05.23
129	1A-35-382-2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.05.23
130	1A-205-557-2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.05.15
131	1A-454-174-2007	Klaipėdos apygardos teismas	2007.12.20
132	1A-280-107-2007	Klaipėdos apygardos teismas	2007.06.28
133	1A-88-174-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.02.24
134	1A-248-50-2007	Klaipėdos apygardos teismas	2007.05.31
135	1S-193-557/2010	Klaipėdos apygardos teismas	2010.05.17
136	1S-92-113/2010	Klaipėdos apygardos teismas	2010.03.15
137	1K-81-361/2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.09.07
138	1S-9-174/2007	Klaipėdos apygardos teismas	2007.03.01
139	1A-57-462-2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.06.30
140	1K-47-174/2008	Klaipėdos apygardos teismas	2008.05.16
141	1A-597-174-2010	Klaipėdos apygardos teismas	2010.11.11
142	1A-349-361-2010	Klaipėdos apygardos teismas	2010.07.16
143	1-92-106/2010	Klaipėdos apygardos teismas	2010.06.22
144	1-30-462/2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.08.24
145	N1-128-107/2011	Klaipėdos apygardos teismas	2011.05.27
146	1-160-361/2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.12.29
147	1-83-174/2009	Klaipėdos apygardos teismas	2009.06.01
148	1-181-158/2011	Klaipėdos miesto apylinkės teismas	2011.02.28
149	1-77-586/2010	Klaipėdos rajono apylinkės teismas	2010.05.06
150	1-56-729/2009	Klaipėdos rajono apylinkės teismas	2009.05.27
151	1A-21/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.11.07
152	1A-319/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.10.28
153	1A-502/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.10.28
154	1A-489/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.10.28
155	1A-217/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.06.04
156	1A-103/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.03.23
157	1A-66/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.10.27

158	1A-44/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.02.10
159	1A-371/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.10.15
160	1A-396/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.09.25
161	1A-184/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.04.24
162	1A-26/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.01.11
163	1A-74/2012	Lietuvos apeliacinis teismas	2012.01.11
164	1A-528/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.10.25
165	1A-361/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.10.12
166	1A-166/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.09.27
167	1A-289/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.07.18
168	1A-311/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.07.03
169	1A-188/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.03.20
170	1A-426/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.10.14
171	1A-398/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.12.19
172	1A-334/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.10.26
173	1A-74/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.01.11
174	1A-410/2005	Lietuvos apeliacinis teismas	2005.11.16
175	1A-502/2005	Lietuvos apeliacinis teismas	2005.10.12
176	1A-399/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.09.16
177	1A-379/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.09.05
178	1S-184/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.30
179	1A-424/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.09.22
180	1A-381/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.30
181	1A-391/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.30
182	1A-351/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.10
183	1A-296/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.09
184	1A-316/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.03
185	1A-303/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.05.12
186	1A-109/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.03.09
187	1A-208/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.02.25
188	1A-112/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.02.22
189	1A-467/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.11.26
190	1A-285/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.06.23
191	1A-132/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.06.04
192	1A-210/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.03.31
193	1A-92/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.03.05
194	1A-67/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.02.11
195	1A-77/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.01.29
196	1A-486/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.12.17
197	1A-112/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.12.16
198	1A-362/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.09.04
199	1A-277/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.06.25

200	1A-155/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.05.28
201	1A-231/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.05.22
202	1A-208/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.05.22
203	1A-209/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.04.17
204	1A-33/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.04.07
205	1A-108/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.03.25
206	1A-67/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.03.19
207	1A-113/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.03.13
208	1A-132/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.03.13
209	1A-110/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.03.09
210	1A-46/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.01.16
211	1A-328/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.11.17
212	1A-296/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.11.11
213	1A-377/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.10.28
214	1A-359/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.10.10
215	1A-342/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.09.15
216	1A-311/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.07.24
217	1A-302/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.07.17
218	1A-225/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.05.16
219	1A-177/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.04.17
220	1A-135/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.03.21
221	1A-135/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.03.21
222	1A-35/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.01.24
223	1A-347/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.09.07
224	1A-334/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.09.05
225	1A-244/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.04.27
226	1A-181/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.04.06
227	1A-164/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.04.06
228	1A-141/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.03.23
229	1A-506/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.12.20
230	1A-378/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.10.27
231	1A-332/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.09.15
232	1A-440/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.09.13
233	1A-306/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.09.05
234	1A-317/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.07.03
235	1A-293/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.05.31
236	1A-278/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.05.17
237	1A-168/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.05.11
238	1A-233/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.04.13
239	1A-228/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.04.12
240	1A-181/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.03.08
241	1A-154/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.02.23

242	1A-136/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.02.22
243	1A-71/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.01.11
244	1A-566/2005	Lietuvos apeliacinis teismas	2005.12.22
245	1A-586/2005	Lietuvos apeliacinis teismas	2005.12.22
246	1A-542/2005	Lietuvos apeliacinis teismas	2005.12.01
247	1A-525/2005	Lietuvos apeliacinis teismas	2005.11.16
248	1A-396/2005	Lietuvos apeliacinis teismas	2005.09.22
249	1S-16/2012	Lietuvos apeliacinis teismas	2012.01.18
250	1S-232/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.08.11
251	1S-199/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.07.21
252	1S-193/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.07.12
253	1S-190/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.07.07
254	1S-187/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.07.05
255	1S-170/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.15
256	1S-169/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.15
257	1S-166/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.15
258	1S-144/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.05.25
259	1S-140/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.05.23
260	1S-133/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.05.18
261	1N-38/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.04.06
262	1S-75/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.03.24
263	1S-219/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.11.02
264	1S-199/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.10.07
265	1S-50/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.03.15
266	1N-5/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.01.22
267	1S-14/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.01.22
268	1A-455/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.11.19
269	1N-37/2009	Lietuvos apeliacinis teismas	2009.07.29
270	1A-33/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.01.29
271	1A-329/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.07.07
272	1A-305/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.06.23
273	1A-69/2008	Lietuvos apeliacinis teismas	2008.02.29
274	1A-402/2006	Lietuvos apeliacinis teismas	2006.11.03
275	1A-381/2005	Lietuvos apeliacinis teismas	2005.09.15
276	1N-63/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.10.06
277	1S-17/2012	Lietuvos apeliacinis teismas	2012.01.20
278	1S-363/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.12.22
279	1A-90/2007	Lietuvos apeliacinis teismas	2007.06.21
280	1A-519/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.10.19
281	1S-175/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.06.17
282	1A-433/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.11.15
283	1A-421/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.10.29

284	1A-420/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.10.21
285	1A-423/2010	Lietuvos apeliacinis teismas	2010.10.08
286	1A-553/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.11.29
287	1A-481/2011	Lietuvos apeliacinis teismas	2011.11.11
288	2K-725/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.11.13
289	2K-396/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.06.12
290	2K-370/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.05.15
291	2K-173/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.02.28
292	2K-670/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.11.06
293	2K-437/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.06.27
294	2K-590/2011	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2011.12.20
295	2K-579/2011	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2011.12.20
296	2K-98/2012	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2012.01.17
297	2K-81/2012	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2012.01.10
298	2K-591/2011	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2011.12.20
299	2K-545/2011	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2011.12.06
300	2K-156/2011	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2011.04.05
301	2K-43/2011	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2011.02.21
302	2K-651/2010	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2010.12.21
303	2K-43/2010	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2010.02.23
304	2K-315/2008	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2008.09.30
305	2K-575/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.10.02
306	2K-449/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.06.28
307	2K-631/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.11.21
308	2K-420/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.10.04
309	2K-429/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.06.06
310	2K-98/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.02.07
311	2K-491/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.06.20
312	2K-16/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.01.03
313	2K-397/2008	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2008.05.09
314	2K-89/2008	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2008.09.12
315	2K-389/2008	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2008.06.13
316	2K-629/2003	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2003.07.17
317	2K-118/2009	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2009.06.19
318	2K-548/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.05.12
319	2K-503/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.10.17
320	2K-107/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.06.18
321	2K-696/2007	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2007.12.19
322	2K-19/2006	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2006.05.20
323	2K-616/2004	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	2004.05.22
324	N1-69-284/2009	Pakruojo rajono apylinkės teismas	2009.04.16
325	1-89-134/2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.11.25

326	1-62-337/2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.06.28
327	N1-55-350/2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.06.13
328	1-57-491/2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.05.23
329	1-32-491/2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.02.21
330	1-68-350/2007	Panevėžio apygardos teismas	2007.12.12
331	N1-13-193/2007	Panevėžio apygardos teismas	2007.01.12
332	1A-458-72-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.08.30
333	1A-687-185-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.08.23
334	1A-91-366-2009	Panevėžio apygardos teismas	2009.04.08
335	1A-663-72-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.10.26
336	1A-566-511-2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.11.18
337	1A-915-366-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.12.15
338	1A-66-349-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.06.21
339	1A-487-491-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.06.10
340	1A-3-134-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.06.06
341	1A-244-349-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.05.18
342	1A-122-185-2010	Panevėžio apygardos teismas	2010.02.26
343	1A-441-168-2009	Panevėžio apygardos teismas	2009.09.02
344	1A-515-491-2009	Panevėžio apygardos teismas	2009.08.14
345	1A-219-366-2009	Panevėžio apygardos teismas	2009.04.10
346	1A-269-350-2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.07.11
347	1A-320-193-2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.06.06
348	1A-50-491-2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.04.16
349	1A-87-337-2008	Panevėžio apygardos teismas	2008.02.15
350	1A-464-491-2007	Panevėžio apygardos teismas	2007.11.23
351	1A-78-350-2007	Panevėžio apygardos teismas	2007.05.05
352	1A-49-134-2007	Panevėžio apygardos teismas	2007.02.27
353	1S-126-366/2012	Panevėžio apygardos teismas	2012.01.16
354	1S-98-511/2012	Panevėžio apygardos teismas	2012.01.06
355	1S-1110-337/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.12.23
356	1S-1046-185/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.12.13
357	1S-986-168/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.11.22
358	1S-946-491/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.11.02
359	1S-919-337/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.10.26
360	1S-906-185/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.10.24
361	1S-889-366/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.10.14
362	1S-882-72/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.10.12
363	1A-13-350-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.01.07
364	1S-792-72/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.08.31
365	1S-658-350/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.07.08
366	1S-606-350/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.06.23
367	1S-360-350/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.04.06



368	1S-325-72/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.04.05
369	1S-313-491/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.03.28
370	1-76-337/2010	Panevėžio apygardos teismas	2010.11.30
371	1S-393-350/2010	Panevėžio apygardos teismas	2010.05.05
372	1S-243-185/2010	Panevėžio apygardos teismas	2010.03.08
373	1S-583-185/2007	Panevėžio apygardos teismas	2007.12.17
374	1S-968-366/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.11.16
375	1S-849-193/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.10.04
376	1-55-193/2009	Panevėžio apygardos teismas	2009.06.26
377	1-90-349/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.08.17
378	N1-67-366/2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.04.20
379	1-8-337/2009	Panevėžio apygardos teismas	2009.07.03
380	1A-674-366-2011	Panevėžio apygardos teismas	2011.12.01
381	1-116-476/2011	Raseinių rajono apylinkės teismas	2011.06.22
382	1-38-476/2011	Raseinių rajono apylinkės teismas	2011.08.11
383	1-57-504/2010	Rokiškio rajono apylinkės teismas	2010.06.18
384	1-32-762/2012	Rokiškio rajono apylinkės teismas	2012.01.03
385	1-78-762/2009	Rokiškio rajono apylinkės teismas	2009.05.28
386	1-39-332/2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.04.30
387	1-29-116/2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.04.02
388	1-86-64/2007	Šiaulių apygardos teismas	2007.10.09
389	1-61-210/2007	Šiaulių apygardos teismas	2007.05.08
390	1-78-316/2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.07.10
391	1A-64-354-2011	Šiaulių apygardos teismas	2011.02.14
392	1A-124-282-2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.04.21
393	1A-255-332-2009	Šiaulių apygardos teismas	2009.09.21
394	1A-172-64-2009	Šiaulių apygardos teismas	2009.06.05
395	1A-91-300-2009	Šiaulių apygardos teismas	2009.03.30
396	1A-91-282-2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.07.04
397	1A-103-64-2007	Šiaulių apygardos teismas	2007.09.20
398	1A-23-300-2009	Šiaulių apygardos teismas	2009.02.12
399	1A-23-300-2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.03.20
400	1A-8-154-2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.01.11
401	1A-298-332-2011	Šiaulių apygardos teismas	2011.07.07
402	1A-107-135-2011	Šiaulių apygardos teismas	2011.03.03
403	1A-335-332-2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.09.22
404	1A-379-332-2009	Šiaulių apygardos teismas	2009.11.25
405	1A-201-300-2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.07.03
406	1A-158-154-2007	Šiaulių apygardos teismas	2007.04.18
407	1S-140-64/2011	Šiaulių apygardos teismas	2011.03.15
408	1A-218-354-2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.06.18
409	1A-25-64-2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.02.20

410	1A-140-135-2008	Šiaulių apygardos teismas	2008.06.19
411	1A-396-282-2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.11.16
412	1S-286-135/2011	Šiaulių apygardos teismas	2011.05.31
413	T-34-135/2011	Šiaulių apygardos teismas	2011.07.14
414	N1-131-116/2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.10.26
415	N1-108-354/2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.10.07
416	1A-325-332-2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.10.06
417	1-80-354/2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.07.01
418	1-41-354/2010	Šiaulių apygardos teismas	2010.03.16
419	1A-369-282- 2011	Šiaulių apygardos teismas	2011.12.06
420	1-246-441/2010	Šiaulių miesto apylinkės teismas	2010.12.15
421	T-113-771/2011	Šiaulių miesto apylinkės teismas	2011.03.01
422	1-56-409/2010	Šiaulių miesto apylinkės teismas	2010.08.26
423	T-44-351/2011	Šilutės rajono apylinkės teismas	2011.06.03
424	T-13-351/2011	Šilutės rajono apylinkės teismas	2011.02.07
425	1-9-804/2011	Trakų rajono apylinkės teismas	2011.03.23
426	T-101-239/2011	Trakų rajono apylinkės teismas	2011.09.02
427	1-2-239/2011	Trakų rajono apylinkės teismas	2011.04.13
428	N1-32-455/2010	Utenos rajono apylinkės teismas	2010.02.09
429	1A-598/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.02.25
430	1A-831/2006	Vilniaus apygardos teismas	2006.08.26
431	N1-102-92/2009	Vilniaus apygardos teismas	2009.03.30
432	1-101-628/2009	Vilniaus apygardos teismas	2009.02.23
433	1-45-09/2009	Vilniaus apygardos teismas	2009.01.09
434	1-207-149/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.12.29
435	1-247-303/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.12.23
436	1-180-09/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.10.29
437	1-86-533/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.05.09
438	1-128-312/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.05.08
439	1-93-53/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.04.07
440	1-97-166/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.03.06
441	1-87-303/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.03.04
442	1-58-312/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.02.25
443	1-85-172/2008	Vilniaus apygardos teismas	2008.02.04
444	1A-604-66-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.11.16
445	1A-686-648-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.11.07
446	1A-506-312-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.05.17
447	1A-25-66-2010	Vilniaus apygardos teismas	2010.04.16
448	1A-189-166-2012	Vilniaus apygardos teismas	2012.01.26
449	1A-1130-149-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.11.25
450	1A-780-66-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.11.03
451	1A-857-149-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.09.28

452	1A-590-190-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.07.08
453	1A-650-376-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.06.23
454	1-282-172/2010	Vilniaus apygardos teismas	2011.03.07
455	1A-660-92-2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.06.23
456	1-126-66/2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.03.09
457	N1-92-303/2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.01.28
458	N1-92-303/2011	Vilniaus apygardos teismas	2011.01.28
459	N1-223-495/2010	Vilniaus apygardos teismas	2010.12.03
460	1-158-211/2010	Vilniaus apygardos teismas	2010.06.23
461	1-112-166/2010	Vilniaus apygardos teismas	2010.03.24
462	1-84-628/2010	Vilniaus apygardos teismas	2010.01.13
463	1-207-318/2009	Vilniaus apygardos teismas	2009.12.22
464	1-220-303/2009	Vilniaus apygardos teismas	2009.10.30
465	1-167-92/2009	Vilniaus apygardos teismas	2009.08.18
466	1A-102/2012	Vilniaus apygardos teismas	2011.05.12
467	1-178-296/2011	Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas	2011.02.01
468	T-447-497/2011	Vilniaus miesto 2 apylinkės teismas	2011.10.18
469	T-556-843/2011	Vilniaus miesto 2 apylinkės teismas	2011.12.28
470	1-510-487/2011	Vilniaus miesto 2 apylinkės teismas	2011.11.18

**Liubkevičiūtė V.** Seksualinio prievartavimo tyrimo metodikos ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2012. - 94 p.

## ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe iškeltas pagrindinis klausimas: kokie veiksniai salygoja seksualinio pobūdžio bytų tyrimo efektyvumą. Siekiant išnagrinėti šį klausimą visapusiškai buvo pasirinkti praktinės analizės metodai. Visų pirma išnagrinėta 470 nusamenintų nuosprendžių iš įvairių Lietuvos teismų. Siekiant išsamesnės analizės buvo anonimiškai apklausti 72 tyrėjai, 45 prokurorai, bei įvykio vietos specialistai ir teismo medicinos gydytojai. Pirmoje dalyje pateikiama seksualinio prievartavimo teisinė-kriminalistinė charakteristika, aptariama ikiteisminio tyrimo organizavimo ir pagrindinių tyrimo veiksmų-proceso dalyvių apklausų bei pėdsakų ir objektų tyrimų, apžiūrų specifika. Antroje dalyje išanalizuoti tyrimo metodai, kuriais remiantis buvo analizuojama pasirinkta tema. Trečioje dalyje išanalizuoti seksualinio prievartavimo baudžiamųjų bylų nuasmeninti nuosprendžiai ir anoniminės ikiteisminio tyrimo tyrėjų, prokurorų, specialistų ir teismo medicinos gydytojų anketos, pagal kuriuos statistiškai įvertintas atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų efektyvumas. Ketvirtojoje dalyje aptartos pagrindinės problemos ir galimos tobulinimo perspektyvos.

**Pagrindinės sąvokos:** seksualinis prievartavimas, ikiteisminis tyrimas, procesiniai veiksmai.

**Liubkevičiūtė V.** Investigation methodes of sexual abuse / Master's of law and police activities final work. Supervisor. assoc. prof. dr. J. Juškevičiūtė, - Kaunas: Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, 2012 .- 94 p.

## **ANOTATION**

470 judgments of sexual abuse cases were analyzed in this final work. There were questioning how it would be more effective to investigate such cases. Some suggestions were made about. In first part of this work it were theoretically analyzed some issues of sexual abuse investigation. The second part deals with methods, which were applied for research. Comprehensive research, which consist of 470 judgments of sexual abuse cases, interview with investigators, prosecutors, criminalists and coroners is analyzed in part three. Main problems, which make investigation not effective enough, are discussed in part four. Special offers about investigation such as teach investigators, pay more attention for prevention was made as conclusions.

Key words: sexual abuse, pre-trial investigation, processal actions.

**Liubkevičiūtė V.** Seksualinio prievartavimo tyrimo metodikos ypatumai / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. Juškevičiūtė – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo fakultetas, 2012.- 94 p.

## SANTRAUKA

Ikiteisminio tyrimo pareigūnai iki šiol neturi konkrečių patarimų, į kokius pagrindinius aspektus reiktų sutelkti dėmesį tiriant specifinį nusikaltimą - seksualinį prievartavimą, kuris pasižymi tam tikromis ypatybėmis, pvz. auka gali tapti tie vyrai, tiek moterys; neatsiranda specifinių pasekmių tokių kaip nėštumas; sunkiau nei kituose su seksualinio apsisprendimo laisve ir asmens neliečiamumu susijusiuose nusikaltimuose nustatyti prievartos ir lytinio akto faktą. Dėl šių ypatybių įrodyti tokio pobūdžio nusikaltimus kartais būna itin sudėtinga, todėl tik išmanant seksualinio prievartavimo teisinę-kriminalistinę charakteristiką ir greitai bei efektyviai atlikus pagrindinius ir būtinus procesinius veiksmus tokius kaip išsami nukentėjusiojo, įtariamojo apklausa, detali įvykio vietos apžiūra ir kruopštus objektų bei pėdsakų tyrimas gali sąlygoti teisingą ikiteisminio tyrimo pabaigą.

Pagrindinis šio tyrimo objektas yra ikiteisminiai tyrimai, 470 nuasmenintų nuosprendžių seksualinio prievartavimo bylose, bei anoniminės ikiteisminio tyrimo prokurorų, tyrėjų, specialistų ir teismo medicinos gydytojų apklausos. Tyrimo tikslas yra išanalizuoti seksualinio prievartavimo bylų ikiteisminio tyrimo etapą, atsižvelgiant į atliktų ikiteisminio tyrimo veiksmų efektyvumą nagrinėjant bylą teisme. Darbe išanalizuotos pagrindinės seksualinio prievartavimo tyrimo problemos. Išvadose pateikti siūlymai kaip pasiekti efektyvesnių rezultatų tiriant seksualinio prievartavimo bylas.

**Liubkevičiūtė V.** Investigation methodes of sexual abuse / Master's of law and police activities final work. Supervisor. assoc. prof. dr. J. Juškevičiūtė, - Kaunas: Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, 2012 .- 94 p.

## **SUMMARY**

Until now there is no quite recommendation of sexual abuse cases for investigators. Many times there is making usual procedure, as in any other offences cases. But this crime requires a very special attempt. There are some things that must be done immediately by investigator: victim body must be examined not in short time, but immediately; Victim clothes must be taken form it yet after statement was made. Also there must be looking for crime scene investigators help: in many scenes may be found blood and seeds.

Purpose of this master final work was to identify pre-trial investigations issues that require special attempt for sexual abuse cases. Also this work deals with issues that can make such cases investigation more effective. Therefore there were analyzed 470 judgments of sexual abuse cases, made interviews with pre-trial investigators, prosecutors, crime scene investigators and coroners. Some issues were identified and there were proposed solutions about. Although it would be much more effective to organize some curses about any kind of sexual assault cases investigation. Also there were suggestions to make some „to do” list for investigators that deal with such cases.

## PRIEDAI

Priedas Nr. 1

<b>ANKETA BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ TYRIMUI</b>						
<b>Ikiteisminio tyrimo duomenys:</b>						
• Bylos Nr						
• Bylos straipsniai						
• Pradėjimo data						
• Pradėjimo vieta						
• Pradėjimo būdas		<i>Protokolas-pareiškimas</i>		<i>Tarnybinis pranešimas</i>		<i>Skundas</i>   <i>Kita</i>
• Kiti veiksmai tą pačią dieną:		<i>Liudytojo apklausa</i>		<i>Įvykio vietos apžiūra</i>		<i>Nukentėjusiojo apklausa</i>
• Kiti veiksmai:		<i>Liudytojo apklausa</i>		<i>Papildoma įvykio vietos apžiūra</i>		<i>Akistata</i>
<i>Parodymu patikrinimas vietoje</i>		<i>Užduotis specialistui</i>		<i>užduotis teismo medicinos ekspertui</i>		
<i>Asmens atpažinimas</i>		<i>Atpažinimas pagal nuotrauką</i>		<i>Daiktų atpažinimas</i>		
<b>Nusikaltimo būdas:</b>						
<b>Trumpa fibula:</b>						
• Veikos būdas:		<i>Oralinis</i>		<i>Analinis</i>		<i>Vaginalinis</i>
• Veikos trukmė:		<i>Iki 20 min</i>		<i>Iki 2 val.</i>		<i>Iki paros</i>   <i>Ilgiau</i>
• Smurtautojų sk.:		<i>1</i>		<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>   <i>5</i>   <i>daugiau</i>
• Aukų sk.		<i>1</i>		<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>   <i>daugiau</i>
• Pagrindiniai sužalojimai:		<i>Lūžimai</i>		<i>Sumušimai</i>		<i>Nubrozdinimai</i>
<b>Psich.sutrik</b>		<i>Kita</i>				<i>Tik grasinimai</i>
<b>Nukentėjusiojo duomenys</b>						
Lytis:		<i>mot.</i>		<i>vyr.</i>	<i>Amžius</i>   <i>kita</i>	



<b>Įtariamojo duomenys</b>				
Lytis:	<i>mot.</i>	<i>vyr.</i>	Amžius	Ankstesni teistumi
<b>Įtariamojo duomenys</b>				
Lytis:	<i>mot.</i>	<i>vyr.</i>	Amžius	Ankstesni teistumai
<b>Įtariamojo duomenys</b>				
Lytis:	<i>mot.</i>	<i>vyr.</i>	Amžius	Ankstesni teistumai
<b>Bylos baigtis:</b>				
Perduota teismui				
Nuosprendis				
Nuosprendžio data				
Teismas iškvietė liudyti:				
Pagrindiniai bylos trūkumai teisme				
<b>Kita</b>				

Priedas Nr. 2

**ANONIMINĖS APKLAUSOS ANKETA**  
**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS**  
**VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS**  
**KRIMINALISTIKOS IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KATEDRA**

**Gerbiamas Tyrėjau,**

Esu Mykolo Romerio universiteto magistrantūros studentė. Atlieku tyrimą apie seksualinį prievartavimą, todėl norėčiau sužinoti Jūsų nuomonę apie šio tyrimo metodiką. Prašau, būkite kiek galima nuoširdesnis atsakant į žemiau pateiktus klausimus. Pažymėkite pasirinktą variantą greta jo esančiame langelyje.

1. Jūsų pareigos:	IT pradėjimas		IT tyrimas		Žvalgybinio pobūdžio veikla	
2. Jūsų stažas policijoje						
3. Jūsų amžius						
4. Kiek apytiksliai bylų esate tyręs?						
5. Ar yra standartiniai veiksmai (neskaičiuojant tų, kuriuos atliekate bet kurioje kitoje byloje, pvz. liudytojo apklausa, įvykio vietos apžiūra ir kt.), kuriuos kiekvienoje tokio pobūdžio byloje atliekate:						
Akistata		Papildoma liudytojo (nukentėjusiojo) apklausa				
Parodymų patikrinimas vietoje		Teismo psichiatro ekspertizė				
Parodymas atpažinti asmenį		Kita.....				
Eksperimentas						
7. Sudėkite prioritetinius IT veiksmus, kurių kokybė lemia bylos eigą? 1-svarbiausias veiksmas						
- Nukentėjusiojo apklausa						
- Specialisto darbas įvykio vietoje						
- Įtariamojo biologinių skysčių radimas nukentėjusiojo organizme						
- Įtariamojo prisipažinimas						
- Parodymų patikrinimas vietoje						
- Kita						
8. Ar pakankama prokurorų pagalba (patarimai) tiriant tokias bylas?				Taip	Ne	Ne visada
9. Ar pageidautumėte kokio nors pobūdžio mokymus, pagrindinius patarimus tiriant tokio pobūdžio bylas:						
- Lankstinuką su pagrindiniais patarimais						
- Kelių valandų paskaitą						
- Organizuoti kursus ir specializuotai rengti kelis tyrėjus dirbsiančius pagal šią kryptį apskrityje.						
- Kita						
10. Ar svarbus specialisto dalyvavimas apžiūrint įvykio vietą				Taip	Ne	Ne visada

11. Ar prisimenate bylų kuriose:
Byla remtūsi tik nukentėjusiojo žodžiais (nebūtų jokių daiktinių įrodymų)
Byla remtūsi tik įvykio vietoje rasta daiktais, pėdsakais (nukentėjusiojo parodymai nepatikimi, kintantys)
Byla pasiektų teismą pagreitinto proceso būdu
Atsispindėtų tyrėjo subjektyvumas dėl nukentėjusiojo išvaizdos, amžiaus ar pan.
Įtariamasis nuoširdžiai gailėtųsi dėl sukkelto skausmo aukai
Kita
Jūsų pastabos, pasiūlymai, pageidavimai gerinant tokio pobūdžio bylų tyrimą.

Labai dėkoju už Jūsų pareikštą nuomonę bei geranorišką bendradarbiavimą.

Vaida Liubkevičiūtė

Priedas Nr. 3

**ANONIMINĖS APKLAUSOS ANKETA**

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS  
VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS  
KRIMINALISTIKOS IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KATEDRA

**Gerbiamas Prokurore,**

Esu Mykolo Romerio universiteto magistrantūros studentė. Atlieku tyrimą apie seksualinį prievartavimą, todėl norėčiau sužinoti Jūsų nuomonę apie šio tyrimo metodiką. Prašau, būkite kiek galima nuoširdesnis atsakant į žemiau pateiktus klausimus. Pažymėkite pasirinktą variantą greta jo esančiame langelyje.

6. Jūsų darbovietė:	Apylinkės prokuratūra		Apygardos prokuratūra	
7. Jūsų stažas prokuratūroje				
8. Jūsų amžius				
9. Kaip prievartavimo bylomis	Kaip susidūrėte su seksualinio	Kontroliavau	Tyriau	
10. Kiek apytikriai bylų esate kontroliavęs (tyręs)?				
11. Ar yra standartiniai veiksmai, kuriuos kiekvienoje tokio pobūdžio byloje patariate atlikti tyrėjui:				
Akistata		Papildoma liudytojo (nukentėjusiojo) apklausa		
Parodymų patikrinimas vietoje		Teismo psichiatro ekspertizė		
Parodymas atpažinti asmenį		Kita.....		
Eksperimentas		.....		
7. Sudėkite prioritetinius IT veiksmus, kurių kokybė lemia bylos eigą? 1-svarbiausias veiksmas				
- Nukentėjusiojo apklausa				
- Specialisto darbas įvykio vietoje				
- Įtariamojo biologinių skysčių radimas nukentėjusiojo organizme				
- Įtariamojo prisipažinimas				
- Parodymų patikrinimas vietoje				
- Kita				
12. Ar pakankama tyrėjų kompetencija atliekant IT veiksmus bylose?	Taip	Ne	Ne visada	
13. Kokio pobūdžio mokymus rekomenduotumėte tyrėjams:				
- Lankstinuką su pagrindiniais patarimais				

- Kelių valandų paskaitą			
- Organizuoti kursus ir specializuotai rengti kelis tyrėjus dirbsiančius pagal šią kryptį apskrityje.			
- Kita			
14. Ar svarbus specialisto dalyvavimas apžiūrint įvykio vietą	Taip	Ne	Ne visada
15. Ar visada tyrėjęs gavęs pranešimą apie neseniai įvykdytą tokio pobūdžio nusikaltimą į įvykio vietą kviečia specialistą.	Taip	Ne	Ne visada
16. Ar prisimenate bylų kuriose:			
Byla remtūsi tik nukentėjusiojo žodžiais (nebūtų jokių daiktinių įrodymų)			
Byla remtūsi tik įvykio vietoje rasta daiktai, pėdsakais (nukentėjusiojo parodymai nepatikimi, kintantys)			
Byla pasiektą teismą pagreitinu proceso būdu			
Atsispindėtų tyrėjo subjektyvumas dėl nukentėjusiojo išvaizdos, amžiaus ar pan.			
Įtariamasis nuoširdžiai gailėtųsi dėl sukkelto skausmo aukai			
Kita			
Jūsų pastabos, pasiūlymai, pageidavimai gerinant tokio pobūdžio bylų tyrimą			

Labai dėkoju už Jūsų pareikštą nuomonę bei geranorišką bendradarbiavimą.

Vaida Liubkevičiūtė

Priedas Nr. 4

**ANONIMINĖS APKLAUSOS ANKETA**  
**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS**  
**VIEŠOJO SAUGUMO FAKULTETAS**  
**KRIMINALISTIKOS IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KATEDRA**

**Gerbiamas Specialiste,**

Esu Mykolo Romerio universiteto magistrantūros studentė. Atlieku tyrimą apie seksualinį prievartavimą, todėl norėčiau sužinoti Jūsų nuomonę apie šio tyrimo metodiką. Prašau, būkite kiek galima nuoširdesnis atsakant į žemiau pateiktus klausimus. Pažymėkite pasirinktą variantą greta jo esančiame langelyje.

1. Jūsų darbovietė:		
2. Jūsų stažas įvykio vietoje tyrime		
3. Jūsų amžius		
4. Kaip dažnai esate kviečiamas apžiūrėti „seksualinio prievartavimo“ įvykio vietas:	Kiek kartų per metus	Kas kelinta įvykio vieta
6. Kiek apytiksliai įvykių esate apžiūrėjęs?		
7. Ar yra standartiniai veiksmai, kuriuos kiekvienoje tokio pobūdžio įvykio vietoje atliekate? Kiek kartų iš dešimties tokio pobūdžio įvykio vietų atliekate:		
Fotografuota		Mikroplaušelių paėmimas
Filmuota		Biologiniai pėdsakai
Kvapo pėdsakas		Audinio plyšimai (trasologinis tyr.)
Rankų pėdsakai		Įsilaužimo pėdsakai
Avalynės pėdsakai		Alkoholio (narkotinių medž.) mėginys
8. Kiek laiko vidutiniškai sugaištate įvykio vietoje tokio pobūdžio tyrime?		
9. Koks Jūsų požiūris į tokio pobūdžio tyrimus.		

Labai dėkoju už Jūsų pareikštą nuomonę bei geranorišką bendradarbiavimą.

Vaida Liubkevičiūtė